

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Diplomová práce

**Hospodářský vývoj a mezinárodní směna v regionech bývalého
Sovětského svazu – Ruská federace, Ukrajina a Republika
Kazachstán**

Elvira Khalikova

© 2020 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Elvira Khalikova

Hospodářská politika a správa

Podnikání a administrativa

Název práce

Hospodářský vývoj a mezinárodní směna v regionech bývalého Sovětského svazu – Ruská federace, Ukrajina a Republika Kazachstán

Název anglicky

Economic development and international exchange in the regions of the former Soviet Union – Russian Federation, Ukraine and Republic of Kazakhstan

---

Cíle práce

Cílem diplomové práce je zkoumání hospodářského vývoje a mezinárodní směny v zemích bývalého Sovětského svazu (Ruská federace, Ukrajina, Republika Kazachstán) a analýza jejich problémů a trendy pro další rozvoj v moderních podmínkách. Dílčím cílem je sledování ekonomik, makroekonomických ukazatelů a provedení jejich komparativní analýzy.

Metodika

Diplomová práce bude rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část práce bude zpracována formou literární rešerše s využitím studia odborné literatury českých a zahraničních autorů; čerpány budou rovněž aktuální informace z odborných časopisů a internetových zdrojů zabývajících se problematikou mezinárodní směny v regionech bývalého Sovětského svazu. Praktická část se bude zabývat analýzou vybraných makroekonomických ukazatelů, jako je HDP, HNP, míra nezaměstnanosti a inflace, míra ekonomického růstu a stav státního rozpočtu každé země. Bude rovněž zvážena struktura integračních procesů v regionech bývalého Sovětského svazu, budou zjištěny klíčové úkoly, bude zkoumána úloha zemí v integračních sdruženích a budou zjištěny současné problémy a perspektivy vývoje v moderních podmínkách. Rovněž bude podrobněji zvažována meziregionální spolupráce Ruské federace a Ukrajiny. Bude studováno vzájemné působení regionů Ruské federace s regiony Republiky Kazachstán, jako příklad úspěšného budování vztahů. A také na základě aktuálních dat, které budou čerpány ze statistických úřadů vybraných zemí. Budou analyzovány a sestavovány statistiky vnějšího obchodu Ruské federace, Republiky Kazachstán a Ukrajiny.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

HDP, makroekonomické ukazatele, ekonomika, mezinárodní ekonomika, meziregionální, trh, data, vztahy, směna, analýza, Rusko

---

Doporučené zdroje informací

BOGATUROV, A.D. Sistemnaia istoriia mejdunarodnich otnoshenii. Moskva: Aspekt Press. 2004. ISBN 5-89554-138-0

DAVID A. SATTER. Age of Delirium: the Decline and Fall of the Soviet Union. New Haven: Yale University Press. 2001. ISBN 978-0300087055

DEGTEREV D. A., KURILEV K. P. Vneshniaia politika stran SNG. Moskva: Aspekt Press. 2019. ISBN 978-5-7567-0919-3

KOSOV U. V., TOROPIGIN A. V. Sodrujestvo Nezavisimich Gosudarstv: Integraciia, parlamentskaia diplomatiia i konflikti. Moskva: Aspekt Press. 2012. ISBN 978-5-7567-0640-6

ŠVANKMAJER, Milan. Dějiny Ruska. 2010. ISBN 978-80-7422-026-5

Předběžný termín obhajoby

2020/21 ZS – PEF (únor 2021)

Vedoucí práce

Mgr. Elizbar Rodonaia, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 26. 2. 2020

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 4. 3. 2020

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 02. 11. 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „Hospodářský vývoj a mezinárodní směna v regionech bývalého Sovětského svazu – Ruská federace, Ukrajina a Republika Kazachstán“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30.11.20

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala svému vedoucímu práce, kterým je Mgr. Elizbar Rodonaia, Ph.D. Děkuji Vám za odborné vedení, cenné rady a pomoc, kterou mi věnoval v průběhu zpracování této práce.

Hospodářský vývoj a mezinárodní směna v regionech bývalého Sovětského svazu – Ruská federace, Ukrajina a Republika Kazachstán

Abstrakt

Diplomová práce je zaměřena na hospodářský vývoj a mezinárodní směnu v regionech bývalého Sovětského svazu. Účelem této práce je komplexně zahrnutí problematiky zahraničního obchodu s důrazem na mezinárodní směnu.

Práce bude rozdělena na teoretickou a praktickou část. V První části práce budou hlavně popsány teoretické základy na základě zpracování literárního výzkumu. Bude popsán mezinárodní obchod, jeho podstata, role a specifické rysy. Druhá část bude zaměřena na analýzu vývoje mezinárodního obchodu mezi zeměmi bývalého Sovětského svazu. Hlavním úkolem bude analyzování nejbližší státy, jejich stav po opuštění Sovětského svazu a směnu na mezinárodní úrovni. Na konci provedené práce budou provedeny výsledky na základě obdržených informací.

Klíčová slova: HDP, makroekonomické ukazatele, ekonomika, mezinárodní ekonomika, meziregionální, trh, vztahy, směna, analýza, Rusko, rozvoj, export, import.

Economic development and international exchange in the regions of the former Soviet Union – Russian Federation, Ukraine and Republic of Kazakhstan

Abstract

The diploma thesis is focused on economic development and international exchange in the regions of the former Soviet Union Russian Federation, Ukraine and Republic of Kazakhstan.

The purpose of this work is to include the overall issues of foreign trade with accent on international trade.

The diploma thesis will have two part's. They will be theoretical and practical part. The first part of the thesis will mainly describe the theoretical foundations based on the processing of literary research. Will be describes nature of international trade, its roles and specific features. The second part will be focused on the analysis of the development of international trade between the countries of the former Soviet Union. The main task will be to analyse also other countries, that are near, their state after leaving the Soviet Union and the exchange at the international level. At the conclusion of the thesis will be made results that are based on the of the information received.

Keywords: GDP, macroeconomic indicators, economy, international economy, interregional, market, relations, exchange, analysis, Russia, development, export, import.

Obsah

1	Úvod	11
2	Cíl práce a metodika.....	13
2.1	Cíl práce	13
2.2	Metodika	13
3	Teoretická východiska	15
3.1	Podstata a role mezinárodního obchodu.....	15
3.2	Klasická teorie mezinárodního ochodu.....	15
3.2.1	Teorii absolutních výhod.....	16
3.2.2	Teorie relativní výhody	17
3.2.3	Teorie Heckscher-Ohlina	17
3.2.4	Leontievuv paradox.....	18
3.3	Specifické rysy mezinárodního obchodu.....	19
3.3.1	Formy a směry mezinárodního obchodu.....	21
3.3.2	Základní metody mezinárodního obchodu	22
3.4	Regulace mezinárodního obchodu.....	23
3.5	Dopad mezinárodního obchodu na ekonomický rozvoj	25
4	Vlastní práce	27
4.1	Hospodářský vývoj a mezinárodní směna v regionech bývalého Sovětského svazu 27	
4.1.1	Rusko a Bělorusko	30
4.1.2	Bělorusko a Arménie.....	34
4.2	Hospodářské vztahy Ruska s republikami Střední Asie.....	36
4.2.1	Kyrgyzstán a Rusko	37
4.2.2	Rusko a Tádžikistán	41
4.2.3	Rusko a Uzbekistán.....	44
4.3	Hospodářské vztahy Ruska s kavkazskými republikami	47
4.3.1	Ázerbájdžánsko-ruská hospodářská spolupráce	48
4.3.2	Rusko a Arménie.....	52
4.3.3	Gruzie	54
4.3.4	Rusko a Republika Kazachstán – hospodářská spolupráce.....	60
4.3.5	Hospodářská spolupráce mezi Ruskem a Ukrajinou.....	64
4.3.6	Ukrajina a Republika Kazachstán	71
4.3.7	Rusko a Moldavská republika	73
4.3.8	Rusko a pobaltské země	75
5	Výsledky a diskuse.....	78
5.1	Analýza obchodních vztahu Ruské Federace, Ukrajiny a Republiky Kazachstán se zeměmi postsovětského prostoru.	79
5.1.1	Trendy dalšího vývoje v moderních podmínkách Ruská Federace, Ukrajina a Republika Kazachstán.....	81
5.2	Dopad COVID-19 na mezinárodní obchod.....	83

6	Závěr	84
7	Seznam použitých zdrojů	86
8	Přílohy	91

Seznam obrázků

Obrázek 1	Obchodní obrat mezi Gruzíí a Arménií	56
Obrázek 2	Dynamiku HDP Ruské federace, Ukrajiny a Republiky Kazachstán	75
Obrázek 3	Obchodní vztahy Ruské federace, Ukrajiny a Republiky Kazachstán za období 2013-2019	77
Obrázek 4	Obchodní vztahy Ruské federace, Ukrajiny a Republiky Kazachstán za období 2013-2019	79

Seznam tabulek

Tabulka 1	Dynamika HDP bývalých států SSSR, za rok 2008-2019	26
Tabulka 2	Zahraniční obchod Kyrgyzstánu za období 2013–2019	36
Tabulka 3	Zahraniční obchod Uzbekistánu za období 2013–2019	43
Tabulka 4	Hlavní makroekonomické ukazatele Ázerbájdžánu, 1994–2019	48
Tabulka 5	Hlavní makroekonomické ukazatele Gruzie v letech 1994-2019	53
Tabulka 6	Údaje o struktuře zahraničního obchodu Gruzie v letech 2001-2019	55
Tabulka 7	Zahraniční obchod Gruzie (v %) v letech 2001-2019	80

Seznam použitých zkratek

SSSR: Svaz sovětských socialistických republik

SNS: Společenství nezávislých států

GATT: Všeobecná dohoda o clech a obchodu

GATS: Dohoda Světové obchodní organizace

UNCTAD: The United Nations Conference on Trade and Development

HDP: Hrubý domácí produkt

EAEU: Eurasijská ekonomická unie

GUAM: Organizace pro demokracii a ekonomický rozvoj

MMF: Mezinárodní měnový fond

PPP: Parity kupní síly

OSKB: Organizace Smlouvy o kolektivní bezpečnosti

OBSE: Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

CICA: The Conference on Interaction and Confidence-Building Measures in Asia

WTO: The World Trade Organization

Rossotrudnichestvo: Federální agentura pro společenství nezávislých států, krajany žijící v zahraničí a mezinárodní humanitární spolupráci

1 Úvod

Tématem mé práce je hospodářský vývoj a mezinárodní směna v regionech bývalého Sovětského svazu. Hospodářský vývoj je úzce spojen s takovým pojetím jako mezinárodní směna, která plně ovlivňuje blahobyt země. Mezinárodní směna nebo jinými slovy mezinárodní obchod je aktuální a hraje v moderních podmínkách mimořádní roli. Mezinárodní obchod je jedním z hnacích faktorů vývoje světové ekonomiky a ukazatelem úspěchu země. K podpoře mých slov existuje vynikající definice amerického ekonoma Jeffreyho Sachse, která zní „Ekonomický úspěch kterékoli země na světě je založen na mezinárodním obchodu. Žádná země se dosud nepodařilo vytvořit zdravou ekonomiku izolováním se od globálního ekonomického systému“.¹ Mezinárodní obchod je prostředek, kterým země mohou rozvíjet specializaci, zvyšovat produktivitu svých zdrojů, a tím zvyšovat celkovou produkci. Suverénní státy, stejně jako jednotlivci a regiony země, mohou těžit ze specializace na produkty, které mohou vyrábět s nejvyšší relativní účinností, a poté je směňovat za zboží, které sami nemohou efektivně vyrábět.

Země obchodují z několika důvodů. Zaprvé, ekonomické zdroje - přírodní, lidské, investiční statky - jsou mezi zeměmi světa rozděleny velmi nerovnoměrně. Země se významně liší v tom, jak disponují ekonomickými zdroji. Za druhé, efektivní výroba různých výrobků vyžaduje různé technologie nebo kombinaci zdrojů. Kromě ekonomické stránky pomáhá mezinárodní obchod zemím také vytvářet dobré vztahy.

Tato práce se zaměří na téma hospodářský vývoj a mezinárodní směna v zemích bývalého Sovětského svazu (Ruská federace, Ukrajina, Republika Kazachstán).

Cílem diplomové práce je zkoumání hospodářského vývoje a mezinárodní směny v zemích bývalého Sovětského svazu. Pro zkoumání byly vybrány následující země: Ruská federace, Ukrajina, Kazachstán a byly provedeny zkoumání interakce Ruské federace s ostatními sousedními státy. Tyto země byly vybrány na základě skutečnosti, že byly spojeny jednou historií a kdysi byly součástí jednoho velkého státu. Vybrala jsem si tyto země, protože jsou největšími zeměmi v post-sovětském prostoru. Spojuje, jsou dlouhodobá společná historie a kdysi byly tyto země bratry. Proto je jejich zahraniční obchod propojen a má pro každého z nich velký význam.

Práce bude rozdělena do dvou částí. První část bude popisovat hlavní teoretické základy

---

¹ Jeffrey David Sachs: The Price of Civilization. 2012. ISBN: 978-5-93255-337-4

spojené s touto problematikou. Následně, v druhé části, bude provedena analýza hospodářského vývoje a mezinárodního obchodu s využitím makroekonomických ukazatelů. Bude zvážena role integračních sdružení a aktuální problémy.

Cílem této práce je nejen informovat o vývoji obchodních vztahů vybraných států, ale také ukázat význam a důležitost těchto vztahů pro další rozvoj v moderních podmínkách.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je zkoumání hospodářského vývoje a mezinárodní směny v zemích bývalého Sovětského svazu (Ruská federace, Ukrajina, Republika Kazachstán) a analýza jejich problémů a trendy pro další rozvoj v moderních podmínkách. Dílčím cílem je sledování ekonomik, makroekonomických ukazatelů a provedení jejich komparativní analýzy.

2.2 Metodika

Práce bude věnována analýze a komparaci hospodářského vývoje a mezinárodní směny vybraných států bývalého Sovětského svazu. Pro analýzu a komparaci jsem vybrala země Ruské federace, Ukrajiny a Republiky Kazachstán. Tyto země byly vybrány z důvodu geografické polohy, a jakmile byly tyto země součástí jednoho státu. Největší důraz v této práci se budu věnovat Ruské federaci, vzhledem k tomu, že tato země je moje vlast a tato země byla kdysi centrem Sovětského svazu. Tato práce bude zkoumat vzájemný obchod vybraných zemí s ostatními členy bývalého Sovětského svazu, rovněž i obchod mezi vybranými zeměmi.

Práce bude rozdělena do dvou částí: teoretické a praktické. V teoretické části práce budou popsány hlavní teoretické základy spojené s mezinárodním obchodem a ekonomickým rozvojem. Budou vysvětleny základní pojmy mezinárodního obchodu. Praktická část se bude zabývat analýzou vybraných makroekonomických ukazatelů, jako je HDP, míra nezaměstnanosti a inflace, míra ekonomického růstu a stav státního rozpočtu země. Pro analýzu a komparaci budou získaná data do roku 2019 a z období rozpadu Sovětského svazu pro větší přehlednost srovnání ukazatelů. V praktické části, bude použita analýza a komparaci mezinárodního obchodu, protože je nedílnou součástí hospodářského vývoje zemí. Ukazatele mezinárodního obchodu, jako jsou dovoz a vývoz států, od roku 2013 do roku 2019. Rovněž bude zvažována meziregionální spolupráce Ruské federace a Ukrajiny. Bude studováno vzájemné působení regionů Ruské federace s regiony Republiky Kazachstán, jako příklad úspěšného budování vztahů. Data a informace budou vycházet z ověřených zdrojů a budou použity ze statistických úřadů jednotlivých zemí. Práce představí tabulky a grafy, které budou doplněny informacemi za prozkoumané období.

První kapitola praktické práce bude zahájena stručným vyprávěním o rozpadu Sovětského svazu a vzniku Společenství nezávislých států. Bude provedena analýza dynamiky HDP za účelem komparaci hospodářské situace zemí. Další kapitoly budou analyzovat hospodářské vztahy Ruské federace a zemí společenství, jejich vzájemný obchod a obchod zemí společenství s Ukrajinou a Republikou Kazachstán. To pomůže analyzovat obchodní vztahy vybraných zemí se zeměmi společenství a podle toho uvidíme rozdíly v exportu a importu určitých zemí a získáme představu o tom, s čím každá země obchoduje a co jí pomáhá udržovat HDP.

Po individuální analýze zemí budou porovnány v kapitole Výsledky a diskuse. V této kapitole bude porovnána dynamika HDP podle údajů z praktické části, ale pouze u vybraných zemí. V této kapitole bude porovnána dynamika HDP podle údajů z praktické části, ale pouze u vybraných zemí. Bude provedena rozsáhlejší analýza a komparace hospodářského stavu Ruské federace, Ukrajiny a Republiky Kazachstán. Dále budou porovnány výsledky obchodních vztahů vybraných zemí se zeměmi společenství. Budou uvedeny tabulky a grafy, všechny budou sestaveny vlastním zpracováním na základě dostupných údajů shromážděných v praktické práci, které byly rovněž sestaveny na základě údajů a informací převzatých ze statistických úřadů a ověřených zdrojů. Budou představeny trendy pro další vývoj vztahů vybraných zemí v moderních podmínkách. Budou uvedeny tabulky a grafy, všechny budou sestaveny vlastním zpracováním na základě dostupných údajů shromážděných v praktické práci, které budou rovněž sestaveny na základě údajů a informací převzatých ze statistických úřadů a ověřených zdrojů. Všechny tabulky a grafy, které budou použity v praktické části, budou zpracovány v aplikaci Microsoft Excel.

3 Teoretická východiska

3.1 Podstata a role mezinárodního obchodu

Mezinárodní obchod je mezinárodní směna zboží a služeb, tvořený dvěma protiproudými - vývozem a dovozem. Obchod mezi zeměmi po celém světě je založen na principu komparativní výhody. Země se navzájem liší jak cenovou konkurenceschopností, tak různými úrovněmi diferenciací produktů (tj. necenová konkurenceschopnost). Tyto dva faktory jsou zase do značné míry určeny poskytnutím země hlavním faktorům produkce (přírodní zdroje, práce a kapitál), jakož i míře ekonomického rozvoje (úroveň příjmu na obyvatele, obecná úroveň cen, vědecký a technický potenciál atd.). Dostupnost zdrojů a vědecký a technologický potenciál určují rozsah zboží, které je země schopna vyrábět, zatímco relativní náklady na výrobu, cena a diferenciací produktů naznačují, které z těchto statků jsou pro zemi ekonomicky výhodné, tj. ve své komparativní výhodě oproti jiným zemím.

Mezinárodní obchod prospívá zemím z hlediska spotřeby i výroby. Země může spotřebovat levnější zboží a služby, dovážet je ze zahraničí, stejně jako přijímat suroviny a zboží, které nejsou k dispozici na domácím trhu (například vzácné suroviny nebo výrobky high-tech technologie).

Mezinárodní obchod přispívá k růstu efektivity výroby v zemi, protože umožňuje přerozdělení zdrojů z oblastí ekonomické činnosti, kterým slouží dovoz, do odvětví, která určují komparativní výhodu země. Skutečných zisků z mezinárodního obchodu lze dosáhnout pouze v podmínkách volných obchodních vztahů, tj. při neexistenci cel a kvót. K zajištění těchto podmínek vytvořily země světa Světovou obchodní organizaci (WTO) a regionální zóny volného obchodu.

3.2 Klasická teorie mezinárodního obchodu

Ekonomové v mnoha zemích se od středověku pokoušeli zjistit příčiny zahraničního obchodu a jeho roli v ekonomickém životě země. Zástupci merkantilismu byli první, kdo provedl tento druh výzkumu.

Merkantilisté zastupující zájmy obchodní buržoazie v období rozkladu feudalismu a nástupu kapitalismu (XV-XVIII. Století) vysoce ocenili roli zahraničního obchodu při dosahování bohatství národa. Peníze však byly považovány za jediné bohatství a výměna zboží za peníze byla jediným způsobem, jak bohatství zvýšit. Zároveň se dovoz zboží, tedy

návrat peněz, podle názorů merkantilistů rovnal úbytku bohatství. Výsledkem bylo, že doporučení merkantilistů byla omezena, aby stimulovala vývoz a omezovala dovoz prostřednictvím vládních intervencí. Nejznámějšími představiteli merkantilismu byli angličtí ekonomové W. Stafford (1554-1612), T. Maine (1571-1641), francouzský ekonom A. de Montchretien (1575-1621), kteří jako první použili výraz „politická ekonomie“.² Zastáncem merkantilismu byl ruský ekonom I. T. Pososhkov (1652-1726), který hájil myšlenku rozvoje domácí produkce, zejména rozvíjením obchodu a zvyšováním obchodu s jinými zeměmi. Uložená dovozní omezení komplikovala mezinárodní obchod a odporovala logice vývoje kapitalistické výroby. Otevřeně protekcionistická doktrína merkantilismu byla postavena do kontrastu s myšlenkou volného obchodu, jejíž příznivci přehodnocovali roli zahraničního obchodu v mezinárodních ekonomických vztazích, jeho příčiny a zahraniční obchodní politiku států. Volba politiky volného obchodu nebo protekcionismu v zahraničním obchodu v jejich nekompromisní verzi byla charakteristická pro minulá století. V dnešní době jsou tyto dva přístupy vzájemně propojeny a propleteny. Tato rozporuplná jednota však ve stále větší míře odhaluje vedoucí úlohu zásady volného obchodu.

3.2.1 Teorii absolutních výhod

Teorii absolutních výhod poprvé definoval A. Smith, když doložil teorii mezinárodního obchodu, která prokazuje potřebu liberalizace podmínek pro dovoz zahraničního zboží uvolněním celních omezení. A. Smith argumentoval nutností a důležitostí zahraničního obchodu a zdůraznil, že „směna je příznivá pro každou zemi. Každá země v tom najde absolutní výhodu“.³ Analýza A. Smitha byla výchozím bodem klasické teorie, která slouží jako základ pro všechny typy politiky volného obchodu. D. Ricardo doplnil a rozvinul myšlenky A. Smitha. Analýza A. Smitha byla výchozím bodem klasické teorie, která slouží jako základ pro všechny typy politiky volného obchodu. D. Ricardo doplnil a rozvinul myšlenky A. Smitha. D. Ricardo ukázal, proč národy obchodují, v jakých mezích je nejvýhodnější výměna mezi dvěma zeměmi, a zdůraznil kritéria mezinárodní specializace. D. Ricardo věří, že je v zájmu každé země specializovat se na výrobu, ve které má největší výhodu nebo nejmenší slabost a pro kterou je největší relativní přínos.

---

² Volgina N. A., Mezinárodní obchod. Učebnice. ISBN: 978-5-406-06406-1

³ Krugman, P. R., Obstfeld, M., Melitz, M. J. & Krugman, P. R. International trade: theory & policy. (Pearson Education, 2018). ISBN: 978-0-13-451955-5

3.2.2 Teorie relativní výhody

Ricardova úvaha našla svůj výraz v principu nebo teorii komparativní výhody (komparativní výrobní náklady). D. Ricardo dokázal, že mezinárodní výměna je možná a žádoucí v zájmu všech zemí. D. Ricardo definoval cenovou zónu, ve které je směna výhodná pro všechny. J.S.Mill ve svých „Zásadách politické ekonomie“³ ukázal, za jakou cenu se provádí mezinárodní komoditní směna. Podle Milla je směnná cena stanovena zákonem nabídky a poptávky na takové úrovni, že celkový vývoz každé země může pokrýt její celkový dovoz. Formulace zákona mezinárodní hodnoty nebo „teorie mezinárodní hodnoty“ je důležitým úspěchem J. S. Milla. Mezinárodní teorie hodnoty ukazuje, že existuje cena, která optimalizuje směnu zboží mezi zeměmi. Tato tržní cena závisí na nabídce a poptávce.

Nové slovo ve vývoji teorie klasiků buržoazní politické ekonomie řekl G. Haberler, který ji konkretizoval z hlediska všech výrobních faktorů, nejen práce.

3.2.3 Teorie Heckscher-Ohlina

Základy moderních představ o důvodech určování směrů a struktury toků mezinárodního obchodu, možných výhodách mezinárodní směny položili švédští ekonomové E. Heckscher a B. Olin. Teorie komparativních výhod vysvětluje mezinárodní obchod rozdíly mezi zeměmi v relativních výrobních nákladech, ale neodpovídá na základní otázku: proč dochází k těmto rozdílům mezi zeměmi? Podle švédských ekonomů jsou rozdíly mezi zeměmi v relativních nákladech způsobeny především skutečností, že za prvé se při výrobě různých statků používají faktory v různých poměrech, zadruhé, rozdíly v národní produkci jsou určeny různými dotacemi výrobních faktorů - práce, půdy, kapitálu a také různými vnitřními potřebami pro určité zboží nebo ceny. Podle Heckscher-Ohlinovy teorie budou mít země tendenci vyvážet zboží, které vyžaduje významné vstupy výrobních faktorů, které mají v relativním množství, a zboží, které vyžaduje malé vstupy omezených faktorů pro zemi, výměnou za zboží vyrobené s využitím faktorů v opačném poměru. Výsledkem bude, že přebytečné faktory budou exportovány ve skryté podobě a dováženy vzácné výrobní faktory. Teorie Heckscher-Ohliná úspěšně vysvětluje mnoho vzorů mezinárodního obchodu. Země vyvázejí hlavně ty výrobky, které výrobním nákladům dominují jejich

---

³ Krugman, P. R., Obstfeld, M., Melitz, M. J. & Krugman, P. R. International trade: theory & policy. (Pearson Education, 2018). ISBN: 978-0-13-451955-5

relativně přebytečné zdroje. Ne všechny jevy mezinárodního obchodu však zapadají do schématu navrženého Heckscher-Ohlinem. Struktura výrobních zdrojů, které mají průmyslové země k dispozici, se postupně vyrovnává. Těžiště světového obchodu se postupně přesouvá směrem k vzájemnému obchodu s podobným zbožím mezi podobnými zeměmi.

V roce 1948 američtí ekonomové P. Samuelson a V. Stolper vylepšili důkaz Heckscher-Ohlinovy teorie a představili svou teorii: v případě homogenity výrobních faktorů, identity technologie, dokonalé konkurence a plné mobility zboží mezinárodní směna vyrovnává cenu výrobních faktorů mezi zeměmi. V koncepcích obchodu, založeného na modelu D. Ricarda s dodatky Heckscher-Ohlina a Samuelsona, je obchod vnímán nejen jako vzájemně výhodná směna, ale také jako prostředek, kterým lze zmenšit mezeru v rozvoji mezi zeměmi.

3.2.4 Leontievuv paradox

Teorie zahraničního obchodu byla dále rozvinuta ve studii amerického ekonoma V. Leontieva nazvanou „Leontievův paradox“.³ Paradoxem je, že s využitím Heckscher-Ohlinovy teorie, Leontiev ukázal, že se americká ekonomika v poválečném období specializovala na ty typy výroby, které vyžadovaly relativně více práce než kapitálu. Jinými slovy, americký vývoz byl náročnější na pracovní sílu a kapitálově méně než dovoz. Tento závěr byl v rozporu se všemi předchozími představami o americké ekonomice. Podle všeho byla americká ekonomika vždy charakterizována přebytkem kapitálu a podle Heckscher-Ohlinovy teorie z toho vyplývá, že Spojené státy spíše vyvážejí, než dovážejí vysoce kapitálově náročné zboží. V posledních letech získal Leontievův objev širokou odezvu. Mnoho ekonomů z různých zemí o tomto tématu diskutovalo a vysvětlovalo „Leontievuv paradox“.³ Ve výsledku byla teorie komparativní výhody dále rozvíjena s přihlédnutím k dalším okolnostem ovlivňujícím mezinárodní specializaci.

Mezi další okolnosti patří následující:

---

³ Krugman, P. R., Obstfeld, M., Melitz, M. J. & Krugman, P. R. International trade: theory & policy. (Pearson Education, 2018). ISBN: 978-0-13-451955-5

- heterogenita výrobních faktorů, především pracovní síly, lišících se úrovní kvalifikaci. Podle této okolnosti vede přebytek značného množství vysoce organizované a nekvalifikované pracovní síly v zemi k vývozu složitých produktů, zatímco prevalence nekvalifikované pracovní síly ve struktuře zaměstnané populace inklinuje k ekonomice země k výrobě a vývozu produktů, které nevyžadují vysokou úroveň kvalifikace;
- významná role přírodních zdrojů, které lze použít ve výrobě pouze ve spojení s velkým množstvím kapitálu (například v těžebním průmyslu). To do jisté míry vysvětluje, proč je vývoz z rozvojových zemí bohatých na zdroje kapitálově náročný, i když kapitál v těchto zemích není relativně přebytkovým výrobním faktorem;
- vliv na mezinárodní specializaci zahraničněobchodní politiky států. Stát může omezit dovoz a stimulovat produkci v zemi a export produktů z těch průmyslových odvětví, kde se intenzivně používají relativně omezené výrobní faktory.

3.3 Specifické rysy mezinárodního obchodu

Mezinárodní obchod je zvláštní oblastí mezinárodních ekonomických vztahů. Má řadu specifických rysů, které odlišují mezinárodní obchod od domácího obchodu. Díky těmto zvláštnostem je mezinárodní obchod předmětem zvláštního studia.

Mezi specifické rysy mezinárodního obchodu patří:

- různé měny;
- politické zasahování a kontrola;
- rozdíly v pohybu výrobních faktorů mezi zeměmi.

1. Různé měny. Každá země používá vlastní měnu. Mluvíme však nejen o existenci jednotlivých národních měn, ale také o možné změně jejich cenového poměru.

2. Politické zasahování a kontrola. Vláda aktivně zasahuje a přísně kontroluje mezinárodní obchodní vztahy a měnové vztahy související s obchodem. Tyto intervence a kontroly se výrazně liší stupněm a povahou od intervencí a kontrol používaných v domácím obchodu. Vláda každé suverénní země si prostřednictvím své obchodní a fiskální politiky vytváří vlastní systém cel a omezení na dovoz, vývozní subvence, vlastní daňové zákony atd. Použití výše uvedených intervenčních a kontrolních nástrojů je v jakékoli zemi nezákonné.

3. Rozdíly v pohybu výrobních faktorů mezi zeměmi. Kapitál se pohybuje v zemi volněji než mezi zeměmi, což je způsobeno přítomností institucionálních překážek, rozdílů v daňových zákonech a dalších opatření státní regulace ekonomiky a podnikání. Předpoklad určité schopnosti výrobních faktorů pohybovat se mezi zeměmi umožňuje učinit následující závěr. Mezinárodní obchod vyplňuje mezeru vytvořenou rozdíly v mobilitě zdrojů v rámci zemí i mezi nimi.⁴

Případ mezinárodního obchodu spočívá v tom, že kdykoli se náklady příležitosti liší mezi zeměmi, specializace a obchod zvyšují světovou životní úroveň. Právě svoboda obchodu umožňuje všem zemím specializovat se na výrobu zboží, ve kterém mají komparativní výhodu. Volný obchod maximalizuje globální produkci.

Mezinárodní obchod je založen na dvou složkách:

- Rozdíly v rozdělení ekonomických zdrojů mezi zeměmi. V tomto případě mluvíme nejen o lidském a přírodním, ale také o investičním zboží.
- Rozdíly v technologiích nebo kombinace zdrojů, které mohou zajistit efektivní výrobu jakéhokoli zboží

Interakci těchto složek lze ilustrovat na mnoha příkladech. Průmyslově vyspělé země tedy mají zjevnou výhodu ve výrobě kapitálově náročného zboží (stroje, zařízení atd.), zatímco méně rozvinuté země ve vývozu zemědělských produktů, surovin atd. Jak se rozvíjejí národní ekonomiky (změny v množství a kvalitě pracovní síly, objemu a složení kapitálu, vznik nových technologií, změny v rozsahu a kvalitě půdy a přírodních zdrojů atd.), mění se jejich role a místo v mezinárodní dělbě práce. Jako měřítko pro specializaci slouží princip komparativní výhody. Tento princip říká: celkový objem produkce bude největší, když bude každý produkt vyroben zemí, ve které jsou na jeho výrobu nižší náklady.

Mezinárodní obchod přispívá k růstu světové produkce. Specializace založená na využití komparativních výhod přispívá k efektivnější alokaci světových zdrojů, a tedy k růstu světové produkce.

Mezinárodní obchod zvyšuje příjmy a životní úroveň zúčastněných zemí. V důsledku specializace a obchodu mají země více různých produktů. Důsledkem toho si pracovníci mohou za svou mzdu zakoupit více zboží.

Každá svobodně obchodující země může jít nad rámec svých produkčních schopností nejen prostřednictvím svých zdrojů, ale prostřednictvím mezinárodního obchodu:

---

⁴ Volgina N. A., Mezinárodní obchod. Učebnice. ISBN: 978-5-406-06406-1

- s pomocí mezinárodního obchodu je každá svobodně obchodující země schopna překonat úzký rozsah výroby;
- účinek mezinárodní specializace a obchodu je srovnatelný s vlastnictvím velkého množství nejkvalitnějších zdrojů nebo se zaváděním nového vybavení a technologií;
- v důsledku mezinárodního obchodu může každá svobodně obchodující země plně využít geografické a lidské specializace.⁵

Díky tomu lze dosáhnout vyššího reálného příjmu z využití objemu zdrojů, které tato země má.

Mezinárodní obchod stimuluje hospodářskou soutěž a omezuje monopol. Zvýšená konkurence ze strany zahraničních firem nutí místní firmy přejít na výrobní technologie s nejnižšími náklady. To nutí místní firmy zavádět do výroby nejnovější pokroky z oblasti vědy a techniky, zlepšovat kvalitu výrobků a v konečném důsledku přispívat k hospodářskému růstu.

Volný obchod poskytuje spotřebitelům širší škálu produktů, ze kterých si mohou vybrat. Výhody mezinárodní specializace a obchodu založené na principu komparativní výhody jsou jasné. Národ ignorující tento princip by pravděpodobně zaplatil cenu poklesem životní úrovně a zpomalením ekonomického růstu.

3.3.1 Formy a směry mezinárodního obchodu

Hlavními formami mezinárodního obchodu jsou vývoz a dovoz zboží.

Klasifikace vývozu:

1. Vývoz zboží vyrobeného nebo zpracovaného v dané zemi.
2. Vývoz surovin a polotovarů ke zpracování do zahraničí pod celní kontrolou s následným vrácením.
3. Reexport - vývoz zboží dříve dovezeného ze zahraničí, včetně zboží prodaného na mezinárodních aukcích, komoditních burzách atd.
4. Dočasný vývoz národního zboží do zahraničí (na výstavy, veletrhy atd.) s následným vrácením nebo vývozem dříve dovezeného zahraničního zboží (na aukce, výstavy atd.).
5. Vývoz produktů v pořadí přímých výrobních vazeb.

---

⁵ Poon, J. P. H. & Rigby, D. L. International trade: the basics. (2017). ISBN: 978-1-138-82438-6

Klasifikace dovozu:

1. Dovoz zboží ze zahraničí, technologie k prodeji na tuzemském trhu dovozce i placený příjem výroby a spotřebitelských služeb od zahraniční protistrany.
2. Reimport - zpětný dovoz vnitrostátního zboží, které se tam dříve dovezlo, ze zahraničí.
3. Dovoz surovin, polotovarů, jednotek a dílů pro zpracování v dané zemi a následný vývoz do zahraničí.
4. Dočasný dovoz zboží na mezinárodní výstavy, veletrhy, aukce.
5. Dovoz výrobků prostřednictvím přímých výrobních vazeb.

Indikátory odrážející účast země na mezinárodním obchodu jsou vývozní a dovozní kvóty - ukazující podíl vývozu a dovozu na HDP. Exportní kvóta se počítá jako poměr vývozu zboží a služeb k HDP a ukazuje, jaký podíl všech produktů vyrobených v zemi se prodává na světovém trhu. Dovozní kvóta se počítá jako poměr dovozu k objemu domácí spotřeby země, který zahrnuje souhrn národní produkce a dovozních rezerv a ukazuje, jaký je podíl dováženého zboží a služeb na domácí spotřebě. V praxi mezinárodního obchodu obvykle existují dvě hlavní metody obchodování, obvyklé je uvažovat o šesti metodách.

3.3.2 Základní metody mezinárodního obchodu

Metoda je to způsob provádění obchodní výměny (obchodní operace nebo obchodní transakce) mezi jejími účastníky, kteří jsou rezidenty jak v různých (přímá metoda), tak v jedné (nepřímá a kooperativní metoda) zemi.

Přímý export (import) - provádění mezinárodní obchodní transakce přímo mezi výrobcem / prodejcem a kupujícím / spotřebitelem / uživatelem.

Výhody:

1. snižuje výrobní náklady;
2. snižuje riziko a závislost výsledků činností na možné nepoctivosti a nekompetentnosti zprostředkovatelů;
3. umožňuje výrobní společnosti být neustále na zahraničním trhu, brát v úvahu její změny a reagovat včas.

Nepřímý export (import) - uskutečnění mezinárodní obchodní transakce prostřednictvím zprostředkovatele.

Výhody:

1. zprostředkovatel má vyšší komerční kvalifikaci;

2. v první fázi vstupu na zahraniční trh není třeba soustřeďovat finanční a intelektuální zdroje.

Kooperativní export (import) - uzavření transakce mezinárodního obchodu prostřednictvím zvláštního zprostředkovatele, což je určitá organizační forma podnikání vytvořená skupinou iniciátorů této transakce, jejíž dokončení každým jednotlivým členem určené skupiny se zdá nemožné, příliš riskantní a / nebo ekonomicky neefektivní.

Counter trade - vyniká jako metoda vzhledem ke zvláštnostem přípravy, podpory a dokončení takových mezinárodních obchodních transakcí, jejichž platba se provádí bez použití (tvrdé) měny, nebo je měnou kryta jen částečně, to znamená, že se výrazně liší a je rozdělena metodou a postupem implementace mezinárodní transakce.

Mezinárodní aukce, burzy a obchody - zahrnuje provádění obchodních operací prostřednictvím zvláštních institucí. Vzhledem k tomu, že všechny uvedené instituce mají sjednocující funkci určování kvality a ceny zboží prodávaného prostřednictvím nich, na základě poměru nabídky a poptávky a hodnocení účastníků-kupujících, navrhuje někteří autoři tuto metodu nazvat institucionálně konkurenční.

3.4 Regulace mezinárodního obchodu

Mezinárodní obchod se uskutečňuje na základě zásad zakotvených v mezinárodních právních dokumentech. Systém obecných základních principů mezinárodního obchodu zahrnuje:

- 1) respektování svrchovanosti a nezasahování do vnitřních záležitostí států;
- 2) rovnost a nediskriminace partnerů;
- 3) vzájemnou pomoc při řešení globálních problémů;
- 4) vzájemný prospěch;
- 5) zaměření na dosažení mezinárodní dělby práce;
- 6) hlavní cíl mezistátní interakce: ekonomický rozvoj a sociální pokrok;
- 7) dobrovolnost týkající se účasti na mezinárodní ekonomické spolupráci;
- 8) zaměření na rozvoj regionálních ekonomických seskupení, ekonomické spolupráce mezi rozvojovými zeměmi;
- 9) koncentraci zemí na zvyšování přílivu mezinárodní finanční, technické a hospodářské pomoci k urychlení jejich hospodářského růstu;
- 10) kolektivní odpovědnost za důsledky mezinárodní ekonomické aktivity.

WTO

Proces internacionalizace ekonomického života, získávání rysů globalizace, zahrnuje země, které vycházejí ze svých vlastních národních ekonomických zájmů. Na základě toho vyvstává potřeba koordinované regulace mezinárodního obchodu na mnohostranném základě. To je důvod, proč světové společenství vytváří speciální mezinárodní organizace (sdružení mezistátní nebo nestátní povahy, založené na základě dohod k dosažení určitých cílů), regulující postupy pro provádění mezinárodních obchodních transakcí a kontrolu nad jejich prováděním členskými státy těchto organizací. Jednou z těchto organizací je Světová obchodní organizace (WTO).

WTO hraje rozhodující roli při regulaci světového obchodu se zbožím a službami, jakož i při formování obchodní politiky členských zemí a při řešení obchodních sporů mezi nimi. WTO je nástupcem Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT), která byla uzavřena bezprostředně po druhé světové válce. Pokud však byla GATT pouze dohodou, pak je WTO celá organizace.

Základní zásady a pravidla WTO jsou:

- vzájemné poskytnutí doložky nejvyšších výhod v obchodu;
- vzájemné poskytování vnitrostátního zacházení se zbožím a službami zahraničního původu;
- regulace obchodu zejména tarifními metodami;
- odmítnutí použít kvantitativní a jiná omezení;
- transparentnost obchodní politiky;
- řešení obchodních sporů prostřednictvím konzultací a vyjednávání atd.

Mezi nejdůležitější funkce WTO patří:

- kontrola nad prováděním dohod a ujednání v balíčku dokumentů uruguayského kola;
- mnohostranná obchodní jednání a konzultace mezi zúčastněnými členskými zeměmi;
- řešení obchodních sporů;
- sledování národních obchodních politik členských zemí;
- technická pomoc rozvojovým státům v otázkách souvisejících s působností WTO;
- spolupráce s mezinárodními specializovanými organizacemi.

GATS

Regulace obchodní výměny služeb na celosvětové úrovni se provádí v souladu s Všeobecnou dohodou o obchodu službami (GATS). Vychází z dříve stanovených zásad GATT ve vztahu ke zboží: nediskriminace, národní zacházení, nepoužívání vnitrostátních právních předpisů na úkor zahraničních výrobců. Některé funkce služeb však ztěžují implementaci těchto pravidel.

Služby, na něž se vztahuje GATS, jsou seskupeny sekretariátem WTO do 12 hlavních sekcí: obchod, strojírenství, vzdělávání, cestovní ruch, doprava, finanční a další služby. Vzhledem ke specifickým (nehmotnost, nemožnost skladování) obchodu se službami se zvýhodněné zacházení uplatňuje pro každou zemi zvlášť. Členské země WTO v souladu s pravidly dohody stanoví konkrétní sekce služeb a míru jejich otevřenosti vůči zahraniční soutěži.⁶

UNCTAD

Z iniciativy socialistů a řady rozvojových zemí bylo rozhodnuto o vytvoření orgánu v systému OSN, který by reguloval mezinárodní obchod na spravedlivějších principech. Hlavní myšlenkou konference OSN o obchodu a rozvoji (UNCTAD) je zaměřit regulační mechanismus ve prospěch rozvojových zemí.

Činnosti UNCTAD jsou prováděny na základě principů rovnosti států v mezinárodních ekonomických vztazích, odstranění diskriminace a ekonomického tlaku, šíření zacházení podle doložky nejvyšších výhod v mezinárodním obchodě, udělování privilegií rozvojovým zemím, upřednostňování exportní expanze v rozvojových zemích. Proto je hlavním cílem

UNCTAD má udržovat a podporovat další rozvoj světového obchodu s cílem urychlit mezinárodní rozvoj, zejména pro rozvojové země.

3.5 Dopad mezinárodního obchodu na ekonomický rozvoj

Ekonomický rozvoj je proces ekonomiky procházející fázemi růstu a recese, který může být doprovázen relativním i absolutním poklesem objemu výroby.

Klíčové ukazatele úrovně ekonomického rozvoje:

1) HDP, HNP a národní důchod na obyvatele.

---

⁶ Smirnov, E. N. Parameters of development and regulation of the international digital trade at the present stage. E-Management, s. 78–84.

- 2) Výroba hlavních druhů produktů (elektřina, základní potraviny - obilí, mléko, maso, cukr, brambory atd.) na obyvatele.
- 3) Sektorová struktura národního hospodářství: poměr mezi velkými národními hospodářskými odvětvími hmotné a nehmotné výroby.
- 4) Úroveň a kvalita života populace (analýza spotřebního koše, životní náklady).
- 5) Ukazatele ekonomické efektivity výroby.

Ekonomický růst je dlouhodobé zvyšování reálného objemu hrubého domácího produktu, a to jak v absolutních hodnotách, tak i ve vztahu k jednotlivým občanům země.

Míry hospodářského růstu jsou určovány následujícími faktory:

- Přírodní zdroje;
- pracovní zdroje;
- typ sociálně-ekonomického systému a stav sociálně-politické situace v zemi;
- struktura sociální produkce, její objem a kvalita a úroveň organizace;
- míra využití výsledků vědeckého a technologického pokroku ve výrobě.

Aktivní účast země na zahraničním obchodu je spojena s nutností rozšířit prodejní trhy a generovat další zisky. Výhody mezinárodního obchodu jsou tedy následující:

- Efektivní využívání dostupných zdrojů v zemi;
- Schopnost využívat světové úspěchy vědy a techniky;
- Transformace ekonomiky s přihlédnutím ke specifikům vnějšího trhu a potřebám zahraničních spotřebitelů.

Důvody vzniku a rozvoje mezinárodního obchodu: nerovnoměrné rozdělení přírodních zdrojů mezi zeměmi, existence absolutní výhody při výrobě zboží, vznik relativních výhod každého státu při výrobě zboží v důsledku vědeckého a technického procesu.

Mezinárodní obchod má významný dopad na národní hospodářství země:

- Podporuje zvýšenou konkurenci a vyšší efektivitu výroby;
- Rozšiřuje konkurenci díky vzhledu zahraničních výrobců podobných produktů;
- Podporuje rozšiřování politických vztahů mezi státy;
- Změny vývozu a dovozu ovlivňují úroveň národního důchodu země (posuny v úrovních příjmů domácností, zaměstnanosti a cen zboží a služeb).

4 Vlastní práce

4.1 Hospodářský vývoj a mezinárodní směna v regionech bývalého Sovětského svazu

V prosinci roku 1991 nejvyšší představitelé tří států - Ruska, Ukrajiny a Běloruska - podepsali dohodu o ukončení existence Sovětského svazu a zároveň o vytvoření Společenství nezávislých států (SNS).

21. prosince 1991 se konalo jednání speciálně organizované pro tyto účely, kterého se zúčastnili vedoucí 11 bývalých svazových republik Ázerbájdžánu, Arménie, Běloruska, Kazachstánu, Kyrgyzstánu, Moldavska, Ruska, Tádžikistánu, Turkmenistánu, Uzbekistánu a Ukrajiny. Z bývalých svazových republik chybělo Lotyšsko, Litva, Estonsko a Gruzie.⁷

Na základě tohoto jednání byla podepsána deklarace Alma-Ata, která nastiňovala cíle a principy SNS.

V deklaraci bylo zakotveno ustanovení, že interakce členů organizace „bude probíhat na principu rovnosti prostřednictvím koordinačních institucí vytvořených na paritním základě a jednajících způsobem stanoveným dohodami mezi členy společenství, které není ani státem, ani nadnárodním subjektem“.⁸

Okruh členů organizace Společenství nezávislých států se vytvořil rychle: do roku 1993 se jejími členy stalo 12 z 15 bývalých svazových republik (všechny kromě pobaltských zemí). Seznam dohod, které měly všechny členské státy SNS podepsat, byl velmi skromný a neobsahoval ani statut SNS.

Od samého začátku hrálo společenství roli nástroje pro společný odchod svazových republik z původně carského státu a při formování nových států se stalo faktorem posilujícím jejich nezávislost.

Přijetím formátu rovnocenné a úzké komunikace bez přísných závazků, Rusko ve skutečnosti pomohlo novým státům získat nezávislost v hospodářském rozvoji. Hranice mezi bývalými republikami zůstaly otevřené. Do roku 1993 byl ruský rubl měnou zemí

---

⁷ Švankmajer, M. Dějiny Ruska. (NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010). ISBN: 978-80-7422-026-5

⁸ Khalevinskaia, E. D. Integrace, spolupráce a rozvoj v post-sovietském prostoru. 2012, (Moskva :AGISTR : INFRA-M.). s. 384. ISBN: 978-5-9776-0248

SNS. Celou tu dobu Rusko poskytovalo významné dotace na energii a suroviny pro nově nezávislé státy.⁹

V roce 2005 přestalo Rusko dotovat dodávky energie do zemí SNS. Ruský stát plně podporoval politiku maximalizace zisků Gazpromu. Výsledkem bylo, že ruské hospodářské vztahy s bývalými republikami Ukrajinou, Běloruskem, Moldavskem, Arménií a Gruzii prošly zásadními změnami - bývalé sovětské republiky přestaly být „blízké zahraničí“ a staly se pro Rusko cizinci. Přes bezpodmínečné uznání nezávislosti bývalých pohraničních států Unie a důležitosti ekonomických otázek se ruské vedení pokusilo zcela vyloučit převládající vliv třetích mocností v prostoru SNS.¹⁰

V období, kdy byly pobaltské státy součástí Sovětského svazu, šlo o poměrně rozvinuté regiony. Zde vždy bylo nejlepší a vysoce kvalitní zboží, včetně dováženého zboží a byla vytvořena příkladná infrastruktura spotřebitelských služeb. Turisté toužili navštívit Lotyšsko, Litvu a Estonsko. Turisté sem jezdili z celého Sovětského svazu. Riga, Tallinn a Vilnius byly po Moskvě a Leningradu nejrozvinutějšími městy a v některých ohledech měly převahu.

Malá velikost republik, absence jakýchkoli významných rezerv přírodních zdrojů, podobnost jejich ekonomik, jejich vzájemná geografická blízkost, to vše jim umožnilo řídit svou společnou ekonomiku v rámci Sovětského svazu tak, aby si zajistily nejefektivnější socioekonomický rozvoj. Současně byl tento racionalismus upevněn zejména vytvořením jednotné infrastruktury pro pobaltské země.

Časy Sovětského svazu byly pro pobaltské země obdobím ekonomické prosperity.¹¹ Aktivně se zde rozvíjel cestovní ruch, automobilový průmysl, radiotechnika, lehký průmysl.

V současné době estonské a lotyšské přístavy ztratily obrat, který měli během sovětského období. A vzhledem k obtížným politickým vztahům mezi Ruskem a pobaltskými státy hrozí Lotyšsku a Estonsku úplná ztráta ruského tranzitu, což by zemím přineslo další obrovské ztráty.¹²

---

⁹ DAVID A. SATTER. Age of Delirium: the Decline and Fall of the Soviet Union. New Haven: Yale University Press. 2001. ISBN 978-0300087055

¹⁰ Timofeev, I. N. Evolutsiia postsovetskogo prostranstva: proshloe, nastoiashchee, budushchee Khrestomatia. (NP RSMD, 2017) ISBN: 978-5-9909275-4-4

¹¹ Degterev, D. A., Kurylev, K. P. Vneshniaia politika stran SNG. Moskva: Aspekt. ISBN: 978-5-7567-0919-3

¹² Bogaturov, A.D. Sistemnaia istoriia mejdunarodnich otnoshenii. Moskva: Aspekt. Press. 2004. ISBN 5-89554-138-0

V průběhu mnoha let byly pobaltské státy integrované do jediného ekonomického systému s Ruskem a pokusy pobaltských zemí o změnu této situace nevedly k lepším výsledkům. V současné době emigrační toky z pobaltských států do zemí EU dosáhly neuvěřitelných rozměrů. Nejdříve ze všeho odcházejí mladí lidé, připraveni na jakoukoli práci ve Velké Británii, Německu, Polsku, protože pro ně neexistuje příležitost získat práci doma, nedostatek vyhlídek.

Tabulka 1 Dynamika HDP bývalých států SSSR za rok 2008-2019 (mld. dolaru)

	HDP	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1	Ázerbájdžán	48,98	44,29	52,91	65,99	69,69	74,16	75,24	50,84	37,83	41,38	46,94	48,05
2	Arménie	11,66	8,65	9,26	10,14	10,62	11,12	11,61	10,55	10,55	11,53	12,43	13,67
3	Bělorusko	60,75	50,86	57,22	61,37	65,67	75,5	78,74	56,33	47,7	54,72	59,64	63,09
4	Gruzie	12,8	10,77	11,64	14,44	15,85	16,14	16,51	13,99	14,38	15,08	16,21	17,74
5	Kazachstán	133,4	115,3	148	192,6	208	236,6	221,4	184,4	137,3	162,9	172,9	181,67
6	Moldavsko	7,27	6,53	6,98	8,42	8,71	9,5	9,51	7,73	8,07	9,67	11,31	11,96
7	Kyrgyzstán	5,1	4,7	4,8	6,2	6,6	7,3	7,5	6,7	6,8	7,7	8,1	8,46
8	Rusko	1781,5	1307,56	1635,72	2047,72	2189,09	2292,46	2058,31	1356,84	1280,52	1579,29	1657,29	1702,5
9	Lotyšsko	35,76	26,24	23,8	28,5	28,14	30,26	31,39	26,99	27,71	30,53	34,88	34,12
10	Litva	48,08	37,53	37,19	43,53	42,87	46,43	48,59	41,54	42,99	47,65	53,3	54,23
11	Tádžikistán	5,14	4,98	5,64	6,52	7,59	8,51	9,24	7,86	6,95	7,14	7,52	8,12
12	Uzbekistán	35,05	41	47,49	54,95	61,98	69,01	76,66	81,34	81,32	58,15	50,49	57,92
13	Estonsko	24,46	19,8	19,73	23,42	23,21	25,28	26,82	23,06	24,01	26,85	30,76	31,48
14	Turkmenistán	21,52	20,21	22,58	29,23	35,16	39,2	43,52	35,8	36,18	37,93	40,76	45,23
15	Ukrajina	181,31	117,08	136,01	163,16	175,71	179,57	130,57	90,49	93,31	112,13	130,86	154,69

Zdroj: Vlastní zpracováno dle World data atlas: www.knoema.com

Podle údajů uvedených v tabulce 1 lze konstatovat, že prvenství z hlediska HDP náleží Rusku a jeho největší hodnota je pozorována v roce 2013 před zavedením sankcí EU a USA, činila 2292,46 miliardy dolarů. V roce 2019 se hodnota HDP pohybuje na úrovni 1 702,5 miliardy dolarů, což je mírně pod úrovní roku 2008 (1 781,5 miliardy dolarů). Na druhém místě za Ruskem byla v roce 2008 Ukrajina s hodnotou 181,31 miliardy dolarů, následovaná Kazachstánem s hodnotou 133,4 miliardy dolarů, ale od roku 2010 Kazachstán (148,0 miliardy dolarů) předčil Ukrajinu (136, 01 miliard dolarů).

Nejnižší hodnota HDP byla v roce 2008 vykázána v Kyrgyzstánu -5,1 miliardy dolarů a Tádžikistánu -5,14 miliardy dolarů. Jejich HDP v roce 2019 mírně vzrostl, ale obě země i

nadále zaostávaly. Republika Bělorusko a Ázerbájdžán vykazují dobré výsledky, i když v roce 2019 jsou jejich hodnoty (63,09 a 48,05 miliardy dolarů) o něco nižší než v roce 2008 (60,75 a 48,98 miliardy dolarů).

Pokud porovnáme objem HDP s rokem 2008, pak v roce 2019 vzrostl v Arménii o 2,01 miliardy dolarů, Gruzii o 4,94 miliardy dolarů, Kazachstánu o 48,27 miliardy dolarů, Moldavsku o 4,69 miliardy dolarů, Kyrgyzstán o 3,36 miliardy dolarů, Litva o 6,15 miliardy dolarů, Tádžikistán o 2,98 miliardy dolarů, Uzbekistán o 22,87 miliardy dolarů, Estonsko o 7,02 miliardy dolarů, Turkmenistán má téměř dvojnásobek ve srovnání s rokem 2008.

Což vypovídá o tom, že vývoj nových nezávislých států se u jednotlivých liší. Pro Rusko se sankce uvalené EU a USA v roce 2014 ukázaly jako citlivé, což zpomalilo růst HDP.

Významný pokles HDP je v roce 2019 zaznamenán ve srovnání s rokem 2008 na Ukrajině (-26,62 miliard dolarů), která prošla cestou do Evropy a stále více se vzdalovala Rusku.

Stav ekonomiky Kazachstánu v rozhodující míře závisí na základních průmyslových odvětvích, protože právě pokles v průmyslu, zejména v těžebním sektoru, vedl v letech 2014–2016 k prudkému poklesu růstu HDP.

V příloze 1 jsou uvedeny údaje o vývozu a dovozu ze zemí bývalého Sovětského svazu za období 2014–2016.

4.1.1 Rusko a Bělorusko

Bělorusko se stalo nezávislým státem 26. prosince 1991 po podpisu Bělověžské dohody z 8. prosince 1991.

Po minulých změnách bylo Bělorusko donuceno hledat náhradu za své regionální ekonomické vazby, které byly dříve zaměřeny na pobaltské státy a Ukrajinu. Nejspolehlivějším partnerem Běloruska se ukázalo být Rusko, které kompenzovalo téměř celý objem bývalých regionálních vazeb republiky, a to především z hlediska přeorientování běloruského vývozu do Ruské federace.

Běloruská státnost, přinejmenším ve svých raných fázích, byla do jisté míry formována na úkor vypůjčených ruských zdrojů. Poté, co byly sníženy ruské dotace a posíleny státní

instituce republiky, se běloruská elita pokusila odklonit od jednostranné orientace na Ruskou federaci.¹³

Je třeba poznamenat, že v souvislosti se systémovou krizí 90. let Bělorusko vynaložilo veškeré úsilí na zachování svého průmyslového potenciálu. Rozsáhlý průmysl, který zůstal po rozpadu Sovětského svazu, byl přijat jako národní poklad Běloruska a jeho uchování se stalo hlavní národní myšlenkou. Bělorusko si udrželo velké množství pracovních míst v průmyslu. Podle některých ekonomických ukazatelů se Bělorusko stalo lepším místem pro život než kterákoli jiná bývalá sovětská republika.

Byla zablokována privatizace velkých podniků a továrny během krize získaly finanční podporu od státu. Veřejný sektor si zachoval dominantní postavení v ekonomice.

Současně byly do běloruského průmyslu zavedeny tržní mechanismy, v zemi bylo povoleno

soukromé podnikání, pro které byly připraveny všechny institucionální podmínky k jeho rozvoji. Ale „Kontrolní balík“ v ekonomice zůstal i nadále v rukou státu.

Rusko si vysoce cení spojeneckých vztahů s Běloruskem a hodlá rozvíjet spolupráci s republikou ve všech oblastech.

V současné době je průmyslovou spoluprací propojeno více než osm tisíc podniků z Běloruska a Ruska. V Bělorusku byly vytvořeny asi tři tisíce organizací s ruským základním kapitálem. V Rusku je registrováno asi padesát společných montážních závodů, působí asi sto šedesát subjektů distribuční sítě s běloruským kapitálem.¹⁴

Nejdůležitější oblastí spolupráce mezi Běloruskem a Ruskem se stala spolupráce ve vojenské sféře, konsolidovaná opatření obou zemí jsou zaměřena na posílení obranných schopností armád států Unie.

Stav Unie s Ruskem umožnil Bělorusku zachovat průmyslovou ekonomiku: dodávky ruských energetických zdrojů za domácí ceny a trhy s garantovaným prodejem v Rusku podporovaly běloruskou výrobu, šetřily pracovní místa a zabraňovaly migraci pracovních sil.

---

¹³ Postsocialistický svět: výsledky transformace. Mezinárodní vědecký a sociální časopis. <http://mirperemen.net>

¹⁴ Primakov, J. National Research Institute of World Economy and International Relations, Russian Academy of Sciences (IMEMO), 23, Profsoyuznaya Str., Moscow, 117997, Russian Federation. ASTAKHOVA, S. Belarus and Russia: Essential Directions of Cooperation. *RNSE* 146–158 (2018). DOI:10.20542/2073-4786-2018-4-146-158

Plné provedení Smlouvy „O vytvoření státu Unie“ ze dne 8. prosince 1999 roku předpokládalo vytvoření jedinečného sdružení pro post-sovětský prostor, které by kombinovalo vlastnosti mezinárodní organizace i státu. Stát Unie by se především mohl podobat současné Evropské unii, nebo ji dokonce překonat, pokud jde o úroveň integrace.¹⁵

Ve státě Unie to měl být vytvořen nejen jednotný ekonomický prostor, ale také jednotný ústavní zákon, na jehož základě by byly vytvořeny a fungovaly by nadnárodní řídicí orgány - vláda Unie, parlament, jednotný soudní systém. Rozhodnutí těchto orgánů by měla platnost zákona a byla by závazná na národní úrovni.

K realizaci společné politiky se měl vytvořit jediný nadnárodní rozpočet, který by byl vytvořen prostřednictvím společného daňového systému s jednotným systémem stanovení cen, společné měny atd.

V důsledku toho měla být významná část státních funkcí převedena z národní úrovně na nadnárodní, ale ani Rusko, ani Bělorusko by neztratily svoji suverenitu a zachovaly by si svoji subjektivitu, včetně mezinárodních vztahů.

Nicméně za 20 let byla v nejlepším případě realizována jen asi polovina toho, co bylo plánováno. Politická integrace se zastavila po vytvoření nadnárodní rady ministrů, parlamentního shromáždění a stálého výboru jako stálého řídicího orgánu Unie. Tyto nadnárodní struktury nemohou získat široké pravomoci kvůli nedostatku ústavního práva.

Integrace v ekonomické oblasti se rozvíjela mnohem úspěšněji. Dokonce bez původně plánované jednotné měny, systému stanovení cen a daňového systému, hospodaření Ruska a Běloruska se prakticky spojilo, vzniklo přes více než 2500 společných podniků, 4 mld. dolarů ruských investic v Bělorusku a více než 600 milionů dolarů běloruských investic v Rusku, zlevnění ropných dodávek a obratu na rok 2019 přibližně 34 mld. dolarů.¹⁶

Rusko investuje do běloruské dopravy a zpracovatelského průmyslu. Bělorusko mezitím investovalo do zemědělství, maloobchodu a výroby léčiv v Ruské federaci.

Největšího pokroku bylo dosaženo v oblasti bezpečnosti a sociální sféry. Rusko a Bělorusko společně chrání hranice státu Unie ve vzdušném prostoru, vytvořily jednotný regionální systém protivzdušné obrany, funguje regionální seskupení vojsk - obecně existuje více než 30 dohod o spolupráci v obranné sféře mezi oběma zeměmi.

---

¹⁵ KOSOV, I. V. TOROPYGIN, A. V. Sodruzhestvo Nezavisimykh Gosudarstv: integratsiia, parlamentskaia diplomatiia i konflikty uchebnik. (Aspekt Press, 2012). ISBN: 978-5-7567-0640-6

¹⁶ Rakeda, S. Soyuznoye gosudarstvo Rossii i Belarusi: v poiskakh vektora razvitiya. <https://rg.ru>

Pro zajištění rovnosti práv občanů Ruska a Běloruska bylo učiněn důležitý krok, že při podávání žádosti o zaměstnání, při vstupu na univerzitu, překračování hranic jsou občané Ruska a Běloruska na území státu Unie všude na stejné úrovni, nikoli jako cizinci.

Zde však stále existuje prostor pro rozvoj. Nejvýrazněji se to projevuje v oblasti vzdělávání. Například běloruský uchazeč může skutečně složit jednotnou státní zkoušku za rovnocenných podmínek s ruským kolegou a vstoupit na ruskou univerzitu. Stejný žadatel však nemůže místo ruských zkoušek použít výsledky běloruského centralizovaného testování. Důvod spočívá v různých vzdělávacích programech, a pokud je v humanitárních předmětech, například v historii a literatuře, jejich harmonizace problematická, pak v exaktních vědách je to docela možné.

Po dobu 20 let nebylo možné dosáhnout úplné rovnosti občanů a podniků v rámci státu Unie. I při stávající úrovni integrace však ruská i běloruská strana získávají ze spojení dividendy ekonomické a vojenské povahy.

Bělorusko má dnes podle Světové banky nejnižší procento osob, které žijí z méně než 5,50 dolarů denně, ve srovnání s jinými bývalými částmi Sovětského svazu.

Částečně díky výsledné stabilitě je běloruský HDP na obyvatele v dolarech zhruba dvakrát vyšší než v bývalých sovětských republikách, jako je Gruzie, Moldavsko nebo Ukrajina.

Ve vztazích mezi Ruskem a Běloruskou republikou existují v sociální oblasti velké úspěchy. Zvažují se otázky převodu důchodů vydělaných v jednom státě a přijatých v jiném státě. Je velmi dobře rozvinutá technická spolupráce. V poslední době bylo na území obou států pozorováno vytváření společných podniků. Navíc je patrné stále hlubší pronikání běloruských technologií do Ruska.

Neúplná povaha řídicích institucí a právní rámec ve státě Unie zároveň neumožňují úplné vyřešení pravidelně vznikajících rozporů v rusko-běloruských vztazích prostřednictvím unijních mechanismů. Ukrajinská krize a konfrontace Ruska se západními zeměmi se staly vážným katalyzátorem rozporů.

K existujícím problémům se přidala otázka podpory Minsku pro vnější politiku Moskvy, zhoršily se ekonomické podmínky pro integraci, prohloubila se otázka důvěry mezi ruskými a běloruskými elitami, zintenzivnily se snahy západních zemí postavit se proti rusko-běloruské integraci.

Množství takových problémů, které nelze pomocí unijních nástrojů vyřešit, se změnilo na kvalitu do konce roku 2018, kdy se prezidenti obou zemí rozhodli skutečně revidovat unijní smlouvu. K vyřešení tohoto problému byly za vlády Ruska a Běloruska vytvořeny

speciální pracovní skupiny. Výsledkem práce bylo 31 „cestovní mapa“ pro další rozvoj státu Unie, které byly předloženy prezidentům k podpisu do konce roku 2019.

Ruská strana vidí v připravovaných „cestovních mapách“ nástroj pro řešení nejtěžších problémů rusko-běloruských vztahů. Například otázka kompenzace Běloruska za ruský daňový manévr v ropném a plynárenském odvětví. Minsk věří, že běloruský rozpočet z tohoto důvodu přijde o zhruba 300 milionů dolarů ročně. Sjednocení daňové legislativy, které je uvedeno v plánech, však umožňuje tyto náklady vyrovnat a zabránit vzniku podobných problémů v budoucnu.

Běloruský přístup k přípravě plánů rozvoje státu Unie jasně ukazuje, že pro vedení Běloruska jsou všechny integrační procesy založeny na ekonomice - minimalizace nákladů, rozšiřování exportních příležitostí, získávání nových půjček atd. Všechny ostatní kroky k prohloubení integrace fungují pouze jako derivát ekonomických potřeb.

Ruský přístup je složitější, už jen proto, že podíl Ruska na obratu zahraničního obchodu Běloruska dosahuje 50 % a podíl Běloruska na ruském je asi 5 %.¹⁷

Skutečnost, že strany 8. prosince 2019 nepodepsaly, jak bylo plánováno, kompletní balíček dokumentů o vývoji státu Unie, naznačuje, že rozpory v přístupech k rozvoji unie jsou poměrně silné a v následujících letech se neočekávají průlomy v integraci. Unie států bude nepochybně postupovat kupředu, ale již ne na modelu Evropské unie s výkonnou byrokratickou nadstavbou a rozsáhlým delegováním funkcí na nadnárodní úroveň.

Při zachování předchozí a neurčité situace v mezinárodních vztazích, pravděpodobně se Rusko a Bělorusko budou sblížovat převážně v ekonomické oblasti.

4.1.2 Bělorusko a Arménie

Bělorusko a Arménie jsou země spojené dlouhodobými obchodními a ekonomickými vztahy. Kromě toho na území Běloruska po staletí úspěšně žije poměrně velká arménská diaspora.

Nová etapa rozvoje vztahů mezi zeměmi začala po získání nezávislosti v důsledku rozpadu SSSR. Diplomatické vztahy mezi Běloruskou republikou a Arménskou republikou byly navázány v červnu roku 1993. Od té doby vedení Běloruska a Arménie udržuje politický dialog na úrovni bilaterálních kontaktů a v rámci mezinárodních organizací a sdružení.

---

¹⁷ Rakeda, S. Soyuznoye gosudarstvo Rossii i Belarusi: v poiskakh vektora razvitiya. <https://rg.ru>

Pravidelná setkání prezidentů Běloruské republiky a Arménské republiky v bilaterálním a multilaterálním formátu se tedy konají v rámci práce takových mezinárodních organizací, jako jsou SNS, EAEU, CSTO.

Bělorusko-arménská obchodní a hospodářská spolupráce je do značné míry charakterizována rozšiřováním kontaktů na meziregionální úrovni. Mezi oběma zeměmi bylo uzavřeno více než 20 dohod. Právní rámec dvoustranných vztahů zahrnuje 75 mezinárodních smluv a dohod.¹⁸

Významná role v posilování interakce patří stálým společným mezivládním komisím - pro obchodní a hospodářskou spolupráci, pro vojensko-technickou spolupráci a také pro komise pro vědeckou a technickou spolupráci. Ačkoli Arménie není hlavním obchodním partnerem Běloruska, v řadě oblastí hraje republika významnou roli ve vzájemném obchodu obou zemí.

Bělorusko je zase důležitým obchodním partnerem Arménie a zaujímá třetí místo mezi zeměmi SNS, pokud jde o obrat zahraničního obchodu s touto republikou (po Rusku a Ukrajině).

Arménie vyváží do Běloruska zejména šperky, léky a alkoholické nápoje. Základ běloruského vývozu do Arménie tvoří mléčné a masné výrobky, traktory a tahače, nábytek, papír a lepenka/karton, dřevovláknité desky, léky. Podle odborníků mají Bělorusko a Arménie významné příležitosti pro rozšíření spolupráce v průmyslu, zemědělství, klenotnictví, jakož i v oblasti vědy a informačních technologií.

V posledních letech Arménie uplatňuje aktivnější investiční politiku v Bělorusku. Celkový objem přímých arménských investic v běloruské ekonomice je v současné době 17,1 milionu dolarů a v roce 2018 dosáhl celkový objem těchto investic v běloruské ekonomice 7,6 milionu dolarů, z toho podíl přímých investic činil 7,5 milionu dolarů.¹⁹

Mezi Běloruskou republikou a Arménskou republikou se dynamicky rozvíjí vzájemný obchod v oblasti dopravy, cestovního ruchu, informačních a obchodních služeb a zdravotnických služeb. Kromě toho se neustále rozšiřuje mezistátní dialog v oblasti vzdělávání a vědy. Byly navázány přímé kontakty mezi vzdělávacími institucemi různých úrovní - akademiemi, univerzitami, školami.

---

¹⁸ Primakov, J. National Research Institute of World Economy and International Relations, Russian Academy of Sciences (IMEMO), 23, Profsoyuznaya Str., Moscow, 117997, Russian Federation. ASTAKHOVA, S. Belarus and Armenia: Essential Problems of Mutual Relations. *RNSE* s. 130–141 (2019). DOI:10.20542/2073-4786-2019-3-130-141

V zájmu rozvoje vzájemně výhodného partnerství v oblasti zdraví a sportu vyvíjejí obě země cílené úsilí:

- každý rok probíhá výměna návštěv delegací na různých úrovních;
- konají se dvoustranné akce;
- je organizována účast běloruských a arménských zástupců na mezinárodních soutěžích konajících se na území obou zemí.

Je třeba poznamenat, že navzdory své aktivní účasti v integračních sdruženích EAEU a CSTO se Bělorusko staví jako neutrální stát. Vedení republiky se vždy snaží tento obraz udržovat a trvá na řešení jakýchkoli politických problémů prostřednictvím dosažení dohody.

Nízkou úroveň vzájemného obchodu mezi Běloruskem a Lotyšskem lze považovat za indikátor izolace obou zemí kvůli politickým a vojensko-politickým motivům, které v současné době dominují mezinárodním vztahům. Zároveň je třeba mít na paměti, že obchodní vztahy mezi Běloruskem a Lotyšskem byly založeny na dělbě práce v rámci sovětské ekonomiky, s přihlédnutím k územním a geografickým rysům sovětských republik. Po vstupu Lotyšska do EU prošla jeho ekonomická struktura radikální restrukturalizací a byla přizpůsobena dělbě práce převládající v Evropské unii na základě ekonomického profilu jejích předních zemí.

4.2 Hospodářské vztahy Ruska s republikami Střední Asie

Během sovětského období se Střední Asie vyvíjela rychlým tempem. Města středoasijských republik získala moderní vzhled, nomádská populace přešla na usedlý životní styl, průmysl se rychle rozvíjel a počet vysokoškolských institucí rostl.

Zdravotnictví v republikách Střední Asie se dočkalo nového vývoje. Díky sovětskému režimu se aktivně uskutečňovalo vzdělávání národního personálu, a to i pro ženy, které dříve neměly právo na vysokoškolské vzdělání.

Celá ekonomika v republikách Střední Asie byla budována s pomocí Ruska. A jakmile Rusko region opustilo, začala rozsáhlá krize. V nejobtížnější situaci se ocitly Uzbekistán, Tádžikistán a Kyrgyzstán, kde neexistovala ropa a plyn, a proto nebylo možné je vyvážet do zahraničí. Výsledkem bylo, že ve jmenovaných republikách začala rozsáhlá socioekonomická krize. Podobná situace nastala v kavkazských republikách.

Zájmy Kyrgyzstánu a Tádžikistánu v této oblasti se prakticky překrývají. Obě země se nacházejí v obtížné ekonomické situaci a samozřejmě potřebují integraci s vyspělejšími

sousedy. Jejich zájmem je především řešení problémů zemědělsko-průmyslového sektoru, protože obě republiky jsou převážně zemědělské a asi 70 % populace žije ve venkovských oblastech. Kyrgyzstán a Tádžikistán jsou zároveň bohaté na vodní zdroje a jejich umístění jim umožňuje regulovat tok hlavních středoasijských řek Amudarja a Syrdarja a zajišťovat zavlažování zemědělské půdy v celém regionu.

4.2.1 Kyrgyzstán a Rusko

Rozpad SSSR měl silný dopad na ekonomiku Kyrgyzstánu. Země prošla obdobím obtížné adaptace na tržní ekonomiku i společensko-politickými převraty spojenými s revolucemi v letech 2005 a 2010.

Spolupráce s Ruskou federací je pro Kyrgyzstán strategickou a prioritní oblastí zahraniční politiky. V roce 1992, dne 20. března, byly mezi oběma státy navázány diplomatické vztahy a dne 10. června 1999 byla podepsána Smlouva o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci, která položila základ pro vytvoření právního rámce mezistátní interakce. Dalším důležitým krokem bylo podepsání rusko-kyrgyzské deklarace o věčném přátelství, spolenectví a partnerství dne 27. července 2000.

Kyrgyzstán zůstává jedním z nejhudších v postsovětském prostoru: pokud jde o HDP na obyvatele (asi 3,7 tisíce dolarů v PPP), je Kyrgyzstán pouze před Tádžikistánem. Od roku 2007 indikátor vzrostl jeden a půl krát a jeho tempo růstu je omezeno růstem populace.

Poměr zahraničního obchodu (aritmetický průměr vývozu a dovozu) k HDP v roce 1988 byl 45,6 %, včetně ostatních republik SSSR - 39,6 % HDP. Vysoký podíl mezirepublikového obchodu byl spojen se specializací republiky na chov ovcí a výrobu vlny, pěstování bavlny a tabáku a výrobu elektřiny ve vodních elektrárnách.

Rozpad SSSR a narušení ekonomických vazeb vedly k odlivu obyvatel z Kyrgyzstánu a pracovní migraci do sousedních vyspělejších zemí.

Emigrace vyvrcholila v roce 1993, kdy zemi opustilo 144 tisíc lidí, z nichž 106 tisíc se přestěhovalo do Ruska. Většina obyvatel Kyrgyzstánu, kteří migrovali do Ruska v první polovině 90. let, byli etničtí Rusové, kteří do Kyrgyzstánu přišli během sovětského období distribucí po absolvování vysokých škol.

Od roku 2012 se počet emigrantů prudce poklesl (což nepřímo naznačuje stabilizaci socioekonomické situace v zemi), stále však převyšuje počet imigrantů.

V letech 2012–2016 opustilo Kyrgyzstán v průměru 10,2 tisíce lidí ročně, z toho 7,7 tisíce - do Ruska, 2,1 tisíce - do Kazachstánu. Za stejné období přišlo do země v průměru 4,1

tisíce lidí ročně. Mezi země, ze kterých se lidé stěhují do Kyrgyzstánu, patří Rusko (v letech 2012–2016 v průměru 2,8 tisíce lidí) a Kazachstán (0,6 tisíce lidí). V letech 1990 až 2016 činil čistý odtok obyvatelstva (počet odchozích minus počet příchozích) 787 tisíc lidí, včetně čistého odtoku do Ruska - 606 tisíc lidí.

Zjednodušená migrační politika v rámci SNS a EAEU přispívá nejen k pohybu kyrgyzských občanů k trvalému pobytu v bohatších zemích, ale také k významnému dojíždění za prací. Více než půl milionu obyvatel Kyrgyzstánu ročně přijíždí pracovat do Ruska.

Finanční stabilita Kyrgyzstánu do značné míry závisí na převodech pracovních migrantů, zejména z Ruska, které představují přibližně 30 % HDP. Jak ukázaly roky 2015–2016 (zejména devalvace rublu), závislost na přílivu remitencí do země vytváří problémy řadě důležitých odvětví její ekonomiky, včetně ovlivňování výkyvů ukazatelů zahraničního obchodu.

Ekonomický růst republiky do značné míry závisí na příjmu pracovních migrantů, stupni rozvoje malých a středních podniků a také na rozvoji obchodních a ekonomických vazeb v rámci EAEU.

Tabulka 5 Zahraniční obchod Kyrgyzstánu za období 2013–2019 (mil. dolarů)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Obrat zahraničního obchodu	7993,8	7618,4	5636,8	5573,6	6259,0	6672,0	6975,1
Vývoz	2006,8	1883,7	1482,9	1573,2	1764,3	1764,6	1986,1
Dovoz	5987,0	5734,7	4153,9	4000,4	4494,7	4907,4	4989
Bilance	-3980,2	-3851,0	-2671,0	-2427,2	-2730,4	-3142,8	-3002,9

Zdroj: Vlastní zpracováno dle národní statistický výbor Kyrgyzské republiky: www.stat.kg/statistics

Podle údajů uvedených v tabulce 2 lze konstatovat, že obrat zahraničního obchodu Kyrgyzstánu byl nejvyšší v letech 2013, kdy činil 7993,8 milionu dolarů, do konce roku 2016 poklesl - 5573,6 milionu dolarů, v roce 2019 vzrostl na 6975,1 milion dolarů. Hodnota vývozu (2006,8 milionu dolarů) a dovozu (5987,0 milionu dolarů) byla v roce 2013 také nejvyšší.

V letech 2017-2018 republika uskutečňovala obchod se 139 zeměmi světa. Zboží bylo vyvezeno do 87 zemí a dovezeno ze 128 zemí.

Rusko je po Číně druhým největším obchodním a ekonomickým partnerem Kyrgyzstánu a přistoupení Kyrgyzské republiky k Euroasijské hospodářské unii přispělo k poskytnutí celé řady pracovních výhod kyrgyzským migrantům a ke zvýšení obchodní a ekonomické přítomnosti Kyrgyzstánu v Rusku (zejména v zemědělství).¹⁹

Kyrgyzstán vytvořil s Turkmenistánem celkem příznivé vztahy. Kyrgyzská republika a Turkmenistán je budují na základě zásad mezinárodního práva, vzájemné důvěry a respektu, přičemž přikládají velký význam rozvoji politických, obchodních, hospodářských, kulturních a humanitárních vazeb, jejichž smluvní základ byl položen 9. října 1992 podpisem Protokolu o navázání diplomatických vztahů mezi oběma zeměmi.

Základním směrem spolupráce mezi těmito dvěma státy je úzké partnerství a vzájemná podpora v rámci mezinárodních organizací, jako jsou OSN, OBSE, SNS, kde oba státy jednají jako rovnocenní a přátelští partneři, jejichž postoje k aktuálním otázkám naší doby jsou blízké nebo shodné.

Kyrgyzstán je členem všech integračních sdružení s účastí Ruska. Ekonomika republiky úzce závisí na udržování konstruktivních vztahů s Ruskou federací.

V roce 2018 pracovalo více než 800 tisíc Kyrgyzstánů mimo republiku: zejména v Rusku a Kazachstánu. V průběhu roku poslali do země prostřednictvím systémů převodu peněz 2,1 miliardy dolarů. Příjmy pracovních migrantů tvoří 20 % HDP Kyrgyzstánu.

Podle Národní banky kyrgyzské republiky činily remitence z Kyrgyzstánu z Ruska v lednu 2019 161,7 milionu dolarů, což je absolutní maximum ze všech zdrojů přílivu hotovosti do země.

Dnes je pro Kyrgyzstán velmi důležitou oblastí interakce s Ruskou federací spolupráce v energetickém sektoru, protože jeho ekonomika nemá vlastní energetické zdroje. Počínaje rokem 2017 Rusko přestalo ukládat vývozní cla na ropu a ropné produkty dodávané do Kyrgyzstánu pro domácí spotřebu.²⁰

---

¹⁹ Dąbrowski, M., Antczak, R. *Ekonomičeskie reformy v Kyrgyzstane*. (CASE, 1994). s. 34. ISBN: 978-83-86296-20-0

²⁰ Ryzhov, I., Borodina, M. Institute of International Relations and World History of Lobachevsky State University of Nizhny Novgorod, Ulyanova str., Nizhny Novgorod 603005, Russian Federation. Institute of International Relations and World History of Lobachevsky State University of Nizhny Novgorod, Ulyanova str., Nizhny Novgorod 603005, Russian Federation. *Main Priorities of Kyrgyzstan's Foreign Policy*. *RNSE* s. 142–157 (2019). DOI:10.20542/2073-4786-2019-3-142-157

Ruská federace dodává do Kyrgyzské republiky více než 90 % všech paliv a maziv pro potřeby republiky přibližně 1 milion tun ročně, což umožňuje udržovat ceny benzínu a nafty na relativně přijatelné úrovni pro obyvatelstvo.

V lednu až prosinci 2019 činil objem zahraničního a vzájemného obchodu se zbožím Kyrgyzské republiky 6975,1 milionů amerických dolarů a ve srovnání s lednem až prosincem 2018.

Objem se zvýšil o 6,6 %, včetně dovozu – 4989 milionu dolaru nebo 9,2 %, vývoz se zvýšil od ledna do prosince 2019 a činil 1986,1 milionu dolaru.

Objem vzájemného obchodu Kyrgyzské republiky se zeměmi EAEU činil 2345,1 milionu amerických dolarů a ve srovnání s lednem až prosincem 2018 se snížil o 2,5 %, včetně dovozu - 1776,7 milionu amerických dolarů, poklesl o 4,7 % a vývoz se zvýšil o 5,0 procenta na 568,4 milionu dolaru

Vývoz zboží do Ruské federace v lednu až prosinci 2018 činil 314,1 milionu dolaru a ve srovnání s lednem až prosincem 2017 se zvýšil o 18,2%, zatímco dovoz činil 1239,9 milionu dolaru, přičemž vzrostl o 0,6 %.²¹

Vývoz zboží do Kazachské republiky v lednu až prosinci 2019 činil 247,2 milionu amerických dolarů a ve srovnání s lednem až prosincem 2018 se snížil o 7,9 %, zatímco dovoz se snížil o 3,5 % na 502,0 milionů amerických dolarů.

Vývoz zboží do Běloruské republiky v lednu až prosinci 2019 činil 7,0 milionů amerických dolarů a ve srovnání s lednem až prosincem 2018 se snížil o 1,3 %, poklesl také dovoz o 68,6%, což činilo 34,1 milionu amerických dolarů.

S Arménskou republikou byly v lednu až prosinci 2019 provedeny nevýznamné dovozní operace ve výši 0,6 milionu dolarů, což ve srovnání s lednem až prosincem 2018 pokleslo o 64,2 %, a vývozní operace ve výši 0,1 milionu dolarů.

Automobily pro přepravu zboží, díly a příslušenství automobilů, kovové výrobky, keramické výrobky a plasty a výrobky z nich byly vyvezeny do Uzbekistánu a Tádžikistánu.

Hlavními partnerskými zeměmi v příjmech z dovozu bylo Rusko (ropa a ropné produkty - 285,1 mil. dolarů, plasty a plastové výrobky - 26,5 mil. dolarů, farmaceutické výrobky - 31,1 mil. dolarů, výrobky ze železných kovů - 35,6 milionu dolarů), Kazachstán (tabákové

---

²¹ Vzaimnaya torgovlya tovarami Kyrgyzské republiky s gosudarstvami - chlenami Evraziyskogo ekonomicheskogo soyuza. (Arkhiv).
<http://stat.kg>

výrobky - 38,1 milionu dolarů, uhlí - 20,8 milionů dolarů, minerální a sycené vody - 14,1 milionu dolarů, cukrovinky - 6,7 milionu dolarů).

Odliv pracovních migrantů do Ruska, z nichž většinu (70 – 80 %) tvoří mladí lidé, vedl k nedostatku kvalifikovaného personálu v samotném Kyrgyzstánu. Republice chybí specialisté v polygrafickém, stavebním, textilním průmyslu a v oblasti informačních technologií. Vnitřní socioekonomické problémy Kyrgyzstánu, které vytvářejí vysoké napětí na trhu práce, jsou do značné míry vyřešeny exportem pracovní síly do Ruské federace a podmínky pro změnu této situace ještě nejsou viditelné.

4.2.2 Rusko a Tádžikistán

Pro Rusko zůstává Tádžikistán, stejně jako celá oblast Střední Asie, která byla dříve spolu s Ruskou federací součástí jediného unijního státu, sférou národních zájmů.

25. května 1993 byla podepsána Dohoda o přátelství a vzájemné pomoci mezi Tádžickou republikou a Ruskou federací, Dohoda mezi Republikou Tádžikistán a Ruskou federací o spolupráci ve vojenské oblasti, jakož i šest dohod.

Jedním z těchto dokumentů byla „Dohoda mezi Republikou Tádžikistán a Ruskou federací o právním postavení pohraničních jednotek Ruské federací nacházejících se na území Republiky Tádžikistán“. V souladu s dohodou Tádžikistán přenesl pravomoci k ochraně svých hranic s Afghánistánem a Čínou na pohraniční jednotky Ruské federace.

Přestože vojensko-technická spolupráce zaujímá v rusko-tádžických vztazích prioritní místo, jejich ekonomická složka je velmi významná. Na konci roku 2018 je Ruská federace stále lídrem v obratu zahraničního obchodu Tádžické republiky - objem dvoustranného obchodu činil 893 miliard dolarů.

Rusko si v republice udržuje vliv díky svým tradičně navázaným obchodním vazbám, zajišťování pracovních míst pro tádžické pracovní migranty, vojenské spolupráci v rámci CSTO a na dvoustranném základě a rozvoji humanitárních vazeb. Pokud jde o investiční spolupráci mezi Ruskou federací a Tádžikistánskou republikou, Ruská federace je z hlediska kumulovaných investic (1,67 miliardy dolaru, z nichž 925 milionů dolaru jsou přímé investice) výrazně nižší než Čína.

Hlavní oblasti investiční spolupráce mezi oběma zeměmi jsou energetický sektor, rozvoj a rozvoj ropných a plynových polí, rozvoj sítě moderních čerpacích stanic plynu a telekomunikační podnikání.

V roce 2019 objem ruských investic prudce poklesl a činil pouze 33,1 milionu dolaru, což je téměř o 72 % méně než v roce 2018.²²

Ruské fondy byly použity hlavně na rozvoj mobilní komunikace a finančních služeb.

Dnes prakticky neexistují žádné velké společné rusko-tádžické společnosti v tak důležitých odvětvích pro rozvoj republiky, jako je zemědělství, těžký průmysl, strojírenství a těžba.

Nejvýznamnějším investičním projektem za účasti Ruské federace zůstává výstavba HPP-1 Sangtudinskaya.

Zástupci ruské strany vysvětlují neochotu ruského podnikání vstoupit do ekonomiky Tádžikistánu především nepříznivým investičním prostředím.

Následující důvody ovlivňují pokles investic v Tádžikistánu:

-vysoké daňové sazby, zejména v telekomunikačním sektoru. Daně jsou někdy vyšší než samotné výnosy.

Mezi faktory, které brání podnikání a obchodu s Tádžikistánem, patří obtížná dopravní logistika, nedostatek spolehlivých informací o potenciálních obchodních partnerech, nadměrná byrokracie ve správě daní a značný rozdíl v požadavcích vnitrostátních legislativních aktů ve vztahu k operacím zahraničního obchodu.²³

Pracovní migrace je důležitým aspektem bilaterálních vztahů mezi Ruskou federací a Tádžickou republikou. V posledních letech se objevuje tendence ke snižování závislosti ekonomiky republiky na remitencích tádžických pracovních migrantů z Ruské federace, což je do značné míry způsobeno obtížemi, s nimiž se ruská ekonomika potýká. Podle centrální banky Ruské federace činil v roce 2018 objem remitencí pracovních migrantů z Ruska do Tádžikistánu zhruba 30 % HDP republiky, tedy 2,7 miliardy dolaru, zatímco v předchozích letech jejich podíl dosáhl 50 %.

Roční růst pracovní síly v republice je asi 100 tisíc lidí. Asi milion občanů republiky pracuje v zahraničí a 97 % z nich pracuje v Ruské federaci.

Vstup republiky do EAEU by mohl přispět k růstu příjmů od pracovních migrantů díky zjednodušené migrační legislativě existující pro členské země asociace. Zároveň existují

---

²² Rimakov, J., Ionova, E. National Research Institute of World Economy and International Relations, Russian Academy of Sciences (IMEMO), 23, Profsoyuznaya Str., Moscow, 117997, Russian Federation. Tajikistan in the Orbit of Interests of China and Russia. *RNSE* s. 107–120 (2019). DOI:10.20542/2073-4786-2019-3-107-120

²³ Primakov, J. Karavajev, A. National Research Institute of World Economy and International Relations, Russian Academy of Sciences (IMEMO), 23, Profsoyuznaya Str., Moscow, 117997, Russian Federation. Zachem Rossiya investiruyet v Tadžikistan. *RNSE* 107–120 (2019). DOI:10.20542/2073-4786-2019-3-107-120

obavy, že liberalizace podmínek pobytu tádžických pracovních migrantů může vést k tomu, že republika přijde o značné množství svých pracovních zdrojů.

Mezi klady vstupu republiky do EAEU patří rozšíření prodejního trhu tádžických produktů, které by se mělo stát pobídkou pro rozvoj vlastní výroby.

V současné době má Tádžikistán, který není členem EAEU, řadu výhod a preferencí poskytovaných ruskou stranou v obchodu s Ruskou federací, například 50 % slevu na železniční dopravu tádžické zeleniny a ovoce. Díky tomu bylo možné v roce 2018 zvýšit objem dodávek tádžických potravin a zemědělských surovin do Ruské federace o 40 %, zatímco obchodní obrat republiky se všemi zeměmi EAEU se zvýšil o 25 %.²⁴

V současnosti zůstává bezpečnostní sektor hlavní prioritou Ruska ve vztazích s Tádžikistánem.

Vojenská spolupráce probíhá v následujících oblastech:

- poskytnutí tádžické armády se zbraněmi a vojenským vybavením ruské (sovětské) produkce;
- výcvik v ruských vzdělávacích institucích vojenského personálu pro velitelský štáb ozbrojených sil Tádžické republiky (v Ruské federaci je ročně bezplatně vyškolen asi 500 tádžických vojáků);
- nácvik akcí odrazujících možnou agresí během dvoustranných cvičení rusko-tádžické armády i v rámci CSTO;
- údržba 201. ruská vojenská základna, největší ruské základny v zahraničí, kde probíhá výcvik, včetně tádžické armády.

Konsolidaci rusko-tádžických vztahů usnadňuje jednotný kulturní a humanitární prostor, který je zachován mimo jiné díky podpoře ruského jazyka v republice a poptávce po ruském vzdělání.

Prezidentským výnosem Republiky Tádžikistán zavedly povinnou výuku ruského jazyka ve všeobecných vzdělávacích institucích od druhého ročníku; v mnoha předškolních zařízeních se vzdělávání provádí v ruštině.

V republice existují desítky škol, které vyučují v ruštině, a na základě výsledků poslední návštěvy E. Rahmona v Rusku byla podepsána dohoda o vytvoření pěti nových škol v ruském jazyce za účasti ruské strany.

Asi 20 tisíc studentů z Tádžikistánu studuje na ruských univerzitách. V Tádžikistánu působí rusko-tádžická (slovanská) univerzita, pobočky předních moskevských univerzit, jako je Moskevská státní univerzita, Národní výzkumný technologický institut a Moskevský energetický institut. Rozvoj hospodářské, vojensko-politické a humanitární spolupráce mezi oběma zeměmi tak přispívá k zachování Tádžikistánu na oběžné dráze ruského vlivu.

4.2.3 Rusko a Uzbekistán

Diplomatické vztahy mezi Ruskem a Uzbekistánem byly navázány 20. března 1992. V roce 1992 30. května byla podepsána dohoda o základech mezistátních vztahů, přátelství a spolupráci. Smlouva o strategickém partnerství ze dne 16. června 2004 a Smlouva o spojeneckých vztazích ze dne 14. listopadu 2005 stanoví prioritní směry rozvoje rusko-uzbeckého partnerství ve vojensko-politické, obchodně-ekonomické a humanitární oblasti. Získání státní nezávislosti Uzbekistánu umožnilo samostatně provádět zahraniční politiku, určovat směry a priority mezistátních vztahů.

Je třeba poznamenat, že Uzbekistán má rozmanité přírodní zdroje, které přispívají k příznivému rozvoji ekonomiky. Byly zde objeveny velké zásoby nerostů (více než 2700 ložisek a slibné výskyty asi 100 druhů nerostných surovin). V zemědělství existují poměrně rozsáhlé plochy úrodné půdy a pastvin. Množství slunečního tepla a světla, značné vodní zdroje přispívají k rozvoji rostlinné výroby.

Uzbekistán patří mezi světové lídry, pokud jde o poskytování zásob stříbra, wolframu a fosforitů, draselné soli, kovů vzácných zemin a dalších cenných nerostů. Zejména pokud jde o prozkoumané zásoby zlata, je na čtvrtém místě, uran - sedmý, molybden - osmý, v prokázaných zásobách mědi - na desátém místě, zemní plyn - čtrnáctý na světě. Bavlna a uran zaujímají významné místo ve vývozu země (druhé a třetí na světě).

Uzbekistán dostal příležitost navázat zahraniční ekonomické vztahy s mnoha zeměmi světa. Bohatství přírodních zdrojů mu umožňuje obchodovat s mnoha zahraničními zeměmi.

Tabulka 6 Zahraniční obchod Uzbekistánu za období 2013–2019 (tisíc dolarů)

Ukazatele	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Vývoz							
Rusko	1 257	870	576	761	1453,7	1636,4	2067,2
Kazachstán	971	1 017	726	588	977,3	1219,6	1237,3
Kyrgyzstán	98	102	59	70	167,8	251,2	635,2
Ukrajina	92	73	62	-	99,7	92,7	108,8
Dovoz							
Rusko	2804	3114	2221	1965	2563,9	3382,6	3974,2
Kazachstán	1145	1084	942	923	975,3	1537,8	1878,4
Ukrajina	352	309	174	-	183,0	326,4	263,9

Zdroj: Vlastí zpracováno dle obchodní statistiky pro rozvoj mezinárodního podnikání: www.trademap.org

Jak je patrné z údajů uvedených v tabulce 3, vývoz Uzbekistánu s Ruskem, Kazachstánem a Kyrgyzstánem se vyvíjí zrychleným tempem a dovoz z těchto zemí také nadále roste.

Ruská federace je hlavním zahraničním obchodním partnerem Uzbekistánu. Podle uzbeckých statistik činí v posledních letech podíl společného obchodu mezi Ruskem a Uzbekistánem na celkovém obratu zahraničního obchodu republiky asi 30 %. V Uzbekistánu je 902 podniků s účastí ruského kapitálu, zastupitelské kanceláře 102 společností jsou akreditovány.

Na ruském území působí 489 podniků s účastí uzbeckého kapitálu.²⁴ Uzbekistán nyní zaujímá čtvrté místo v obchodu s Ruskem mezi zeměmi SNS.

Návštěva ruského prezidenta Vladimira Putina v Uzbekistánu ve dnech 18. – 19. října 2018 znamenala novou etapu rozvoje vztahů mezi oběma zeměmi a důkazy o posílení ruských pozic ve středoasijském regionu.

Byly podepsány smlouvy v hodnotě přes 25 miliard dolarů. V prosinci 2017 podepsala ruská společnost a vláda Uzbekistánu dohodu o využívání jaderné energie pro mírové účely, která stanoví výstavbu první jaderné elektrárny v Uzbekistánu.

²⁴ Enhancing competitiveness in Central Asia. (OECD Publishing, 2018). ISBN: 978-92-64-28812-6

Je třeba poznamenat, že LUKOIL investoval více než 3,5 miliardy dolarů do ropných a plynových projektů v Uzbekistánu, což je největší investor v zemi. Rozvíjí se dodávka zařízení z Ruska na zpracování nerostů.

Uzbekistán má zájem přilákat ruský průmyslový kapitál, který může konkurovat především čínskému, zejména v geologickém průzkumu, rozvoji podloží a ropném a plynárenském průmyslu.

Otevření poboček ruských univerzit a výstavba jaderné elektrárny posílily humanitární a ekonomické vazby mezi Uzbekistánem a Ruskem.

Ruské kulturní centrum funguje v Uzbekistánu a má vlastní strukturální divize ve všech regionech Uzbekistánu.

Důležitými centry podpory jsou Ruské centrum pro vědu a kulturu pod vedením Rossotrudnichestva a Taškentská diecéze Ruské pravoslavné církve.

Na území Uzbekistánu funguje řada ruských divadel. V Uzbekistánu je 862 škol s výukou ruštiny (582 tisíc studentů všech národností).

Všechny univerzity (dokonce islámská akademie) mají katedry a skupiny s výukou v ruštině. V pobočkách ruských univerzit probíhá výuka výhradně v ruštině. Kromě poboček Moskevské státní univerzity, REU, RSU, které dlouhodobě úspěšně působí v Taškentu.

V září 2019 bylo zahájeno vzdělávání v taškentské pobočce Ruské národní výzkumné jaderné univerzity MEFHI (Moskevský institut fyzikálního inženýrství). V současné době zde na základě grantu studuje prvních 100 talentovaných studentů.

Tisíce uzbeckých studentů získaly stipendia na bezplatné vzdělávání na ruských univerzitách v rámci uzbecko-ruské spolupráce v oblasti vzdělávání.

V roce 2019 Uzbekistán vytvořil rozvojový program pro Uzbekistán do roku 2030. „Koncept 2030“ zahrnuje tři etapy.²⁵

V první fázi (2019–2021) se plánuje rozšíření zahraničního obchodu podepsáním dohod o volném obchodu s EAEU a řadou dalších zemí.

Ve druhé fázi (2022–2025) bude dosaženo kvalitativních strukturálních změn v sektorech ekonomiky republiky. Na pořadu jednání bude „důsledná studie“ o vstupu země do EAEU a WTO.

Ve třetí fázi (2026–2030) dojde k přechodu ekonomiky z exportu surovin na inovativní typ rozvoje.

---

²⁵ Mezinárodní vědecký a sociální časopis. (2019).
<http://mirperemen.net/2019/12/uzbekistan-5-klyuchevyx-itogov-2019-goda/>

Je třeba poznamenat bezprecedentní aktivaci Uzbekistánu v SNS. Obecně se jedná o pozitivní moment, který svědčí o úspěšném provádění nové strategie Uzbekistánu.

Rusko je předním partnerem Uzbekistánu. V budoucnu se ve společné spolupráci mezi Uzbekistánem a Ruskem dočkají největšího rozvoje pouze takové projekty, které zajišťují obnovení hospodářských a sociálních režimů zničených po rozpadu SSSR.

Kromě Ruska je hlavní aktivita zahraničního obchodu Uzbekistánu zaznamenána s Kazachstánem, který je na třetím místě za Čínou a Ruskou federací.

Hlavními vývozními položkami Uzbekistánu do Kazachstánu zůstávají zemní plyn, bavlněné vlákno, hnojiva, ovoce a zelenina. A z Kazachstánu do Uzbekistánu se vyváží hlavně obilí / mouka a také železné a neželezné kovy.

Uzbekistán rovněž spolupracuje s Ukrajinou. Uzbekistán dodává Ukrajině bavlněné vlákno, textil, ropné produkty, neželezné kovy. Ukrajina vyváží do Uzbekistánu stroje a zařízení, farmaceutické výrobky, potraviny, dřevo. Na území Uzbekistánu již působí 60 podniků s účastí ukrajinských partnerů, z toho 5 podniků s 100% zahraničním kapitálem. Na Ukrajině působí 35 společných podniků s uzbeckým kapitálem. Hlavními oblastmi jejich činnosti jsou výroba spotřebního zboží, dodávky široké škály exportních produktů na ukrajinský trh a poskytování služeb.

V roce 2013 činil obrat zboží a služeb 469,8 milionu dolarů. V roce 2014 činil objem obchodu mezi zeměmi 607,6 milionu dolarů. Země dokončily rok 2018 s obchodním obratem 430 milionů dolarů.

4.3 Hospodářské vztahy Ruska s kavkazskými republikami

Na Kavkaze stále chybí regionální integrace, tři zakavkazské státy sledují různé vektory zahraniční politiky. Nedostatek diplomatických vztahů a nevyřešený konflikt mezi Arménií a Ázerbájdžánem činí z Gruzínské republiky nedostatečně účinného partnera pro Arménii i Ázerbájdžán. Gruzie nechce dělat „konečnou volbu“ mezi sousedy. Tbilisi zároveň nemá s Ruskem žádné diplomatické vztahy a Arménie od nezávislosti nevytvořila diplomatické vztahy s Tureckem.²⁶

---

²⁶ Markedonov, S. Zakavkazye v 2019 godu — ne yedinyy region. (2019). <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments>

V případě Ázerbájdžánu zůstane politika „neangažovanosti“ nesporná kvůli jeho vlastním národním zájmům. To vše prakticky znemožňuje vznik celokavkazských projektů nebo sdružení.

4.3.1 Ázerbájdžánsko-ruská hospodářská spolupráce

Produkce ropy v Baku se začala rozvíjet již v 70. letech 19. století, ale v době rozpadu SSSR byl její objem malý. Po těžké transformační krizi musela země začít znovu: provádět reformy, přilákat zahraniční kapitál, aby zvýšila produkci za stále nízké ceny ropy.

Výsledkem bylo, že Ázerbájdžán dokázal využívat výhody zdrojů současně se zvýšením světových cen ropy a zemního plynu k dosažení vysoké míry hospodářského růstu.

Zvýšení míry úspor na 58 % v roce 2004 je vzácným příkladem - mezi ropnými zeměmi - úspěšné reinvestice peněz z prodeje energie. Příjmy z vývozu ropy a zemního plynu v letech 2004–2009 zdvojnásobily osobní spotřebu. Pokud jde o HDP na obyvatele v PPP, Ázerbájdžán od roku 2007 překonal světový průměr.

V první polovině 90. let byl Ázerbájdžán zemědělskou zemí: více než čtvrtinu HDP poskytlo odvětví zemědělství. Těžbařský i zpracovatelský sektor představovaly něco málo přes 10 % HDP. Od konce 90. let vedl rychlý růst produkce ropy a zemního plynu k odpovídajícím změnám v odvětvové struktuře.

Hlavními odvětvími ekonomiky moderního Ázerbájdžánu jsou těžební průmysl, který v roce 2017 poskytl více než třetinu HDP, jakož i velkoobchod a maloobchod, stavebnictví, doprava a skladování.

Zemědělství a výroba v odvětvové struktuře v roce 2017 činily 5,6 %, respektive 4,7 %. V letech 2000–2004 poskytoval těžební sektor v průměru asi 30 % přidané hodnoty, v roce 2007 byl jeho podíl již 53,7 %.

V letech 2000–2009 se přidaná hodnota v těžebním sektoru zvýšila téměř šestkrát. Ve stavebnictví došlo k rozsáhlé expanzi, která byla způsobena potřebami infrastruktury ropného a plynárenského průmyslu na počátku dvacátých let a významnými příjmy z vývozu ve druhé polovině desetiletí.

V letech 2000–2009 se přidaná hodnota v tomto odvětví zvýšila více než šestkrát a podíl na HDP se pohyboval od 5,8 % v roce 2001 do 12,5 % v roce 2004. Během tohoto období také působivý růst zaznamenal sektor služeb v hotelnictví a gastronomii (více než 8 krát),

doprava a skladování (3,5 krát) a obchod (téměř 3 krát). Zároveň ekonomický růst v zemědělském a zpracovatelském sektoru výrazně zaostával za celostátním průměrem.²⁷

Ázerbájdžán je jedním ze zakladatelů Černomořské organizace pro hospodářskou spolupráci, která byla vytvořena za účelem posílení spolupráce v oblasti Černého moře. Kromě toho je tato země členem subregionální integrační skupiny GUAM, kterou v říjnu 1997 vytvořily Gruzie, Ukrajina, Ázerbájdžán a Moldavsko s cílem prohloubit integraci a spolupráci v hospodářské a politické sféře mimo SNS.

Po rozpadu SSSR byl Ázerbájdžán mezi zeměmi post-sovětského prostoru, které zažily nejhlubší hospodářskou krizi: v roce 1994 se reálný HDP v Ázerbájdžánu snížil o 52,6 % ve srovnání s úrovní roku 1990. Od roku 1998 vstoupila ázerbájdžánská ekonomika na růstovou trajektorii, která se od roku 2004 v období rychle rostoucích cen ropy znatelně zrychlila.

V letech 1998-2003 se HDP země zvýšil o 61,1 %, zatímco během příštích 6 let v důsledku zdvojnásobení ceny ropy a zvýšení produkce ropy více než 3,3krát dosáhl hospodářský růst 185,3 %. Hodnotový vývoz minerálních paliv a ropných produktů se zvýšil z 3,0 miliard dolarů v roce 2004 na 46,4 miliardy dolarů v roce 2008.

V letech 2004–2008 činil průměrný roční růst HDP v Rusku 7,1 %, v Kazachstánu 8,4 % a v Ázerbájdžánu 21,1 %.

---

²⁷ Azerbaydzhan: iskhodnaya model' ekonomicheskogo rosta.pdf.
<https://ac.gov.ru/archive/files/publication/a/20215.pdf>

Tabulka 7 Hlavní makroekonomické ukazatele Ázerbájdžánu, 1994–2019

Ukazatele	1994	1998	2000	2004	2008	2012	2016	2017	2018	2019
Reálný HDP, % oproti předchozímu roku	-19,7	6,0	6,2	9,3	10,6	2,1	-3,1	0,1	1,0	2,1
Nominální HDP, miliardy dolaru	2,3	4,3	5,3	8,7	49,0	69,7	37,8	40,7	46,9	48,05
HDP na obyvatele na základě PPP, tisíc USD (2011)	4,1	4,1	4,8	6,4	14,6	16,0	16,1	15,9	18,0	15,0
Míra akumulace, % HDP	1,9	34,7	20,7	58,0	18,7	22,3	24,9	21,6	21,6	21,9
Průměrná roční inlace, %	16,6	-0,8	1,8	6,7	20,8	1,1	12,6	13,0	2,3	2,7
Import (zboží a služby), růst, %	-24,0	4,9	0,4	-5,2	7,7	11,1	-3,4	-4,4	3,5	0,04
Export (zboží a služby), růst, %	-8,0	26,1	5,1	7,2	6,1	-1,4	2,8	-7,3	28,5	-7,28
Nezaměstnanost, % pracovní síly	-	-	11,8	8,0	5,9	5,2	5,0	5,0	5,0	4,8
Populace, mil. Lidí	7,6	7,9	8,0	8,3	8,8	9,2	9,7	9,8	9,9	10,0

Zdroj: vlastní zpracováno dle data MMF: www.imf.org

Údaje uvedené v tabulce 4 ukazují, že HDP Ázerbájdžánu každoročně roste, pokud v roce 1994 činil pouze 2,3 miliardy dolaru, pak do konce roku 2019 vzrostl na 48,05 miliardy dolaru. HDP na obyvatele od roku 1994 (4,1 miliarda dolaru) vzrostl v roce 2019 více než čtyřikrát (48,05 miliardy dolaru). Nejvyšší míry inflace byly zaznamenány v roce 2008 během hospodářské krize (20,8). Poměrně vysoká míra inflace byla rovněž pozorována v letech 2016–2017 - až 13 %.

Tempo růstu dovozu je poměrně nestabilní, od minusových ukazatelů v roce 1994 (24,0 %) po 3,5 % v roce 2018. Míra růstu exportu: z -8,0 % v roce 1994 na 28,5 %, což lze označit za úspěch pro rok 2018, protože v roce 2017 došlo k negativnímu trendu (-7,3 %). Nezaměstnanost v Ázerbájdžánu byla za poslední tři roky, od roku 2016 do roku 2018, na 5,0 %, trošku klesla v roce 2019 a činila 4,8.

Vysoká dostupnost zdrojů a přitažlivost zahraničního kapitálu k ropnému a plynárenskému sektoru umožnily v letech 2001–2009 ekonomice Ázerbájdžánu růst mnohem rychleji než v průměru SNS.

Období vysokých cen ropy zajistilo konvergenci úrovně příjmu na obyvatele s největšími ekonomikami SNS:

-v roce 2009 se HDP na obyvatele v PPP zvýšil o více než 2,6 krát na 15,7 tisíce dolarů po 6,0 tisíce dolarů v roce 2003 se osobní spotřeba ve stejném období zvýšila více než dvakrát.

Zvažme dále strukturu ázerbájdžánského zahraničního obchodu. Minerální paliva a ropné produkty tvoří základ ázerbájdžánského vývozu. Ovoce, zelenina a ořechy byly v letech 2014–2017 klíčovým vývozním zbožím Ázerbájdžánu do Ruska. V letech 2010–2013 byl hlavní komoditní kategorií exportu do Ruska zemní plyn, který byl dodáván od 1. ledna 2010 v souladu se smlouvou mezi společnostmi SOCAR a PJSC Gazprom na období 2010–2014.

Rusko zůstává hlavním dovozním partnerem Ázerbájdžánu (s výjimkou roku 2012). Dovozem z Ruska jsou tradičně obilniny (pšenice a kukuřice), dřevo a výrobky ze dřeva, železo a ocel, jakož i výrobky z nich, tabák, zařízení a mechanická zařízení. V roce 2017 poskytlo Rusko 16,8 % hodnoty ázerbájdžánského dovozu (1,5 miliardy dolarů).

V posledních letech byla hospodářská politika země zaměřena na odklon Ázerbájdžánu od modelu růstu surovin a odvětvovou diverzifikaci ekonomiky. V letech 2015–2017 představoval podíl neropného sektoru v průměru 70 % přidané hodnoty v ekonomice (v letech 2011–2014 až 60 %).

Strukturální reformy prováděné v zemi mají za cíl stimulovat neropný vývoz a soukromé podnikání, rozvíjet zemědělský sektor a zpracovatelský průmysl. Přes snížení výnosů z dodávek ropy na vývoz v roce 2017 vykázala neropná ekonomika Ázerbájdžánu nárůst o 2,8 %.

V roce 2019 byla uvedena do provozu velká farmaceutická továrna a hraniční most na řece Samur. Pro rok 2020 jsou nastíněny neméně významné cíle partnerství mezi oběma

zeměmi. Podle Státního celního výboru Ázerbájdžánské republiky tedy, pokud se v roce 2018 operace zahraničního obchodu obou zemí zvýšily o 19 %, pak do konce roku 2019 tento údaj překročí 20 %. Celkový objem investic z Ruska do Ázerbájdžánu dosáhl 4,9 miliardy dolarů a v republice působí již 950 společností s ruským kapitálem.

Spolupráce mezi Ázerbájdžánem a Ruskem v současné době probíhá v rámci pěti „cestovních map“:

- odstranění překážek obchodu v rusko-ázerbájdžánském směru;
- o rozvoji spolupráce mezi Ruskou federací a Ázerbájdžánskou republikou v oblasti dopravy;
- o vytváření společných podniků (projektů) na území Ázerbájdžánské republiky;
- o interakci v oblasti digitalizace fiskální sféry;
- posílení vzájemných návštěv zemí a humanitárních kontaktů.

V roce 2020 bude zahájena realizace dvou dokumentů. Jedná se o „Program spolupráce v zemědělsko-průmyslovém komplexu mezi Ázerbájdžánem a Ruskem na období 2020–2022“ a „Program spolupráce pro rozvoj cestovního ruchu mezi Ázerbájdžánem a Ruskem na období 2020–2022.“

Podle Státního celního výboru Ázerbájdžánu dosáhl obchodní obrat mezi Ázerbájdžánem a Ruskem v lednu až listopadu 2019 - 2,73 miliardy dolarů, což je ve srovnání se stejným obdobím loňského roku nárůst o 20,5 %. Export ázerbájdžánského zboží do Ruska činil 660 milionů dolarů, dovoz ruského zboží do Ázerbájdžánu dosáhl hodnoty 2,07 miliardy dolarů.

4.3.2 Rusko a Arménie

V Arménii v 90. letech došlo k prudkému hospodářskému poklesu. Za období SSSR měla republika rozvinutou průmyslovou výrobu, zaujímala jedno z prvních míst v republikách Unie ve výrobě high-tech výrobků (třetí místo ve výrobě elektrotechniky a páté ve strojírenství).

V první polovině roku 2000 dosáhl ekonomický růst v zemi 10 % ročně. V krizovém roce 2009 klesl HDP země o 14 %, poklesl objem remitencí ze zahraničí, které tradičně tvoří významnou část příjmu obyvatelstva (mnoho arménských občanů pracuje v zahraničí). Po vstupu Arménie do EAEU v roce 2015 se hospodářská situace v zemi poněkud zlepšila.

V současnosti se strategická povaha spojeneckých vztahů mezi Ruskem a Arménií projevuje nejen ve spolupráci, ale také v integraci v oblasti hospodářství a bezpečnosti.

Arménie je strategickým spojencem Ruska. Země se účastní dvou euroasijských integračních projektů - EAEU a CSTO.

Jednou z klíčových geopolitických událostí v postsovětském prostoru, která zasáhla celý region, bylo oznámení arménského vedení v roce 2013 o vstupu do Euroasijské hospodářské unie (EAEU). Bez ohledu na to, že geopolitické sblížení s Ruskem bylo přirozeným a přirozeným procesem integrace Arménie s jejím hlavním strategickým zahraničněpolitickým partnerem, v době, kdy byla dohoda oznámena a podepsána, existovaly pochybnosti a široké neshody ohledně účelnosti takové volby Jerevanu.²⁸

Vojensko-technická spolupráce s Ruskem je pro Arménii klíčovým bezpečnostním faktorem. Možnost nákupu vojenského vybavení za preferenčních podmínek v rámci OSKB a rusko-arménských smluv umožňuje zemi udržovat vojenskou rovnováhu s Ázerbájdžánem.²⁹

Neméně důležité se ukázaly ruské zvýhodněné půjčky na nákup zbraní za 200 milionů dolarů³⁰ a 100 milionů dolarů.³¹ Pouze získání ruských zbraní Arménií však neuvědomuje plný potenciál vojensko-technické spolupráce mezi zeměmi: může to oběma zemím přinést velké výhody.

Podle Federální celní služby Ruska ve struktuře ruského vývozu do Arménské republiky v roce 2019 dominovaly: minerální výrobky - 34,4 %, stroje, zařízení a vozidla - 19,2 %, potraviny a zemědělské produkty - 17,5 %, kovy a výrobky z nich – 11 %.

Ve struktuře ruského dovozu z Arménské republiky v roce 2019 dominovaly: potravinářské výrobky a zemědělské suroviny - 49,0 %, textil, textil a obuv - 21,0 %, perly, drahé kameny, kovy - 15,1 %, automobily, vybavení a vozidla - 4,8 %.³²

V Arménii působí více než 40 velkých podniků se 100 % nebo částečnou účastí ruského kapitálu v předních sektorech ekonomiky země.

---

²⁸ Tokarev, A. A., Margoev, A. R. The Influence of Armenian Elite Groups on Relations with Russia after the Power Transition. *Meždunarodnaâ analitika*. s. 50–57 (2019). DOI:10.46272/2587-8476-2019-0-4-50-57

²⁹ Nersisyan, L. Sposobny li konflikty v Zakavkaz'ye pererasti v regionalnuyu vojnu? Rossiyskiy sovet po mezhdunarodnym delam. (2019). <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/columns/military-and-security/sposobny-li-konflikty-v-zakavkaze-pererasti-v-regionalnuyu-voynu/>

³⁰ Ivanov, S. Armeniyu vooruzhayem, Erdogan v ume. *Gazeta.Ru* (2016).

<https://www.gazeta.ru/army/2016/02/19/8082797.shtm>

³¹ Galstyan, D. Russia and Armenia in the Regional Security System. *Sputnik. Arménie* (2019).

<https://armeniasputnik.am/politics/20190130/17035904/armeniya-kupila-rossijskie-samolety-su-30sm.html>

³² Posolstvo Rossiyskoy Federatsii v Respublike Armeniya. Torgovo - ekonomicheskoye sotrudnichestvo Rossii i Armenii.

<https://armenia.mid.ru/ru/countries/bilateral-relations/trade-economic-cooperation/>

4.3.3 Gruzie

Je třeba poznamenat, že nejvíce, nyní protiruská, gruzínská republika v sovětských dobách byla také nejbohatší.

V prvních dvou letech po rozpadu SSSR klesl gruzínský HDP více než dvakrát a dosud se nevrátil na úroveň roku 1990. V roce 1994 se reálný HDP snížil o 72,5 % ve srovnání s úrovní roku 1990. Krach ekonomických vazeb, snížení turistických toků a absence vlastní základny zdrojů vedly k tak výraznému poklesu. Odborníci tvrdí, že ekonomika negativně ovlivnila také politickou nestabilitu, občanské a ozbrojené konflikty. V letech 1999-2003 byly v Gruzii provedeny první ekonomické reformy v novodobé historii Gruzie, jejichž cílem bylo zajistit udržitelný ekonomický růst, rozvoj soukromého sektoru, liberalizaci trhu a zvýšení atraktivity investic v zemi, jakož i boj proti korupci a trestné činnosti.

Podle odborníků Světové banky jsou tyto reformy nejúspěšnější v post-sovětském prostoru. Vedly však také k negativním výsledkům. Například v Gruzii byla zakoupena většina zdravotnických středisek, zrušena minimální mzda, zjednodušen systém propouštění pracovníků a zrušeny povinné platby za práci přesčas. Pro gruzínskou ekonomiku jsou charakteristické také významné demografické a sociální problémy: úbytek populace a stárnutí, negativní migrační bilance, vysoká míra chudoby a nezaměstnanosti.

Vzhledem k vysoké úrovni pracovní migrace hrají osobní převody ze zahraničí v ekonomice země důležitou roli.

V roce 2018 byly příjmy z remitencí do Gruzie 6,9 krát vyšší než jejich převody z Gruzie. V roce 2000 činily peněžní příjmy 63,3 milionu dolarů, což do roku 2018 vzrostlo na 1,6 miliardy dolarů. Pozoruhodný pokles osobních remitencí v roce 2015 byl způsoben poklesem remitencí z Ruska v důsledku poklesu cen ropy a hospodářského poklesu země. V roce 2000 tvořily osobní převody 2,1 % HDP a do roku 2018 se indikátor zvýšil na 9,7 %. Od roku 2002 je v čele remitencí do Gruzie Rusko, které představovalo téměř 30 % všech remitencí v roce 2018 (457,2 mil. dolarů).³³ Především je to dáno skutečností, že většina obyvatel Gruzie, kteří se přestěhovali, emigrovala do Ruska.

Díky infrastruktuře cestovního ruchu vybudované v období hospodářských reforem na počátku století se cestovní ruch stal jedním z nejrychleji se rozvíjejících sektorů ekonomiky za poslední desetiletí. Přidaná hodnota aktivit cestovních společností tak v

---

³³ Gruziya: osobennosti ekonomicheskogo rosta//Byulleteno tekushchikh tendentsiyakh mirovoy ekonomiki. <https://ac.gov.ru/archive/files/publication.pdf>

letech 2007–2018 vzrostla téměř sedmkrát. V roce 2018 se Rusko umístilo na prvním místě, pokud jde o počet turistů vstupujících do Gruzie.

Turistický tok z Ruska se však v budoucnu může snížit kvůli zákazu letů mezi oběma zeměmi od 8. července 2019. V post-sovětském období se Gruzie vyznačovala značným odlivem populace (-23 % v letech 1990–2018). Remitence migrantů dosáhly v posledním desetiletí 7–10 % HDP. Úspěšné ekonomické reformy v mnoha oblastech neodstranily mnoho chronických sociálních problémů: vysoká nezaměstnanost (11,6 % v roce 2019), nerovnost a chudoba. Zahraniční obchod Gruzie se vyznačuje stabilním záporným saldem. Struktura dovozu ukazuje na vysokou závislost země na mezinárodních trzích pro nákup energie a průmyslového zboží. Významný podíl na vývozu zboží má reexport. Export služeb se vyvíjel aktivněji než obchod se zbožím, přičemž více než 70 % vývozu služeb připadalo na cestovní ruch.

Tabulka 5 Hlavní makroekonomické ukazatele Gruzie v letech 1994-2019

Ukazatele	1998	2001	2007	2008	2009	2016	2017	2018	2019
Reálný HDP, % oproti předchozímu roku	3,1	4,8	12,6	2,4	-3,7	2,9	4,8	4,7	5,1
Nominální HDP, miliardy dolaru	3,6	3,2	10,2	12,8	10,8	14,0	15,1	16,3	17,7
HDP na obyvatele, tisíc dolaru	3,2	3,7	6,5	6,7	6,5	9,0	9,7	10,2	15,6
Míra akumulace, % HDP	27,2	28,3	32,1	26,0	13,0	31,5	32,4	34,0	34,8
Průměrná roční inflace, %	3,6	4,7	9,2	10,0	1,7	4,0	6,0	2,6	4,9
Import (zboží a služby), růst, %	21,6	-2,1	12,6	13,3	-16,1	-12,7	0,9	3,9	-4,9
Export (zboží a služby), růst, %	13,8	-3,1	5,8	-3,3	9,3	-19,0	15,0	12,9	11,5
Nezaměstnanost, % pracovní síly	12,4	11,1	17,4	17,9	18,3	14,1	13,9	13,9	11,6
Populace, milion lidí	4,3	4,0	3,9	3,8	3,8	3,7	3,7	3,7	3,7
Veřejný dluh, % HDP	-	61,3	25,5	31,2	41,0	41,4	45,1	44,5	42,6
Deficit státního rozpočtu, % HDP	-4,1	-0,7	0,8	-2,0	-6,5	-1,3	-1,6	-0,5	-1,8

Zdroj: Vlastní zpracováno dle data MMF: www.imf.org/en/data

Údaje v tabulce 5 ukazují, že HDP Gruzie od roku 2001 stabilně roste (3,2 miliardy dolaru) a v roce 2019 dosáhl 17,7 miliardy dolaru. HDP na obyvatele od roku 1998 do roku 2019 vzrostl z 3,2 na 15,6 tisíce dolarů. Průměrná roční inflace v období 1994–2019 nepřesáhla 10 %, což bylo pozorováno v krizovém roce 2008. V roce 2019 se míra inflace udržel kolem 4,9 %.

Nárůst dovozu byl v roce 2009 záporný (-16,1 %) a v roce 2016 (-12,7 %), v roce 2018 byl pozitivní růst 3,9 %, v roce 2019 dovozu byl záporný (-4,9 %). Nárůst vývozu byl nejvyšší v roce 2017 (15,0 %), v roce 2018 to bylo 12,9 % a v roce 2019 činil 11,5 %.

Míra nezaměstnanosti v Gruzii je v roce 2019 na poměrně vysoké úrovni - 11,6 %, během krizových let 2008–2009 vzrostla nezaměstnanost z 17,9 % na 18,3 %. I když je třeba poznamenat, že schodek gruzínského státního rozpočtu v roce 2019 poklesl z 0,5. na 1,8 %. Současně existuje sestupný trend v populaci republiky, pokud v roce 1998 činil 4,3 milionu lidí, pak od roku 2016 do roku 2019 je na úrovni 3,7 milionu lidí.

Spolu s mezinárodními organizacemi se Gruzie účastní regionálních sdružení se zeměmi postsovětského prostoru. Od roku 2001 je Gruzie společně s Ukrajinou, Ázerbájdžánem a Moldavskem členem Organizace pro demokracii a hospodářský rozvoj (GUAM), v jejímž rámci je v platnosti dohoda o volném obchodu a hospodářské spolupráci.

Gruzie také udržuje diplomatické, obchodní a hospodářské vztahy s Běloruskou republikou, zejména od roku 2010 funguje mezivládní bělorusko-gruzínská komise pro hospodářskou spolupráci. Je třeba poznamenat, že do roku 2009 byla Gruzie členem SNS.

Růstu podílu průmyslové výroby na gruzínských vývozech bylo dosaženo díky zpětnému vývozu automobilů, a to jejich dovozu z USA, Německa, Belgie a vývozu do sousedních zemí, zejména do Ázerbájdžánu a Arménie. Převážnou část gruzínského dovozu zboží tvoří minerální paliva a ropné produkty (14,6 % v roce 2019), přičemž více než 30 % pochází z Ázerbájdžánu a 20 % z Ruska.³³

Mezi klíčové komoditní skupiny gruzínského dovozu patří také zařízení a mechanická zařízení (10,9 %), vozidla (kromě železnic a tramvají) a jejich součásti (9,0 %), elektrické stroje a zařízení (6,9 %).

---

³³ Gruzija: osobennosti ekonomicheskogo rosta//Byulleteno tekushchikh tendentsiyakh mirovoy ekonomiki. <https://ac.gov.ru/files/publication.pdf>

Tabulka 8 Údaje o struktuře gruzínského zahraničního obchodu Gruzie v letech 2001-2019 (podíl jednotlivých země, v %)

Země	Export				Import			
	2001	2017	2018	2019	2001	2017	2018	2019
Ázerbájdžán	3,1	9,9	15,0	13,3	9,7	7,0	6,4	5,87
Rusko	23,3	14,5	13,0	13,9	12,3	10,0	10,3	7,5
Arménie	3,9	7,7	8,5	11,3	1,9	3,7	3,9	2,81
Ukrajina	3,6	4,6	5,2	6,6	6,7	5,6	5,7	4,36

Zdroj: Vlastní zpracováno dle obchodní statistiky pro rozvoj mezinárodního podnikání: www.trademap.org

Analýza struktury zahraničního obchodu Gruzie ukazuje, že má velký podíl na ruském vývozu (23,3 % v roce 2001 a 13,9 % v roce 2019). Podíl ruského dovozu činil v roce 2019 7,5 %. Ázerbájdžán je na druhém místě po Rusku s podílem vývozu 13,3 % v roce 2019 a podílem dovozu 5,87 %.

Struktura gruzínského dovozu ukazuje na vysokou závislost země na mezinárodních trzích s nákupem energie a průmyslového zboží, proto jakékoli vnější otřesy představují významná rizika pro ekonomiku.

Asi 45% gruzínského vývozu směřuje do zemí SNS, mezi které patří klíčové prodejní trhy Ázerbájdžán (13,3 % v roce 2019), Rusko (13,9 %) a Arménie (11,3 %). Znatelný nárůst vývozu do Ázerbájdžánu v roce 2019 je spojen s více než zdvojnásobením nabídky vozidel (podíl kategorie činil 40%) a více než trojnásobkem nabídky tabákových výrobků (25 %).

Do Ruska se vyvážejí hlavně feroslitiny a víno. Největšími dodavateli zboží na gruzínský trh jsou Turecko (16,1 % v roce 2019), Rusko (7,5%) a Čína (9,1 %).

Gruzie a Rusko intenzivně obchodují - v roce 2018 vzrostl obrat mezi zeměmi o 15,1 % ve srovnání s rokem 2017 a činil přibližně 1,4 miliardy dolarů – 11 % celkového obratu Gruzie v zahraničním obchodu. Od začátku roku 2018 bylo z Gruzie do Ruské federace vyvezeno více než 111,2 tisíce tun feroslitin, asi 38,8 tisíce tun přírodního hroznového vína, více než 73,6 tisíce tun minerální a pitné vody, asi 5,1 tisíce tun silných alkoholických nápojů.

Rusko zůstává hlavním dovozcem gruzínského vína - v roce 2018 bylo do Ruské federace vyvezeno asi 53,7 milionu lahví (0,75 litru) vína. Vývoz do sousední země se ve srovnání s rokem 2017 zvýšil o 12 %.

Od začátku roku byla z Ruska dovezena ropa a ropné produkty s celkovou hmotností více než 301,5 tis. tun, asi 482,4 tis. tun pšenice, asi 142,5 tis. tun koksu a polokoksu z uhlí, více než 37,3 tis. tun slunečnicového oleje.

V roce 2019 bylo z Gruzie do Ruska vyvezeno asi 39,8 tisíce tun přírodního hroznového vína a do Gruzie bylo dovezeno více než 379,4 tisíce tun pšenice.

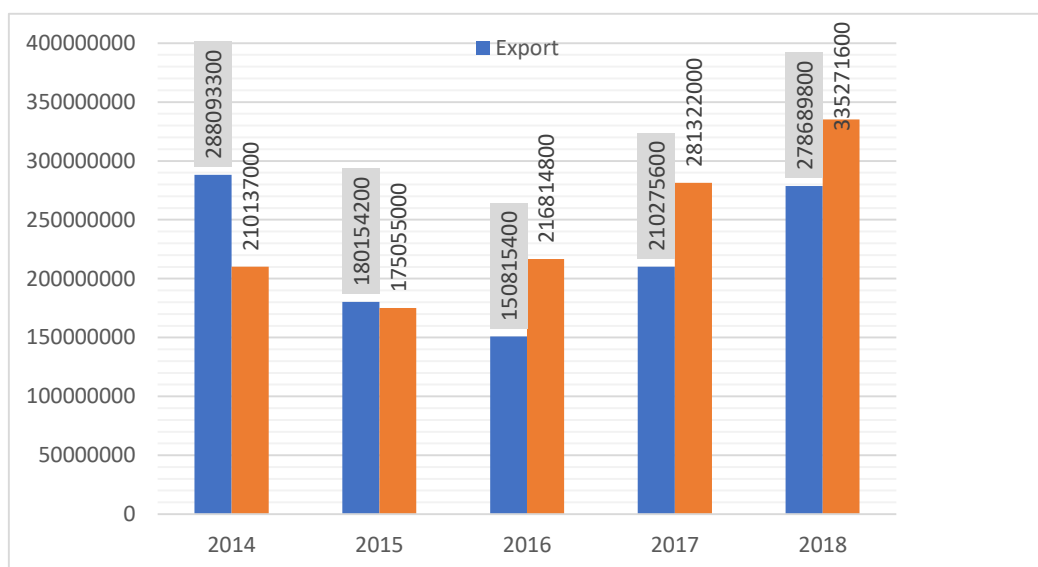
Obrat zahraničního obchodu Gruzie od začátku roku 2019 vzrostl o 1,4 % ve srovnání se stejným obdobím roku 2018 a dosáhl více než 11,5 miliardy dolaru (bez neorganizovaného obchodu), podle materiálů národní statistické služby země „Sakstat“.

Od ledna do listopadu 2019 byly z Gruzie vyvezeny produkty v hodnotě přibližně 3,4 miliardy dolaru, což je o 11,4 % více než v loňském roce. Vývoz bez zpětného vývozu od začátku roku vzrostl o 4,4 % a činil více než 2,1 miliardy dolaru. Zároveň poklesl dovoz o 2,3 % a překročil 8,1 miliardy dolaru.³⁴

Obchodní bilance Gruzie s Evropskou unií je záporná: v roce 2018 převýšil dovoz ze zemí EU vývoz téměř čtyřnásobně.

Export služeb se vyvíjel aktivněji než obchod se zbožím a jeho podíl na HDP země se zvýšil z 11,5 % v roce 2005 na 27,5 % v roce 2018. Objem vývozu do Arménie z Gruzie se snížil o 3,3 %. V roce 2018 bylo do sousední země vyvezeno zboží v hodnotě přibližně 279 milionů dolaru.

Obrázek 1 Obchodní obrat mezi Gruzii a Arméni (mil.dolaru)

Zdroj: Vlastní zpracováno dle národní statistická služba Gruzie: www.geostat.ge/en

³⁴ Vneshnetorgovyy oborot Gruzii: chto prodajem i pokupayem. Sputnik (2019). <https://sputnik-georgia.ru/reviews/20191220/247308532/Vneshnetorgovyy-oborot-Gruzii-chto-prodaem-i-pokupaem.html>

Mezi zeměmi existuje režim volného obchodu, Arménie je jedním z deseti hlavních obchodních partnerů Gruzie. Objem investic z Arménie do Gruzie se za posledních pět let snížil o 23%. V roce 2018 obdržela Gruzie investice přes 9,8 milionu dolarů.³⁵

Obrat zahraničního obchodu Gruzie s Ázerbájdžánem činil přibližně 1,1 miliardy dolarů, což je 8,7 % z celkového obratu obchodu. Obchodní obrat mezi oběma zeměmi se ve srovnání se stejným obdobím loňského roku zvýšil o 31,8 %. S Ukrajinou v roce 2018 činil obrat více než 690,6 milionu dolarů. Úspěšně se rozvíjí také obchod Gruzie se zeměmi SNS - obchodní obrat v roce 2018 činil přibližně 4,4 miliardy dolarů, což je o 25 % více ve srovnání s rokem 2017.³⁶

Vývoz činil přibližně 1,7 miliardy dolarů - což je nárůst o 41,6 % ve srovnání s rokem 2017, a dovoz - přibližně 2,7 miliardy dolarů, což je nárůst o 16,5 %. Podíl zemí SNS na celkové záporné obchodní bilanci činil 17,7 %.

Ve struktuře exportu služeb dochází k trvalému zvyšování podílu cestovního ruchu a snižování podílu dopravních služeb. Podíl cestovního ruchu na celkovém vývozu služeb se zvýšil z 32,7 % v roce 2005 na 71,8 % v roce 2018 a podíl dopravy se snížil ze 45,1 % na 21,7 % v roce 2018.

Vztahy mezi Gruzii a Arménií se aktivně vyvíjejí různými směry, o čemž ve většině případů svědčí oficiální statistiky.

Spolupráce mezi Gruzii a Arménií je aktivní zejména v oblasti cestovního ruchu. Podle gruzínské národní správy cestovního ruchu se za posledních pět let zvýšil počet návštěv arménských občanů v Gruzii o 19 %, což v roce 2018 činilo přibližně 1,3 milionu. Roste také objem dovozu z Arménie do Gruzie. Za posledních pět let se zvýšil téměř o 60 %. Objem v loňském roce činil přibližně 335,3 milionu dolarů, podle materiálů národní statistické služby „Sakstat“.

4.3.4 Rusko a Republika Kazachstán – hospodářská spolupráce

Ekonomický model Kazachstánu se od samého počátku jeho vývoje vyznačoval vysokou úrovní přítomnosti státu v ekonomice.

---

³⁵ Gruzija i Armeniya – v tsifrakh. Sputnik (2019).

<https://sputnik-georgia.ru/infographics/20191015/246763359/Georgia-i-Armenia-v-tsifrakh.html>

³⁶ Vneshnetorgovy oborot: Gruzija pobila rekordy po vsem pokazatelyam. Sputnik (2019).

<https://sputnik-georgia.ru/economy/20190122/244000251/Vneshnetorgovy-oborot-Gruzija-pobila-rekordy-po-vsem-pokazatelyam.html>

Republika Kazachstán, stejně jako mnoho jiných republik Sovětského svazu, prošla fází aktivního odnárodnění a privatizace. V současné době začala role státu nabývat zvláštního významu v důsledku vytvoření řady velkých státních rozvojových institucí a holdingů se státní účastí.³⁷

V době získání nezávislosti Kazachstánu dostal stát větší část obrovských podniků z Ruska. V poválečném období byl v Kazachstánu vytvořen silný průmysl. Byl založen na těžebním průmyslu a četných podnicích těžkého průmyslu, které byly rozmístěny po celé republice.

Tento obrovský komplex, který do značné míry pracoval pro vojensko-průmyslový komplex, byl úzce spojen s průmyslem celého Ruska.

V důsledku rychlého přerušování národohospodářských vazeb mezi Ruskem a Kazachstánem velké průmyslové podniky prudce snížily svou produkci a některé dokonce zanikly. To vše vedlo k poklesu výroby v obou zemích.

Republika Kazachstán je dnes jedním z hlavních obchodních partnerů Ruska v prostoru SNS. Rusku a Kazachstánu se již po dlouhou dobu podařilo udržet pozitivní dynamiku bilaterální spolupráce.

Dvoustranné vztahy se řídí rozsáhlou smluvní základnou (více než 300 smluv a dohod) včetně Smlouvy o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci ze dne 25. května 1992. Země spolupracují v rámci SNS a dalších integračních sdružení v postsovětském prostoru.

Rusko a Kazachstán jsou členy OSKB, SNS, ŠOS, CICA, OBSE a OSN. Země neustále prohlubují svoji koordinaci v mezinárodních záležitostech a hovoří o nejnaléhavějších otázkách globální a regionální agendy ze společných nebo podobných pozic.

V současné době představuje Kazachstán 14 % celkového toku migrantů přicházejících do Ruska ze zemí SNS. Kazachstán je na třetím místě mezi sousedními zeměmi, kam Rusové odcházejí (po Ukrajině a Uzbekistánu).

Občané Kazachstánu jsou největším kontingentem zahraničních studentů prezenčního studia na ruských univerzitách - v roce 2017 to bylo 39,7 tisíce lidí. Velká část občanů Kazachstánu mluví rusky, protože zde žije velká ruská populace.

---

³⁷ Kazakhstan Institute for Strategic Studies under the President of the Republic of Kazakhstan, 4, Beybitshilik str., Astana, Republic of Kazakhstan. DODONOV, V. State-Owned Enterprises and Their Impact on the Economic Growth of Kazakhstan. RNSE. s. 158–178. (2019). DOI:10.20542/2073-4786-2019-3-158-178

Hrubý příliv ruských přímých investic do Kazachstánu za období 2005 až 2019 činil více než 13 miliard dolarů a objem kazašských investic v Ruské federaci činil více než 4 miliardy dolarů.

V Kazachstánu je registrováno 10 tisíc podniků s ruskou účastí (jedna třetina všech zahraničních podniků v republice). Mezi velké investiční společnosti patří LUKOIL, Gazprom, VimpelCom, Yandex, Sberbank.

Rusko aktivně spolupracuje s Kazachstánem v odvětví paliv a energie. Hlavní objem tranzitu kazašské ropy na zahraniční trhy probíhá přes území Ruska. Rosněft' dodává ropu do Číny přes Kazachstán. Rusko a Kazachstán drží podíl v Konsorciu kaspického potrubí (31 % a 19 %).

V letech 2003 až 2018 se objem vzájemného obchodu mezi zeměmi zvýšil 3,5 krát. V roce 2018 přesáhl obchodní obrat 6,5 bilionu tenge neboli téměř 19 miliard dolarů.

Kazachstán může nahradit část ruských dodávek ropy do Běloruska. Podle Federální celní služby Ruska v lednu až srpnu 2019 ve srovnání s lednem až srpem 2018 vývoz ropy z Ruska do evropských zemí zůstal na úrovni předchozího roku a do asijsko-pacifických zemí se zvýšil o 12 %, ačkoli v posledních měsících se tempo růstu zpomalilo.

Dodávky ropy z Ruska do sousedních zemí se postupně zotavují. Bělorusko, hlavní dovozce ruských surovin v tomto regionu, se v říjnu dohodlo s Kazachstánem na hlavních parametrech dohody o dovozu ropy, která má být dodána v tranzitu přes území Ruska.

Rozvoj obchodních vztahů mezi Kazachstánem a Ruskem usnadňuje meziregionální a příhraniční spolupráce. Meziregionální obchod představuje 60 %, příhraniční 40 % vzájemného obchodu.

V příhraničních oblastech Ruska a Kazachstánu je 12 ruských a 7 kazašských regionů. Se zahájením činnosti celní unie a společného hospodářského prostoru EAEU byly těmto regionům poskytnuty další pobídky pro hospodářský rozvoj v důsledku odstranění cel a některých dalších omezení na hranicích.

Podle Výboru pro statistiku Ministerstva národního hospodářství Republiky Kazachstán bylo k 1. říjnu 2018 v Kazachstánu zaregistrováno 9 865 podniků s ruskou účastí, z toho 6 081 provozujících podniků. Pokud jde o rozměry, v Kazachstánu je registrováno 9 718 nebo 98,5 % malých společností, registrováno je také 97 středních a 50 velkých podniků. Podle druhu ekonomické činnosti je většina ruských společností registrována v oblasti obchodu a stavebnictví, jejich podíl činí 51 %, respektive 10 % z celkového počtu.

Společné podniky s ruskou účastí jsou registrovány ve všech regionech Kazachstánu, zejména v příhraničních regionech. Podíl sedmi regionů hraničících s Ruskou federací tedy představuje 3 266 podniků, což je 33,1 % z celkového počtu. Převážně kazašsko-ruské společnosti jsou soustředěny ve městech republikového významu - Almaty, Astana, kde je podíl společností 31 %, respektive 17,3 % z celkového počtu.

Podle statistických údajů je Rusko hlavním obchodním partnerem Kazachstánu, objem obchodu mezi Kazachstánem a Ruskem v celkovém objemu kazašského zahraničního obchodu je 19,1 %. Rusko aktivně investuje do ekonomiky Kazachstánu: v období 2005 až 2018 činil tento údaj 13,4 miliardy dolarů.

Ekonomiky obou zemí se v mnoha ohledech vzájemně doplňují, ale v mnoha ohledech jsou čistými konkurenty. Například na trhu s obilím, moukou a jinými zemědělskými produkty a potravinami. V současné době patří Rusko a Kazachstán mezi deset největších vývozců pšenice.

Republika představuje 90 % produkce fosforových surovin v SNS.

Fyzickému objemu kazašského vývozu a dovozu z Ruska po dobu 9 měsíců roku 2019 tradičně dominují stroje a zařízení, kovy a jejich součásti, palivové a energetické výrobky, vozidla a potravinářské výrobky.

Jak ukazují statistiky, vzájemný obchod mezi Kazašskou republikou a Ruskou federací v oblasti vývozu mimo zdroje je do značné míry spojen s rozvojem zemědělsko-průmyslového komplexu ve dvou zemích, kde převládají potravinářské výrobky, produkty rostlinného a živočišného původu. Vzájemný obchod se zbožím těchto kategorií udržuje pozitivní trend, kde hlavní roli hraje rozšiřování věcných dodávek.

Kazachstán postupně přestává být surovinovým přívěskem a do Ruska vyváží stále více hotových výrobků. Největšího zvýšení podílu vývozu mimo suroviny dosáhly výrobky farmaceutického a chemického průmyslu.

Podle celních statistik představovala v roce 2018 více než čtvrtina ruského vývozu do Kazachstánu dodávky strojů, zařízení a vozidel. Téměř 17 % tvořily nerostné výrobky, kovy a kovové výrobky - více než 16 %. Výrobky chemického průmyslu - více než 15 %, potraviny a zemědělské produkty - téměř 12 %. Téměř 38 % ruského dovozu z Kazachstánu v roce 2018 byly nerostné výrobky, kovy a výrobky z nich - více než 31 %.

Po dobu 9 měsíců roku 2019 byl dovoz Kazachstánu z Ruska založen na jiných produktech než surovinách: na strojích, zařízeních, chemických a potravinářských výrobcích.³⁸

V surovinové části byly dodávky převážně ve formě nerostných výrobků, kovů a kovových výrobků. Zpomalení tempa růstu ruské ekonomiky v průběhu roku 2019, snížení produkce ropy v rámci dohody OPEC, jakož i zákaz dodávek ruského benzínu do Kazachstánu ovlivnily dodávky tradičních komodit ze sektoru surovin (nerostné výrobky, kovy) z Ruska do Kazachstánu.

Nicméně však roste dovoz ne komoditních produktů z Ruska. Podle ekonomických analytiků je to důsledek oslabení tenge vůči rublu. Zvýšení ruského dovozu a jeho růst cen může vést ke zvýšení domácí inflace v Kazachstánu.

Na rozdíl od ostatních zemí Střední Asie má Kazachstán navzdory surovinové orientaci ekonomiky pozitivní platební bilanci: vývoz země převyšuje dovoz o 38,3 %.

Zahraniční dluh Kazachstánu v roce 2018 činil 158,8 miliardy dolarů, což je 93,1 % HDP země.

Růst HDP Kazachstánu v roce 2019 překročil plánovanou úroveň a vzrostl nad 4 %. Podle odborníků je to do značné míry způsobeno zvýšením objemu výroby a rozvojem sektoru služeb. K růstu indikátoru nejvíce přispěl sektor bez zdrojů.³⁹

Navzdory zpomalení světového obchodu a vnějších ekonomických faktorů se Kazachstánu podařilo udržet stabilní ekonomický růst. Z velké části díky implementaci industrializačního programu, přitahování investic a podpoře sektoru malých a středních podniků.

4.3.5 Hospodářská spolupráce mezi Ruskem a Ukrajinou

Po dlouhou dobu zaujímal Ukrajinská republika po Rusku druhé místo v Sovětském svazu. Více než čtvrtina sovětských zemědělských produktů byla vypěstována na její úrodné půdě. Zemědělství na Ukrajině produkovalo značné objemy masa, mléka, obilí a zeleniny. Dobře rozvinutý těžký průmysl na Ukrajině dodával jedinečné vybavení (například trubky o velkém průměru) a suroviny pro další regiony bývalého SSSR a svazové republiky.

---

³⁸ Tovaroborot-mezhdu-kazahstanom-i-rossiey-za-9-mesyacev-2019_1575462300.pdf.

³⁹ Ekonomicheskiye pokazateli Kazakhstana za 2019.

https://kazakh-tv.kz/ru/view/business/page_207582_ekonomicheskie-pokazateli-kazakhstana-za-2019-god

Brzy po získání nezávislosti v srpnu 1991 uvolnila ukrajinská vláda většinu cen a stanovila právní rámec pro privatizaci, ale rozsáhlý odpor vůči reformám ve vládě a zákonodárném sboru vedl k hospodářskému útlumu. HDP do roku 1999 činil pouze 40 % úrovně roku 1991.

Od okamžiku rozpadu SSSR do roku 2014 lze vývoj ukrajinské ekonomiky hodnotit jako celek negativně, a to i přesto, že v některých letech ekonomika země prokázala úspěch.

Po obdobích krizí došlo k oživení růstu ekonomiky; k úplnému překonání negativních důsledků předchozího období ale nikdy nedošlo.

Na Ukrajině, která je kriticky závislá na zahraničních půjčkách a trpí přerušením ekonomických vazeb, se v období 1989–1999 HDP snížil o téměř 61 %, což v roce 1999 činilo pouze 40 % ukazatelů z roku 1990.

Nicméně od roku 2000 do globální finanční a hospodářské krize dosahovalo tempo růstu ukrajinského HDP v průměru přibližně 7 % ročně.

Během předsednictví Leonida Kučmy proběhla měnová reforma, byly zavedeny státní dluhopisy, byl vybudován exportně orientovaný model ekonomiky.

Bylo možné výrazně snížit inflaci - z 50 % v roce 1994 na 20 % v roce 1999. Díky příznivé konjunktúře na zahraničních trzích dokonce začal růst průmyslové produkce a HDP. V období od roku 1998 do roku 2002 získala Ukrajina od Mezinárodního měnového fondu 1,8 miliardy dolarů. V roce 2004 dosáhla Ukrajina růstu HDP o 12,3 % (ve srovnání s úrovní roku 1990), čímž dosáhla 60 %. Období 2005–2007 bylo také charakteristické mírným růstem HDP, který se pohyboval od 3 % v roce 2005 do 8 % v roce 2007.⁴⁰ Růst reálného HDP v letech 2006–2007 přesáhl 7 %, k čemuž přispěly vysoké světové ceny oceli - hlavní exportní produkt Ukrajiny - a silná domácí spotřeba stimulovaná rostoucími důchody a mzdami.

Pozitivní dynamika ukrajinské ekonomiky byla sledována až do poloviny roku 2008.

Ukrajinská ekonomika ukončila krizový rok 2008 s růstem HDP o 2,2 %. Ukrajina v listopadu 2008 ukrajinská ekonomika ukončila krizový rok 2008 s růstem HDP o 2,2 %. Ukrajina v listopadu 2008 dosáhla dohody s Mezinárodním měnovým fondem o podpoře ekonomiky během světové hospodářské krize ve výši 16,4 miliardy dolarů, ale pomalé provádění reform ukrajinskou vládou dvakrát odložilo uvolnění pomoci Mezinárodního měnového fondu.

---

⁴⁰ Gushchin AV., Levchenkov A.S. Ukrajina po euromajdanu. Pět let krize a naděje; Ruská rada pro mezinárodní. (НП РСМД, 2019).

V důsledku klesajících cen oceli a dopadu globální hospodářské krize došlo v roce 2009 ke snížení ukrajinské ekonomiky o téměř 15 % - což je jeden z nejhorších ekonomických ukazatelů na světě; v roce 2010 byl obnoven růst podporovaný exportem.

V roce 2009 byl zaznamenán pokles o 15%.⁴¹ V letech 2008–2009 vedla celosvětová finanční a hospodářská krize k 40 % poklesu vývozu. Od Mezinárodního měnového fondu byly přijaty půjčky za 16,4 miliardy dolarů v roce 2008 a 15,1 miliardy dolarů v roce 2010. Přímé zahraniční investice nicméně nadále klesaly a v roce 2010 činily 6,5 miliardy dolarů a v roce 2013 4,5 miliardy dolarů.

Růst HDP se v roce 2011 zpomalil a dosáhl 5,2 %, v roce 2012 vzrostl pouze o 0,2 % a v roce 2013 se ukázal jako nulový.

Po zvolení Viktora Janukovyče za prezidenta se obchodní a ekonomická spolupráce mezi Ruskou federací a Ukrajinou zintenzivnila: v roce 2011 bylo dosaženo rekordního obchodního obrátu - 49 miliard dolarů.

Úkol byl nastaven na zdvojnásobení tohoto ukazatele, probíhala jednání o zařazení rublu do seznamu rezervních měn Ukrajinské národní banky, intenzivně se konala jednání s ruskými a ukrajinskými podnikateli. Fungovala rusko-ukrajinská obchodní rada.

Ruská strana dlouhodobě buduje vztahy s Ukrajinou především na základě netransparentních dohod o dodávkách a tranzitu plynu.

Celkový objem zahraničních závazků v cizí měně za vlády V. Janukovyče také dosáhl historického maxima, které přesáhlo 142 miliard dolarů. Ukrajina, již v posledním roce předsednictví V. Janukovyče, čelila vážným hospodářským a politickým výzvám, které spočívaly v omezení obchodu s Ruskem, nárůstu dluhů a rostoucí touze politické elity podepsat přidružení k EU.⁴²

Rok 2013 byl ve znamení konfrontace mezi dvěma směry v integračním vývoji Ukrajiny - východním a západním, které byly více uměle oponovány.

K této konfrontaci došlo na úrovni úředníků, odborníků, médií, veřejnosti a státních vůdců. Účastníci diskuse často odkazovali na zákon Ukrajiny „O hlavních směrech domácí a zahraniční politiky Ukrajiny“, který definuje „evropskou cestu“ jako hlavní směr rozvoje země.

---

⁴¹ Grigorjev L. M., Golyashev A. V., Buryak E. V. Sotsialno-ekonomicheskii krizis na Ukraine. s. 5 – 11

⁴² Soglashenie ob assotsiatsii mezhdou Ukrainoi s odnoi storony, i evropeiskim soyuzom, evropeiiskim soobshchestvom po atomnoi energetiki i ih gosudarstvami-chlenami, s drugoi storony.
<https://www.eurooua.com/association>

Bohužel vazby mezi ruskými a ukrajinskými vědeckými organizacemi, zejména v oblasti společenských věd, se po získání nezávislosti republiky zastavily.

Podle MMF měla Ukrajina, která v roce 2013 splatila nejvyšší částku 5,6 miliardy dolarů, splatit MMF v roce 2014 3,663 miliardy dolarů, v roce 2015 dalších 1,485 miliardy dolarů.⁴³

Stojí za zmínku, že mezi Ruskem a Ukrajinou nikdy neexistovala žádná zóna volného obchodu bez jakýchkoli omezení. Rusko zavedlo zejména omezující opatření na vývoz ukrajinských dýmek a potravinářských výrobků. Ale vzhledem k zásadní roli trhů postsovětských zemí pro Ukrajinu byla pro něj zóna volného obchodu se SNS velmi důležitá. V letech 2012–2013 nicméně existovala dualita ukrajinské politiky ve vztahu k perspektivám vstupu do celní unie, která byla někdy vyjádřena protichůdnými prohlášeními.

Rusko trvalo na tom, že existence dvou zón volného obchodu s Evropskou unií a SNS povede pro Rusko k vážným rizikům a nastane situace, kdy by mohlo dojít ke skutečnému roztržení zón volného obchodu a zavedení konvenčního zvýhodněného režimu. V létě 2013 Rusko dokonce uvalilo blokádu obchodu na ukrajinský vývoz, čímž ukrajinským elitám ukázalo, k čemu by podepsání Evropské asociace mohlo vést.⁴⁴

Zejména na celnici existovaly blokovací mechanismy, které ovlivnily dodávky ložisek ze závodu v Lucku, společnost „Obolon“ pozastavila vývoz výrobků do Ruské federace atd. Poté, v rámci i mimo rámec smírlivých skupin, udělala Ukrajina vše pro to, aby donutila Rusko učinit maximální ústupky. Situace na ukrajinské straně však byla obtížná zejména kvůli vnějšímu tlaku Západu a nutnosti splácet své dluhy. Na druhou stranu mnoho ukrajinských odborníků varovalo, že podepsání Evropské asociace by mohlo vést ke zvýšení surovinové složky ukrajinské ekonomiky a degradaci ukrajinského průmyslu.

V roce 2013 poklesl obchodní obrat mezi Ruskem a Ukrajinou o 12 %⁴⁵, jedním z důvodů tohoto poklesu byl pokles obchodu v energetickém sektoru a ochranná opatření přijatá Ruskem.

Rusko uzavřelo dohodu s Ukrajinou (17. prosince 2013)⁴⁶, podle níž byla poskytnuta tranše ve výši 3 miliard dolarů z celkového úvěru ve výši 15 miliard dolarů a byl schválen akční

---

⁴³ Khronologiya otnosheniy Ukrainy s MVF. <https://www.economics.unian.net/other/854861-hronologiya-otnosheniy-ukrainyi-s-mvf.html>

⁴⁴ A. Guščin. Chetyre goda assotsiatsii Ukraina. (2018). <https://www.russiancouncil.ru/analytiks-and-comments/analytiks/>

⁴⁵ Torgovlya mezhdru Rossiiyey i Ukrainoy. (2016). <https://russian-trade.com>

plán k vyřešení omezení dvoustranného obchodu mezi Ruskem a Ukrajinou pro období 2013-2014.

Ukrajinské společnosti Gazprom a Naftogaz podepsaly dodatky ke smlouvám o prodeji a nákupu, k objemům dodávek a podmínkám pro tranzit zemního plynu (ze dne 19. ledna 2009). Byla uzavřena řada dalších dohod.

Na podzim roku 2013 byli všichni zaměstnanci obchodní mise Ruské federace na Ukrajině přesvědčeni, že na nadcházejícím setkání účastníků programu Východního partnerství EU ve Vilniusu bude podepsána dohoda s Ukrajinou „O politickém sdružení a komplexní zóně volného obchodu.“ Většina nezávislých ruských odborníků, jako například A. P. Portanskij, také sdílela názor na vysokou pravděpodobnost podpisu dohody. Je třeba poznamenat, že byrokracie EU rovněž prohlásila neslučitelnost současné účasti Ukrajiny v přidružení a celní unii Ruska, Běloruska a Kazachstánu. Z čehož vyplývá, že Ukrajina čelila těžké volbě. Týden před Vilniuským zasedáním států Východního partnerství předseda vlády N. Azarov uvedl, že je třeba finalizovat dohodu, a uvedení legislativy a ekonomiky země do souladu s evropskými standardy bude vyžadovat přemrštěné náklady. Kabinet ministrů Ukrajiny se 23. listopadu 2013 přestal připravovat na svůj podpis. Jak víme, vyvolalo to protesty mladých lidí a znamenalo to začátek Majdanu.

Prezident Ukrajiny V. Janukovyč 28. listopadu 2013 odmítl podepsat dohodu s EU. Ve dnech 13. – 14. prosince 2013 se konalo 10. zasedání Výboru pro hospodářskou spolupráci rusko-ukrajinské mezistátní komise. Delegace stran vedly Dmitrij Medveděv a Mikola Azarov. Poté 17. prosince odletěl V. Janukovyč do Moskvy na zasedání rusko-ukrajinské mezistátní komise, jejíž ruskou část vedl ruský prezident V. V. Putin.

Na setkání byla učiněna řada velmi důležitých rozhodnutí. Ukrajina obdržela na dva roky půjčku ve výši 15 miliard amerických dolarů (Rusko odkoupilo zpět 5 % ukrajinských eurobondů umístěných na irské burze cenných papírů). Půjčka byla poskytnuta bez předběžných podmínek.

První tranši půjčky ve výši 3 miliard dolarů obdržela Ukrajina do konce roku 2013. To pomohlo zemi vyhnout se selhání v roce 2014. Ukrajinská strana rovněž získala slevu ze smluvní ceny zemního plynu zakoupeného v Ruské federaci.

---

⁴⁶ Sovmestnye dokumenty, podpisannyye po itogam shestogo zasedaniya Rossiysko-Ukrainskoy mezhgosudarstvennoy komissii. (2013).
<http://www.kremlin.ru/supplement/>

Cena ruského plynu pro Ukrajinu od 1. ledna 2014 činila 268,5 dolaru za 1 m³. Dokument byl vydán jako dodatek ke smlouvě ze dne 19. ledna 2009. Následně kvůli změně vlády v Kyjevě nebyly provedeny žádné platby a sleva byla zrušena v dubnu 2014.⁴⁷

Bylo učiněno mnoho pro získání Ukrajiny k plnému členství v celní unii, ale ukrajinští představitelé chtěli mít zvláštní status. Na zasedání mezistátní komise byly potvrzeny všechny hlavní společné projekty:

- výstavba 3. a 4. bloku JE Khmel'nitsky;
- závod na výrobu jaderného paliva v Kirovogradské oblasti;
- výroba dopravních letadel AN-74;
- spolupráce v oblasti letectví a vesmíru;
- výstavba čtvrté linky metra v Kyjevě a řady dalších.

Podle N. Azarova by celková velikost ruských investic mohla dosáhnout 40 miliard amerických dolarů. Další události však všechny tyto projekty zrušily. Ve všech hlavních ekonomických ukazatelích byla období 2014–2015 neúspěchem. Během tohoto období se ekonomika zhroutila o 17 % a národní měna ztratila 2/3 své hodnoty. Přibližně polovina ukrajinské ekonomiky zároveň zůstala ve stínu, což však v drsných letech 2014–2015 vedlo k určitému odpisovému efektu.

V prosinci 2014 devizové rezervy poklesly na 7,5 miliardy dolarů z 17,8 miliardy dolarů v lednu téhož roku. Od listopadu 2014 zastavila Ukrajinská centrální banka devizové intervence k udržení kurzu hřivny, což vedlo k oslabení hřivny vůči dolaru třikrát: od 7,9 hřivny za dolar v roce 2013 až 24,5 hřivny za dolar na začátku roku 2015.

Během těchto let na Ukrajině existovaly tendence, které jsou charakteristické pro její dnešní ekonomiku. Jedná se o deindustrializaci, zvýšení podílu zemědělského sektoru na HDP a kolaps mnoha technologicky vyspělých průmyslových odvětví (především těch, která byla zaměřena na ruský trh), nárůst demografických problémů, migrace, nárůst vnějších půjček a deficit státního rozpočtu, tok lidí do velkých měst a pokles počtu obyvatel malých a středně velkých měst, růst stínové ekonomiky a další negativní trendy.⁴⁸

---

⁴⁷ Primakov, J. National Research Institute of World Economy and International Relations, Russian Academy of Sciences (IMEMO), 23, Profsoyuznaya Str., Moscow, 117997, Russian Federation. KRIVOGOUZ, M. Ukrainian Crisis of 2013–2014: A View from the Trade Representation. *RNSE* s. 79–90 (2019). DOI:10.20542/2073-4786-2019-3-79-90.

⁴⁸ Bortnik, R. Itogi 2018 i perspektivy 2019: deindustrializatsiya strany privedet k krakhu / Glavnosti. <https://www.glavnosti.com/itogi-2018-i-perspektivy-2019-deindustrializatsiya-strany-privedet-k-krakhu-bortnik>

Za poslední tři roky (2016–2018) došlo u ukrajinské ekonomiky k relativní stabilizaci a mírnému oživení. Roční míra růstu HDP činila 2–3 %.⁴⁹

Zároveň se Ukrajina rok a půl obešla bez pomoci MMF. Státní rozpočet na rok 2018 byl snížen se schodkem 1,7 % oproti plánovaným 2,4 %⁵⁰, byla získána rekordní sklizeň obilovin, jejichž světové ceny se zvýšily kvůli suchu v Austrálii.⁵¹

Objem HDP (v dolarovém vyjádření) však dosud nedosáhl úrovně roku 2013, míra inflace zůstává vysoká (9,9 %). Za hospodářským růstem stojí zemědělství, služby, obchod, stavebnictví.⁵² Do odvětví prakticky nedochází k žádným investicím.

Průmyslová výroba na Ukrajině v roce 2018 vzrostla ve srovnání s rokem 2017 o 1,1 %. Zpracovatelský průmysl vykázal růst o 0,2 %, těžba a dobývání - o 2,1 %, dodávky elektřiny, plynu, páry a klimatizace - o 2,8 %. V roce 2019 se průmyslová výroba na Ukrajině snížila o 1,8 %.

Přerušením vazeb nebyla Ukrajina schopna překonat svůj obrovský obchodní deficit. V posledních měsících Rusko poměrně rychle zvýšilo svůj podíl na dodávkách motorové nafty a ropných produktů na Ukrajinu. V dubnu 2019 uložila Moskva odvetné sankce proti Kyjevu, které se dotkly ropných produktů, motorové nafty, kartonových výrobků, speciálních vozidel (vysokozdvížeň vozíky, potrubní vrstvy atd.) a produktů lehkého průmyslu.

Za posledních pět let vzrostly tarify za plyn, pokud počítáme podle poměru výnosů, zvýšil se 11 krát⁵³, tarify za elektřinu - čtyřikrát.

Pokud vezmeme tempo růstu tarifů PPP, ukáže se, že cla na Ukrajině jsou nejvyšší v Evropě. Současně se zavedením trhu s elektřinou není vyloučeno nové zvýšení tarifů o 30-40 %.

---

⁴⁹ Содружество Независимых Государств в 2018 - 2019. Межгосударственный статистический комитет СНГ. Статистический комитет.
<http://www.cisstat.com/>

⁵⁰ VVP Ukrainy 2018. DOI:10.20542/2073-4786-2019-2-30-39

⁵¹ Primakov, J. National Research Institute of World Economy and International Relations, Russian Academy of Sciences (IMEMO), 23, Profsoyuznaya Str., Moscow, 117997, Russian Federation. KRIVOGOUZ, M. Ukrainian Economy: Results of 2018 and Trade and Economic Relations with the Russian Federation. RNSE s. 30–39 (2019). DOI:10.20542/2073-4786-2019-2-30-39

⁵² Primakov, J. National Research Institute of World Economy and International Relations, Russian Academy of Sciences (IMEMO), 23, Profsoyuznaya Str., Moscow, 17997, Russian Federation. RUSSIA AND THE WORLD: 2019. ECONOMY AND FOREIGN POLICY. ANNUAL FORECAST. *WEIR* 63, s. 109–134 (2019)

⁵³ Stoimost gaza na Ukraine. <https://www.gazeta.ru/business/news/>

Ukrajinská ekonomika zůstává surovinová a je náchylnější k výkyvům cen surovin na světových trzích, zejména u rudy, kovů, pšenice.

Přes hospodářský růst průmyslová výroba v roce 2018 poklesla v 10 regionech země - zejména na jihu a východě země. Míra výroby ve farmaceutickém průmyslu a chemii koksů významně poklesla, produkce uhlí klesá a elektronické inženýrství se prakticky zastavilo.

V lednu až prosinci 2018 dosáhl obrát zahraničního obchodu na Ukrajině 104 192,4 milionu dolarů, což představuje nárůst o 12,3 ve srovnání s lednem až prosincem 2017, vývoz zboží dosáhl 47 372,3 milionu dolarů (+9,4 %), dovoz - 56820,1 milionu dolarů (+14,9 %). Záporný zůstatek činil 9447,8 mil. dolarů, poměr pokrytí exportního importu byl 0,83.

Operace zahraničního obchodu byly prováděny s partnery z 221 zemí světa. Hlavní země - dovozci ukrajinských produktů: Ruská federace - 7,7 %, Polsko - 6,9 %, Itálie - 5,6 %, Turecko - 5,0 %, Německo - 4,7 %, Indie - 4,6 %, Čína - 4,6%, Maďarsko - 3,5 %, Egypt - 3,4 %. Vývoz zboží do EU činil 2,3 milionu dolarů, což je 42,6% celkového vývozu Ukrajiny, ve srovnání s lednem až prosincem 2017 se zvýšil o 14,9 %.

Na konci roku 2018 se rusko-ukrajinský obrát zahraničního obchodu zvýšil ve srovnání se stejným obdobím roku 2017 o 16,6 % na téměř 15 miliard amerických dolarů. Ruský vývoz se zvýšil o 20 % na 9,5 miliardy dolarů, dovoz se zvýšil o 11,2 % na 5,5 miliardy dolarů.

Přebytek činil 4,1 miliardy dolarů. Růst ruského vývozu na Ukrajinu v roce 2018 ve srovnání s rokem 2017 lze pozorovat u všech hlavních skupin produktů:

- nerostné výrobky (+ 60,4 % na 4,7 miliardy dolarů);
- stroje, zařízení, vozidla (+ 10 % na 1,2 miliardy dolarů);
- kovy a kovové výrobky (+ 26,2 % na 744,1 milionu dolarů).

Růst ruského vývozu na Ukrajinu byl způsoben zejména zvýšením nabídky ropy, ropných produktů a uhlí. V roce 2018 investovala Ruská federace do ukrajinské ekonomiky 495,6 milionu dolarů.

4.3.6 Ukrajina a Republika Kazachstán

Ukrajina tradičně označuje SNS jako historickou památku, SNS pro Ukrajinu je minulost a Evropa je budoucnost, tak se do značné míry budují oficiální myšlenky Ukrajiny. V tomto

ohledu se Ukrajina zaměřuje na vztahy hlavně se svými bezprostředními sousedy, pobaltskými státy a GUAM.

Střední Asie jako region vypadala ze zorného pole Ukrajiny na mnoho let. V poslední době však stále více ukrajinských politiků opakuje potřebu rozvíjet vztahy se zeměmi střední Asie. Z tohoto pohledu jsou zajímavé vztahy mezi Ukrajinou a Kazachstánem. Ukrajínští politici chápou, že Kazachstán je slibným partnerem.

Dnes je hlavní důraz v obchodu s Kazachstánem kladen na oblasti konstrukce letadel, strojírenství a energetiky - oblasti, které jsou pro Ukrajinu obzvláště důležité. A také zemědělský potenciál. Obě země považují odvětví zemědělství za rozhodující pro jejich rozvoj; Ukrajina dokonce tvrdí, že je nejdůležitějším dodavatelem zemědělských produktů na světovém trhu.

Během předsednictví Porošenko se obchod mezi Ukrajinou a Kazachstánem znatelně snížil - pokud v roce 2013 Ukrajina představovala 3,2 % veškerého zahraničního obchodu Kazachstánu, pak v roce 2018 zůstalo pouze 1,6%. V roce 2013 dosáhl podle kazašské strany obchodní obrat mezi zeměmi 4,3 miliardy dolaru, po roce 2014 výrazně poklesl na 2,88 miliardy dolaru a v roce 2018 dokonce 1,46 miliardy dolaru. Zároveň se po celá ta léta dovoz zboží z Ukrajiny do Kazachstánu neustále snižuje. Vážnou roli v tom samozřejmě sehrál ruský zákaz tranzitu ukrajinského zboží do Kazachstánu a Kyrgyzstánu přes území Ruska, který platil od roku 2016 do července 2019. Byl zaveden v reakci na zahájení zóny volného obchodu mezi Ukrajinou a EU. V důsledku toho poklesl obchod nejen s Kazachstánem, ale také s dalšími středoasijskými zeměmi a alternativní trasa TRACECA přes Černé moře, Gruzii, Ázerbájdžán a Kaspické moře se pro Ukrajinu ukázala jako příliš drahá - o 30-40% dražší než přes Rusko. Nyní, po nedávném zrušení zákazu, je takový tranzit možný za předpokladu, že dopravci splní nezbytné podmínky - použití plomb založených na technologii GLONASS a dostupnost příslušných registračních kupónů pro ukrajinské řidiče.

Další obtíž v obchodu je spojena s různými technickými předpisy - Kazachstán přináší vnitřní pravidla v souladu s předpisy EAEU, Ukrajina se díky dohodě o přidružení přizpůsobuje legislativě Evropské unie. Jedním ze způsobů řešení tohoto rozporu by mělo být vytvoření společných podniků v Kazachstánu a na Ukrajině.

Pro Ukrajinu i Kazachstán jsou obilniny důležitým vývozním artiklem. Hlavními odběrateli kazašského obilí jsou Ázerbájdžán, Afghánistán, Írán. Kazachstán postupně rozvíjí trhy v Číně, na Středním východě a v zemích EU. Do roku 2015 Kazachstán koupil

slunečnicový olej z Ukrajiny a do roku 2017 - třtinový cukr, ale v současnosti se zásoby nevyrábí. V posledních letech Kazachstán zcela zvýšil vývoz slunečnicového oleje vlastní produkce - prodává ho hlavně do Číny, Tádžikistánu a Uzbekistánu. Exportní trh s obilím na Ukrajině je zhruba dvakrát větší než v Kazachstánu, pro Ukrajinu jsou hlavními zeměmi dovozejícími obilí Egypt (stabilní první místo od roku 2011), Španělsko, Nizozemsko a Čína. Slunečnicový olej dováží především Indie, Čína a Nizozemsko. Zajímavé je, že v Kazachstánu je hlavní plodinou pro dovoz obilí pšenice, na Ukrajině v posledních letech vyrostla kukuřice - především kvůli nebyvalé dobré úrodě.⁵⁴

Vzhledem k těmto uspořádáním je těžké mluvit o přímé konkurenci mezi Kazachstánem a Ukrajinou na trhu s obilím. Před krizí v roce 2013 se na návrh Ukrajiny dokonce hovořilo o vytvoření ukrajinsko-kazašsko-ruské zásoby obilí. Takový projekt by se mohl objevit, kdyby se Ukrajina připojila k celní unii, vedly by se diskuse na vládní úrovni, ale další krize a změna moci projekt zrušily.

Pro vývoz zemědělských produktů z Ukrajiny je atraktivní nejen Kazachstán, ale i další země střední Asie. A bez budování vztahů s EAEU a řešení mnoha otázek ve vztazích s Ruskem to bude obtížnější a nákladnější - především se to týká otázek tranzitu přes země Unie a budování vztahů nejen s Kazachstánem, ale také s Kyrgyzstánem.

4.3.7 Rusko a Moldavská republika

Každý ze států, které bývaly součástí SSSR, prošel obtížnou cestou budování národa a mezinárodní legitimity. Formálně tedy i Moldavsko získalo status samostatného státu, ale ve skutečnosti tato země stále závisí na různých faktorech. Za posledních 28 let nezávislosti se úroveň moldavského HDP pohybovala na úrovni 68–69 % HDP, což vyprodukovala Moldavská sovětská socialistická republika.

Zničení moldavské kolektivní ekonomiky a průmyslu na počátku 90. let, které ve vesnicích a regionálních centrech podporovalo prakticky celou sociální sféru, vedlo k masivnímu odlivu zdatného obyvatelstva ze země.

Zničení moldavské kolektivní ekonomiky a průmyslu na počátku 90. let, které ve vesnicích a regionálních centrech podporovalo prakticky celou sociální sféru, vedlo k masivnímu odlivu zdatného obyvatelstva ze země.

---

⁵⁴ Kazakhstan i Ukraina: kak razvivayutsya ekonomicheskiye i diplomaticheskiye otnosheniya. Sputnik. <https://ru.sputnik.kz>

Dříve zemědělsko-průmyslová republika v SSSR se změnila v zemi se zhrouteným průmyslem a umírajícím zemědělstvím. Továrny, které vyráběly traktory a mikroelektroniku, se proměnily v nákupní centra a sklady.

V postsovětském Moldavsku byl skutečně nastolen etnokratický režim, který se vyznačoval vysídlením rusky hovořícího obyvatelstva ze státních institucí, snížením rozsahu ruského jazyka a ruského vzdělávání. Zvláštností etnokracie v Moldavsku byla kupodivu touha opustit národní sebeidentifikaci ve prospěch sousedního Rumunska a dispozice některých kruhů národní inteligence k likvidaci Moldavska jako nezávislého státu absorpcí sousední země.

Slavné moldavské zemědělství, které dodávalo ovoce a vinařské výrobky téměř do všech oblastí Sovětského svazu, je v současné době na ústupu.

První rána pro průmysl přišla z programu privatizace půdy, který rozbil pozemky a znemožnil jejich obdělávání.

Dalším problémem pro zemědělství v Moldavsku je ztráta prodejních trhů v SNS.

Od získání nezávislosti Moldavská republika upustila od těsného sblížení s Ruskem. Pokud jde o HDP na obyvatele, stát je na samém konci seznamu evropských zemí.

V roce 2014 Rusko uvalilo obchodní omezení na moldavský vývoz kvůli podpisu dohody o přidružení s EU Kišiněvem. V důsledku omezení utrpěli moldavští zemědělství výrobci a vývozci, včetně Podněstří a Gagauzie. V důsledku předvídatelného přeorientování části moldavských obchodních toků do Evropy se ekonomický vliv Ruska na Moldavsko snížil.

V roce 2017 se Ruská federace umístila na šestém místě, pokud jde o přímé investice do ekonomiky republiky. Na začátku roku 2018 bylo v Moldavsku zaregistrováno 988 podniků s účastí ruského kapitálu, jejichž celkový objem činil 650 milionů dolarů.

Ruští podnikatelé pohlíží na Moldavsko nejen jako na platformu, kde mohou najít výhodnou spolupráci s místními producenty, ale také jako na území, přes které mohou pracovat s Evropou. Moldavsko má v Rusku své vlastní zájmy - obrovský prodejní trh.

V roce 2018 představovalo Rusko přibližně 11 % celkového obrátu Moldavska. Zároveň energetické zdroje představovaly obrovský podíl ruského dovozu do země. Moldavský vývoz se primárně týkal zemědělských produktů. Pro srovnání, Ukrajina představovala přibližně 7,5 % moldavského obchodu.

Moldavský zahraniční obchod se vyznačuje vážnými strukturálními problémy. Nejprve mluvíme o záporné obchodní bilanci. V zemi se objevila takzvaná „překladačská

ekonomika“. Soukromé převody ze zahraničí byly v roce 2018 odhadovány na 16,2 % HDP. Až třetina občanů země pracuje v zahraničí (Rusko, Itálie, Izrael atd.).⁵⁵

Podle Moldavské národní banky představuje EU více než 40 % všech soukromých převodů do republiky ze zahraničí, zatímco Rusko představuje přibližně 25 %. Tvrdá ruská politika vůči pracovním migrantům z Moldavska, jakož i zavedení Evropskou unií bezvízového režimu pro krátkodobé cestování občanů této země, jako je tomu v případě obchodu, vedly k přeorientování pracovní migrace z Ruska na EU.

Vliv Ruska na situaci v Moldavské republice každým rokem klesá. Existují pro to objektivní i subjektivní důvody. První řádek zahrnuje například klesající počet ruský mluvících obyvatel země. Například počet etnických Rusů se zde od roku 2004 téměř snížil na polovinu.

Zároveň má Rusko stále značný vliv. Mluvíme o dodávkách ruského plynu do republiky, o moldavských pracovních migrantech pracujících v Rusku a také o vlivu Moskvy na sociálně-ekonomickou situaci a politiku Podněstří.

4.3.8 Rusko a pobaltské země

Pobaltské země získaly státní nezávislost rozhodnutím Státní rady SSSR ze dne 6. září 1991.

Získání státní nezávislosti pobaltskými zeměmi sloužilo jako výchozí bod pro jejich postupný odstup od Ruska, Běloruska a dalších svazových republik. Zpočátku měl odchod povahu vzájemné izolace a postupem času dostal podobu otevřené konfrontace, a to i ve vojenské oblasti, a to hlavně díky úsilí pobaltských zemí.⁵⁶

Po rozpadu SSSR se ukázalo, že ekonomické cesty Běloruska a Pobaltí jsou opačné: Bělorusko vytvořilo s Ruskem stát Unie a díky tomu zachovalo a modernizovalo sovětské průmyslové dědictví; pobaltské země vstoupily do Evropské unie a ztratily veškerý svůj velký průmysl.

---

⁵⁵ Rossiysko-moldavskiye otnosheniya: zhdat li dolgosrochnogo uluchsheniya? Expert <https://expert.ru/2019/09/11/posle-vyiborov/>

⁵⁶ Primakov, J. National Research Institute of World Economy and International Relations, Russian Academy of Sciences (IMEMO), 23 Profsoyuznaya Str., Moscow, 17997, Russian Federation. Olenchenko, V. Belarus and Latvia: prospects for bilateral relations. RNSE s. 37–49 (2019). DOI:10.20542/2073-4786-2019-1-37-49

pobaltské země poskytovaly SSSR elektrické měřiče pro domácnost o 80 %, telefony - o 53 %, železniční dopravy - o 30 %, rádia a magnetofony - o 23 %.⁵⁷ Do Sovětského svazu byly dodávány vědecky náročné technologicky vyspělé výrobky. Dnešní Litva, Lotyšsko a Estonsko zásobují hlavně potravinami a levnou pracovní silou.

Zároveň navzdory stávajícím rozdílům v zahraniční politice pobaltských zemí nadále existuje obchodní obrat mezi Ruskem a Pobaltím.

V poslední době vykazuje obchodní obrat mezi Ruskem a pobaltskými zeměmi růst. Obchodní obrat mezi Ruskem a Litvou vykazuje od roku 2017 stabilní růst a letos se dokáže přiblížit indikátorům z roku 2014. Roste také rusko-estonský obchod - v roce 2018 vzrostl obchodní obrat mezi zeměmi o 17 %, zatímco několik let vykazoval negativní ukazatele.

V obchodních vztazích mezi Ruskem a Lotyšskem byl v roce 2017 zaznamenán mírný pokles obchodního obratu mezi zeměmi (o 1,25 %). Zároveň se zvýšil lotyšský vývoz do Ruska o téměř 6 %.

Rusko je i nadále důležitým ekonomickým partnerem pro všechny tři republiky. V exportu i importu je na prvním místě v Litvě.

Rusko poskytuje přibližně 10 % celkového obratu Estonska a je na třetím místě za Finskem a Německem. Podobná situace je v Lotyšsku, kde ruské společnosti představují přibližně 9 % obchodních transakcí.

Díky této ekonomické vazbě na Rusko, která existovala do roku 2014 a trvá dodnes, reagovaly trhy Lotyšska, Litvy a Estonska velmi ostře na protiruské sankce Evropské unie i na odvetná ekonomická omezení Moskvy.

Ruský zákaz dodávek konzervovaných ryb tak vedl lotyšský rybářský průmysl k poklesu produkce až o 40 % a ke ztrátám více než 100 milionů eur.

Po roce 2014 se vývoz potravin a zemědělských produktů z Litvy do Ruska snížil 3,5 krát, což vedlo k vážným ztrátám a přimělo výrobce hledat nové trhy. Trh s mlékem byl vážně zasažen, kde Rusko představovalo více než 20 % veškerého vývozu z pobaltských republik - pobaltské země zde ztratily 227 milionů eur.⁵⁸

---

⁵⁷ Kak Belarus i Pribaltika rasporyadilis promyshlennym naslediyem SSSR. Analiticheskiy portal rubaltic.ru <https://rubaltic-ru.turbopages.org/rubaltic.ru/s/article/ekonomika-i-biznes/10072017-kak-belarus-i-pribaltika-rasporyadilis-promyshlennym-naslediyem-sssr/>

⁵⁸ Ekonomika Pribaltiki sokhranyayet ravneniye na Rossiyu. Rubaltic.ru <https://rubaltic-ru.turbopages.org/rubaltic.ru/s/article/ekonomika-i-biznes/20190820-ekonomika-pribaltiki-sokhranyaet-ravnenie-na-rossiyu/>

Omezení Moskvy související se zákazem dodávek potravinářských výrobků z důvodu nedodržování ruských standardů kvality rovněž negativně ovlivňují trh pobaltských republik. Začátkem června 2015 tak Federální služba pro veterinární a rostlinolékařský dozor v Rusku uložila zákaz dovozu rybích produktů z Lotyšska a Estonska. Důvodem omezení byla systémová porušení zjištěná během inspekcí a také obsah karcinogenní látky benzopyrenu ve výrobcích.

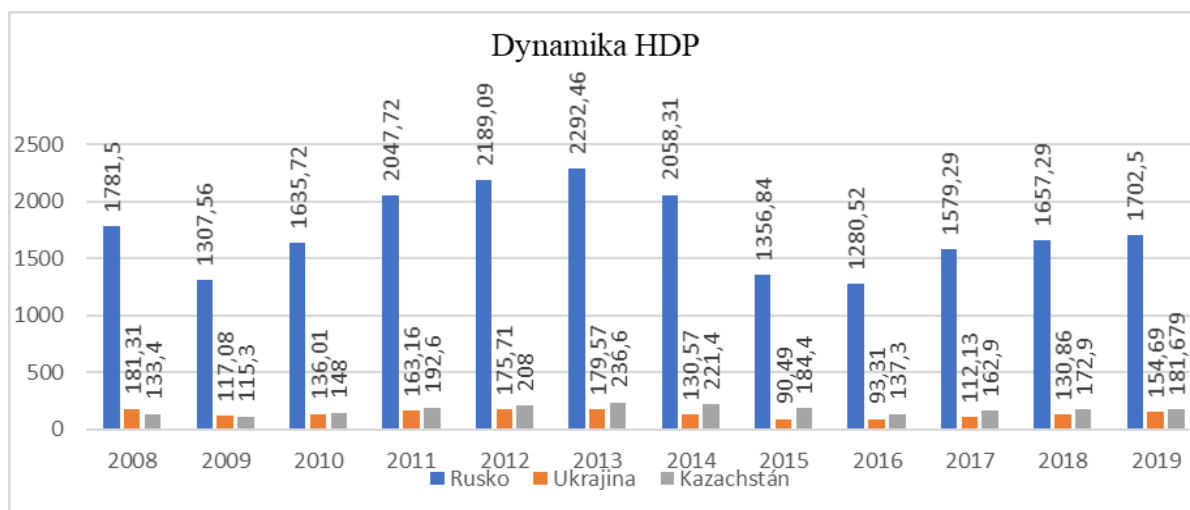
Cestovní ruch je dalším důležitým odvětvím hospodářství, kterého se pobaltské republiky drží a které úzce souvisí s Ruskem. V roce 2018 navštívilo Lotyšsko 256 tisíc Rusů, což představovalo 13,5 % z celkového toku turistů do země. V Estonsku a Litvě v roce 2018 tvořili 12 % z celkového turistického toku zemí Rusové.

5 Výsledky a diskuse

Po rozpadu SSSR získaly země, které byly do té doby součástí jediného státu, úplnou nezávislost. Nové situaci se musely přizpůsobit a vybudovat nový ekonomický systém. Změnily se také obchodní vztahy mezi těmito zeměmi. Země post-sovětského prostoru se dnes snaží navázat mezinárodní, ekonomické, politické a obchodní vztahy mezi sebou navzájem a současně s celým světem. Jedním z hlavních účastníků těchto vztahů jsou Ruská federace, Ukrajina a Republika Kazachstán. Na základě provedené práce přezkoumáme a zanalyzujeme ukazatele vzájemného obchodu Ruské federace, Ukrajiny a Republiky Kazachstán s ostatními zeměmi post-sovětského prostoru a analyzujeme také jejich vzájemné obchodní vztahy, které byly popsány v praktické části práce.

Nejprve analyzujeme dynamiku HDP Ruské federace, Ukrajiny a Republiky Kazachstán.

Obrázek 2 Dynamiku HDP

Zdroj: Vlastní zpracováno dle World atlas trade: www.knoema.com

Podle údajů uvedených v grafu můžeme konstatovat, že prvenství z hlediska HDP náleží Rusku a jeho nejvyšší hodnota byla dosažena v roce 2013, před zavedením sankcí EU a USA, a to 2292,46 miliardy dolarů. V roce 2019 se hodnota HDP pohybuje na úrovni 1702,5 miliardy dolarů, což je o něco méně než úroveň roku 2008 (1781,5 miliardy dolarů).

Na druhém místě za Ruskem byla v roce 2008 Ukrajina s hodnotou 181,31 miliardy dolarů, následovaná Kazachstánem s hodnotou 133,4 miliardy dolarů. Ale podle údajů uvedených

v diagramu vidíte, že od roku 2010 Kazachstán (148,0 miliardy dolarů) předešel Ukrajinu (136,01 miliardy dolarů) a obsadil čestné druhé místo.

V roce 2019 je ve srovnání s rokem 2008 zaznamenán výrazný pokles HDP na Ukrajině (-26,62 miliardy dolarů), která šla cestou do Evropy a stále více se vzdalovala Rusku.

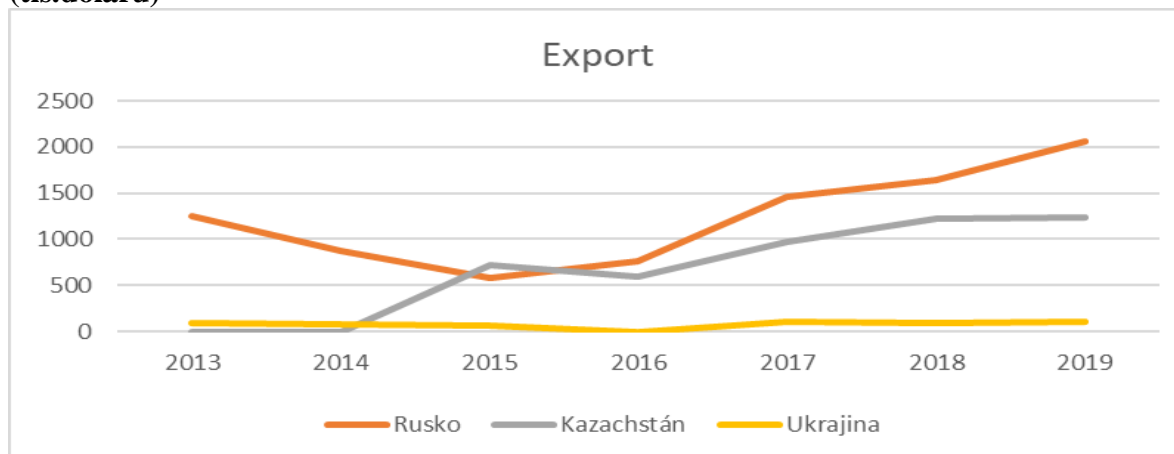
Na základě této dynamiky HDP lze posoudit dynamiku vývoje ekonomického stavu trhu na světové úrovni a životní úroveň populace v dané zemi. Lze tedy dojít k závěru, že vývoj nových nezávislých států probíhá u každého z nich vlastním způsobem. Pro Rusko se sankce uvalené EU a USA v roce 2014 ukázaly jako citlivé, což zpomalilo růst HDP. Stav ekonomiky Kazachstánu v rozhodující míře závisí na základních průmyslových odvětvích, protože právě pokles v průmyslu, zejména v těžebním sektoru, vedl v letech 2014–2016 k prudkému poklesu růstu HDP.

Pokud jde o vývoj ukrajinské ekonomiky, zde je jasně vidět, že HDP Ukrajiny je na velmi nízké úrovni. Nízká úroveň ukrajinského HDP vyplývá ze skutečnosti, že na začátku přechodného období, v letech 1991–1994, neměla Ukrajina soudržnou hospodářskou politiku, která vedla zemi k hyperinflaci a obrovskému poklesu produkce, globální krizi v letech 2008–2009 a v tomto období většina výroby Ukrajiny utrpěla kvůli válce na Donbasu. Jediná věc, která zachrání ukrajinskou ekonomiku, je zemědělství.

5.1 Analýza obchodních vztahu Ruské federace, Ukrajiny a Republiky Kazachstán se zeměmi postsovětského prostoru.

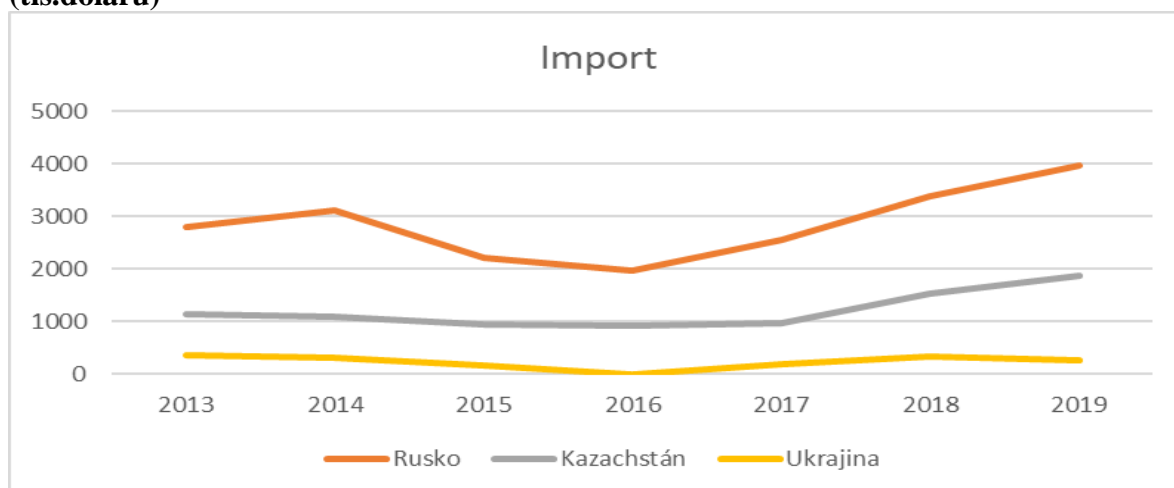
Z provedené praktické práce jasně vidíme, jak země, které jsem si vybrala, interagují se zeměmi postsovětského prostoru. Obchodní vztahy Ruské federace, Ukrajiny a Republiky Kazachstán se Střední Asií. Zde lze poznamenat, že Rusko zaujímá v tomto ohledu přední místo. Jako příklad lze uvést obchodní vztahy vybraných zemí s Uzbekistánem.

Obrázek 3 Obchodní vztahy Ruské federace, Ukrajiny a Republiky Kazachstán (tis.dolaru)

Zdroj: vlastní zpracováno dle obchodní statistiky pro rozvoj mezinárodního podnikání:
<https://www.trademap.org>

Obrázek 4 Obchodní vztahy Ruské federace, Ukrajiny a Republiky Kazachstán (tis.dolaru)

Zdroj: vlastní zpracováno dle obchodní statistiky pro rozvoj mezinárodního podnikání:
<https://www.trademap.org>

federace, Ukrajiny a Republiky Kazachstán se Střední Asií. Zde lze poznamenat, že Rusko zaujímá v tomto ohledu přední místo. Jako příklad lze uvést obchodní vztahy vybraných zemí s Uzbekistánem.

Graf ukazuje, že vývoz Uzbekistánu do Ruska a Kazachstánu se vyvíjí zrychleným tempem a dále roste i dovoz z těchto zemí. Hlavním obchodním partnerem Uzbekistánu je Rusko a třetí místo v obchodních vztazích Uzbekistánu zaujímá Kazachstán. Data ukazují, že vzájemné obchodní vztahy mezi Uzbekistánem a Ukrajinou jsou na velmi nízké úrovni.

Takové nízké obchodní vztahy mezi Ukrajinou a Střední Asií jsou důsledkem omezení tranzitu ukrajinských produktů do Střední Asie, které zavedlo Rusko v roce 2016. Ale pro země Střední Asie je vývoz zboží atraktivní, zejména vývoz zemědělských produktů z Ukrajiny. Ale bez budování vztahů mezi Ukrajinou a Ruskou federací bude řešení této otázky bohužel obtížnější a nákladnější.

Ve vztazích vybraných zemí se zakavkazskými republikami lze také poznamenat, že v obchodních vztazích se zakavkazskými republikami převažuje Rusko. Uvádím jako příklad obchodní vztahy mezi Ruskou federací a Ukrajinou s Gruzii.

Tabulka 7 Zahraníční obchod Gruzii (v %)

Země	Export			
	2001	2017	2018	2019
Rusko	23,3	14,5	13	13,3
Ukrajina	3,6	4,6	5,2	6,6
Země	Import			
	2001	2017	2018	2019
Rusko	12,3	10	10,3	7,5
Ukrajina	6,7	5,6	5,7	4,36

Zdroj: Vlastní zpracování dle obchodní statistiky pro rozvoj mezinárodního podnikání:

<https://www.trademap.org>

Analýza struktury zahraničního obchodu Gruzie ukazuje, že má velký podíl na ruském vývozu (23,3 % v roce 2001 a 13,3 % v roce 2019). Podíl ruského dovozu činil v roce 2019 10,3 %. S Ukrajinou v roce 2019 činil vývoz 6,6 % a dovoz - 4,36 %.

5.1.1 Trendy dalšího vývoje v moderních podmínkách Ruská Federace, Ukrajina a Republika Kazachstán

Rusko, Ukrajina a Kazachstán jsou největšími státy v postsovětském prostoru. Kdysi byly ekonomiky těchto zemí součástí jediného národně ekonomického komplexu SSSR. V současné době tyto země již nejsou „dvojčaty“, ale navzdory všem konfliktům pokračují v mezioborové spolupráci. Z provedených prací lze vyvodit závěr, že Ruská federace a Republika Kazachstán mají poměrně dlouhou a pozitivní dynamiku dvoustranné spolupráce. Přes všechny krizové jevy ve světové ekonomice a vliv protiruských sankčních

režimů ze strany řady států si Rusko a Kazašská republika udržovaly další rozvoj obchodních a ekonomických vztahů. Rusko si tradičně udržuje vedoucí pozici mezi obchodními partnery Republiky Kazachstán. Podle mého názoru se z dlouhodobého hlediska budou vztahy mezi Ruskou federací a Republikou Kazachstán vyvíjet velmi příznivě. Spolupráce mezi Ruskou federací a Republikou Kazachstán je spojena s udržováním vysoké míry diverzifikované a vzájemně výhodné úrovně interakce. Potenciál společné práce v oblasti inovací a digitalizace, budování dopravního a tranzitního potenciálu a spolupráce v jiných průmyslových odvětvích je velmi vysoký. Republika Kazachstán a Ruská federace jsou stále hlavními faktory stabilizace regionálního bezpečnostního systému a postupného vývoje integračních procesů v Eurasii.

Pokud jde o vztahy mezi Ruskou federací a Ukrajinou, nelze je nazvat přátelskými. Ale navzdory sankcím a dlouhodobé válce zůstává Rusko jedním z hlavních obchodních partnerů Ukrajiny. Ukrajina však již není ekonomicky závislá na Rusku. Dnes se vývozní trh Ukrajiny výrazně diverzifikoval. Domnívám se, že to bylo částečně z nutnosti, když obchodní potíže spojené s dlouhou nevyhlášenou válkou mezi Ukrajinou a Ruskem vytlačily zemi z její komfortní zóny. Dnes ukrajinský zahraniční obchod stabilně roste, i když průměrným tempem. Je těžké předvídat vyhlídky na rozvoj dalších obchodních a hospodářských vztahů mezi Ruskem a Ukrajinou. Ukrajina se snaží co nejvíce vzdálit od Ruska a přiblížit se k Západu. Podle mého názoru ztratily Rusko a Ukrajina šanci navázat dobré vzájemné vztahy, zejména poté, co Rusko anektovalo Krym. S největší pravděpodobností se Ukrajina v budoucnu zcela přiblíží Západu a vztahy mezi těmito dvěma státy se nikdy nezlepší.

Republika Kazachstán byla vždy blízkým přítelem Ruské federace, ale vždy se snažila udržovat vztahy s Ukrajinou a snaží se o to i nyní. Jejich vztah byl vždy neutrální. Vztah mezi nimi se vyvíjí pomalu a bez velkého nadšení - a to i v oblasti obchodu. Střední Asie jako region vypadla ze zorného pole Ukrajiny na mnoho let. Ukrajínští politici však v poslední době uvažují o potřebě navazování vztahů se zeměmi Střední Asie. Z tohoto pohledu Ukrajina chápe, že Kazachstán je slibným partnerem. Absence vážné konkurence mezi Ukrajinou a Kazachstánem by se mohla stát odrazovým můstkem pro další rozvoj obchodu a vytváření společných projektů.

5.2 Dopad COVID-19 na mezinárodní obchod

Aktuálním tématem dneška je téma pandemie. Coronavirus COVID-19 zamekl celou planetou a všechny země světa se s tímto problémem potýkají dodnes. Pandemie koronaviru a karanténní opatření k jejímu omezení způsobily dramatický a rozšířený šok pro globální ekonomiku. Téměř 90 procent celosvětové ekonomické aktivity bylo v té či oné formě ovlivněno pandemií koronavirů. Nadnárodní obchodní vazby a dodavatelské řetězce byly narušeny, poptávka spotřebitelů se snížila a miliony lidí se ocitly bez práce. V mezinárodním obchodu došlo k výraznému poklesu obchodu se zbožím a službami. Pandemie koronavirů COVID-19 si vyžádala řadu dočasných opatření uplatňovaných státy v podobě omezení přeshraničního pohybu (zákaz vstupu nebo výstupu, povinné testování, pravidla karantény atd.). Některé země tak zůstaly otevřené vnějšimu světu, zatímco jiné byly částečně nebo úplně uzavřeny, což mělo samozřejmě negativní dopad na mezinárodní obchod, a tedy i na světovou ekonomiku. Po dokončení počáteční fáze šíření COVID-19, která byla spojena s přísnými omezujícími opatřeními v oblasti přeshraničního pohybu, nyní existuje ve světě tendence tato omezení částečně zmírnit. Jednotlivé země se tedy přibližují ke snižování cestovních omezení (pro obchodníky, zahraniční studenty, turisty), bezpečnému snižování karanténních pobytů nebo se zaměřují na efektivnější systém testování a sledování. Navzdory úsilí a vzájemné spolupráci (například při vytváření turistických koridorů) států je však zřejmé, že uvolnění omezení bude postupné a obtížnější než původní zavedení omezení.

Podle mého názoru by státy měly v zájmu lepšího zvládnání současné obchodní krize více spolupracovat, sdílet informace o zkušenostech s prováděním opatření k omezení přeshraničního pohybu a jejich negativních dopadech na obchod.

6 Závěr

Po rozpadu Sovětského svazu se bývalé sovětské republiky začaly proměňovat v nezávislé státy. Obecně v letech 1992-1995 získaly všechny bývalé republiky Sovětského svazu samostatnost a osamostatnily se.

Je třeba poznamenat jednu specifickou vývojovou tendenci těchto suverénních států, které se oddělily od Sovětského svazu a u nichž přetrvává možnost rozpadu, že jsou více nakloněny vztahům s Ruskem. Mezi tyto země patří Arménie, Ázerbájdžán, Moldavsko.

V letech 1991-1995 muselo Rusko poskytnout nově nezávislým státům hospodářskou pomoc, jejíž částka činila 17 miliard rublů (více než 214 milionů dolarů) v roce 1992.

Analýza trendů ve vývoji nejdůležitějších politických, sociálních a ekonomických procesů v postsovětském prostoru je důvodem charakterizovat situaci, která se zde doposud vyvinula, jako velmi nestabilní. O tom svědčí především pokračující a dokonce prohlubující se krize v rusko-ukrajinských vztazích, která se na přelomu let 2018-2019 rozšířila nejen do politických a ekonomických vazeb mezi dvěma největšími slovanskými státy post-sovětského světa, ale také do duchovní sféry národů.

Nadále se rozšiřuje okruh bývalých sovětských republik, včetně Gruzie, Ukrajiny a Moldavska, které mají v úmyslu učinit rozhodnutí ve prospěch orientace svého politického, ekonomického a vojensko-politického vývoje na taková zahraniční centra moci a vlivu, jako jsou USA, EU a NATO. Zároveň je rozsah a intenzita vztahů s Ruskou federací v některých oblastech snížena na minimum nebo jsou obecně narušeny.

Postsovětské země, včetně nejbližších spojenců Ruské federace (Arménie, Běloruska a Kazachstán), v obavě, že pod vlivem západních sankcí vzroste izolace Ruska ve světě a sníží se jeho schopnost ekonomicky podporovat další nezávislé státy, aby jim pomohlo při zajišťování bezpečnosti, posilují multivektorovou povahu své zahraniční politiky.

Nejvyšší míry integrace, růstu HDP a růstu průmyslové produkce vykazují Rusko, Kazachstán, Arménie, Bělorusko, Ázerbájdžán. Uzbekistán se blíží tomuto seznamu zemí. Vztahy mezi Ruskou federací a Ukrajinou se stávají otevřeně nepřátelskými a v roce 2018 Kyjev provedl postup pro opuštění SNS, čímž stanovil záměr politicky opustit postsovětský prostor. V zahraniční politice Moldavska se zdatně posiluje protiruská orientace.

Šíření ruského jazyka, rozsáhlá pracovní migrace, existence bezvízového režimu mezi většinou zemí a vzájemné uznávání vzdělávacích diplomů jsou obvykle uváděny mezi

faktory, které drží prostor bývalého SSSR pohromadě. Rozlišují také úzké rodinné vazby mezi občany různých zemí.

Pro bývalé země Sovětského svazu, nyní SNS, je Rusko stále hlavním trhem pro zemědělské produkty a hlavním trhem práce vzhledem k tomu, že většina obyvatel těchto zemí jde do Ruska pracovat.

Vztahy mezi Ruskou federací a Republikou Kazachstán se formují jako samostatné jádro, které udává tempo pro všechny ostatní země SNS. Pokud jde o úroveň rozvoje, rusko-kazašská integrace zůstává lídrem v SNS.

7 Seznam použitých zdrojů

1. JEFFREY DAVID SACHS: *The Price of Civilization*. 2012. ISBN: 978-5-93255-337-4
2. VOLGINA N. A., *Mezinárodní obchod. Učebnice*. ISBN: 978-5-406-06406-1
3. KRUGMAN, P. R., OBSTFELD, M., MELITZ, M. J. & KRUGMAN, P. R. *International trade: theory & policy*. (Pearson Education, 2018). ISBN: 978-0-13-451955-5
4. VOLGINA N. A., *Mezinárodní obchod. Učebnice*. ISBN: 978-5-406-06406-1
5. POON, J. P. H. & RIGBY, D. L. *International trade: the basics*. (2017). ISBN: 978-1-138-82438-6
6. SMIRNOV, E. N. *Parameters of development and regulation of the international digital trade at the present stage*. *E-Management*, s. 78–84.
7. ŠVANKMAJER, M. *Dějiny Ruska*. (NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010). ISBN: 978-80-7422-026-5
8. KHALEVINSKAIA, E. D. *Integrace, spolupráce a rozvoj v post-sovětském prostoru*. 2012, (Moskva: MAGISTR: INFRA-M.). s. 384. ISBN: 978-5-9776-0248
9. DAVID A. SATTER. *Age of Delirium: the Decline and Fall of the Soviet Union*. New Haven: Yale University Press. 2001. ISBN 978-0300087055
10. Timofeev, I. N. *Evolutsiia postsovetского prostranstva: proshloe, nastoiashchee, budushchee* Khrestomatia. (NP RSMD, 2017) ISBN: 978-5-9909275-4-4
11. DEGTEREV, D. A., KURYLEV, K. P. *Vneshniaia politika stran SNG*. Moskva: Aspekt. ISBN: 978-5-7567-0919-3
12. BOGATUROV, A.D. *Sistemnaia istoriia mejdunarodnich otnoshenii*. Moskva: Aspekt Press. 2004. ISBN 5-89554-138-0
13. *Postsocialistický svět: výsledky transformace. Mezinárodní vědecký a sociální časopis*.
Dostupné z: <http://mirperemen.net>
14. PRIMAKOV, J. *National Research Institute of World Economy and International Relations, Russian Academy of Sciences (IMEMO)*, 23, Profsoyuznaya Str., Moscow, 117997, Russian Federation. ASTAKHOVA, S. *Belarus and Russia: Essential Directions of Cooperation*. RNSE s. 146–158 (2018). DOI:10.20542/2073-4786-2018-4-146-158
15. KOSOV, I. V. TOROPYGIN, A. V. *Sodruzhestvo Nezavisimyh Gosudarstv: integratsiia, parlamentskaia diplomatiia i konflikty uchebnik*. (Aspekt Press, 2012). ISBN: 978-5-7567-0640-6
16. RAKEDA, S. *Soyuznoye gosudarstvo Rossii i Belarusi: v poiskakh vektora razvitiya*.
Dostupné z: <https://rg.ru>
17. RAKEDA, S. *Soyuznoye gosudarstvo Rossii i Belarusi: v poiskakh vektora razvitiya*.
Dostupné z: <https://rg.ru>

18. PRIMAKOV, J. *National Research Institute of World Economy and International Relations, Russian Academy of Sciences (IMEMO)*, 23, Profsoyuznaya Str., Moscow, 117997, Russian Federation. ASTAKHOVA, S. Belarus and Armenia: Essential Problems of Mutual Relations. *RNSE* s. 130–141 (2019). DOI:10.20542/2073-4786-2019-3-130-141
19. DABROWSKI, M., ANTCZAK, R. *Ekonomičeskie reformy v Kyrgyzstane*. (CASE, 1994). s. 34. ISBN: 978-83-86296-20-0
20. RYZHOV, I., BORODINA, M. *Institute of International Relations and World History of Lobachevsky State University of Nizhny Novgorod*, Ulyanova str., Nizhny Novgorod 603005, Russian Federation. Institute of International Relations and World History of Lobachevsky State University of Nizhny Novgorod, Ulyanova str., Nizhny Novgorod 603005, Russian Federation. Main Priorities of Kyrgyzstan's Foreign Policy. *RNSE* s. 142–157 (2019). DOI:10.20542/2073-4786-2019-3-142-157
21. *Vzaimnaya trgovlya tovarami KR s gosudarstvami - chlenami Evraziyskogo ekonomicheskogo soyuza*. (Arkhiv).
Dostupné z: <http://stat.kg/ru/>
22. RIMAKOV, J., IONOVA, E. *National Research Institute of World Economy and International Relations, Russian Academy of Sciences (IMEMO)*, 23, Profsoyuznaya Str., Moscow, 117997, Russian Federation. Tajikistan in the Orbit of Interests of China and Russia. *RNSE* s. 107–120 (2019). DOI:10.20542/2073-4786-2019-3-107-120
23. PRIMAKOV, J. KARAVAJEV, A. *National Research Institute of World Economy and International Relations, Russian Academy of Sciences (IMEMO)*, s. 23, Profsoyuznaya Str., Moscow, 117997, Russian Federation. Zachem Rossiya investiruyet v Tadžikistan. *RNSE* 107–120 (2019). DOI:10.20542/2073-4786-2019-3-107-120
24. *Enhancing competitiveness in Central Asia*. (OECD Publishing, 2018). ISBN: 978-92-64-28812-6
25. *Mezinárodní vědecký a sociální časopis*. (2019).
<http://mirperemen.net/2019/12/uzbekistan-5-klyuchevyx-itogov-2019-goda/>
26. MARKEDONOV, S. *Zakavkaz 'ye v 2019 godu — ne yedinyy region*. (2019).
Dostupné z: <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/zakavkaze-v-2019-godu-ne-edinyy-region/>
27. *Ázerbájdžán: zdrojový model ekonomického růstu.pdf*.
Dostupné z: <https://ac.gov.ru/archive/files/publication/a/20215.pdf>
28. TOKAREV, A. A., MARGOEV, A. R. *The Influence of Armenian Elite Groups on Relations with Russia after the Power Transition*. *Meždunarodnaa analitika* s. 50–57 (2019). DOI:10.46272/2587-8476-2019-0-4-50-57

29. NERSISYAN, L. *Sposobny li konflikty v Zakavkaz'ye pererasti v regional'nuyu voynu? Rossiyskiy sovet po mezhdunarodnym delam. (2019).*
 Dostupné z: <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/columns/military-and-security/sposobny-li-konflikty-v-zakavkaze-pererasti-v-regionalnuyu-voynu/>
30. IVANOV, S. *Armeniyu vooruzhayem, Erdogan v ume. Gazeta.Ru (2016).*
 Dostupné z: <https://www.gazeta.ru>
31. GALSTYAN, D. *Russia and Armenia in the Regional Security System. Sputnik. Armenie (2019).*
 Dostupné z: <https://ru.armeniasputnik.am/politics/20190130/17035904/armeniya-kupila-rossijskie-samolety-su-30sm.html>
32. *Posolstvo Rossiyskoy Federatsii v Respublike Armeniya. Torgovo - ekonomicheskoye sotrudnichestvo Rossii i Armenii.*
 Dostupné z: <https://armenia.mid.ru/ru/countries/bilateral-relations/trade-economic-cooperation/>
33. *Gruziya: osobennosti ekonomicheskogo rosta//Byulleteno tekushchikh tendentsiyakh mirovoy ekonomiki.*
 Dostupné z: <https://ac.gov.ru/files/publication/a/23404.pdf>
34. *Vneshnetorgovyy oborot Gruzii: chto prodavayem i pokupayem. Sputnik (2019).*
 Dostupné z: <https://sputnik-georgia.ru/reviews/20191220/247308532/Vneshnetorgovyy-oborot-Gruzii-chto-prodaem-i-pokupaem.htm>
35. *Gruziya i Armeniya – v tsifrakh. Sputnik (2019).*
<https://sputnik-georgia.ru/infographics/20191015/246763359/Georgia-i-Armenia--v-tsifrakh.html>
36. *Vneshnetorgovyy oborot: Gruziya pobila rekordy po vsem pokazatelyam. Sputnik (2019).*
 Dostupné z: <https://sputnik-georgia.ru/economy/20190122/244000251/Vneshnetorgovyy-oborot-Gruziya-pobila-rekordy-po-vsem-pokazatelyam.html>
37. Kazakhstan Institute for Strategic Studies under the President of the Republic of Kazakhstan, 4, Beybitshilik str., Astana, Republic of Kazakhstan. DODONOV, V. State-Owned Enterprises and Their Impact on the Economic Growth of Kazakhstan. RNSE. s. 158–178 (2019). DOI:10.20542/2073-4786-2019-3-158-178
38. *Tovarooborot-mezhdu-kazahstanom-i-rossiey-za-9-mesyacev-2019_1575462300.pdf.*
39. *Ekonomicheskkiye pokazateli Kazakhstana za 2019.*
 Dostupné z: https://kazakh-tv.kz/ru/view/business/page_207582_ekonomicheskije-pokazateli-kazakhstana-za-2019-god
40. GUSHCHIN A.V., A.S. LEVCHENKOV. *Ukrajina po euromajdanu. Pět let krize a naděje;*

- Ruská rada pro mezinárodní.* (НП РСМД, 2019).
41. GRIGORJEV L.M., GOLYASHEV A.V., BURYAK E.V. *Sotsialno-ekonomicheskii krizis na Ukraine.* s. 5 – 11
42. *Soglashenie ob assotsiatsii mezhdU Ukrainoi s odnoi storony, i evropeiskim soyuzom, evropeiiskim soobshchestvom po atomnoi energetiki i ih gosudarstvami-chlenami, s drugoi storony.*
Dostupné z: <https://www.euroa.com/association>
43. *Khronologiya otnosheniy Ukrainy s MVF.*
Dostupné z: <https://www.economics.unian.net/other/854861-hronologiya-otnosheniy-ukrainyi-s- mvf.html>
44. A. GUŠČIN. *Chetyre goda assotsiatsii Ukraina. (2018).*
Dostupné z: <https://www.russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/chetyre-goda-assotsiatsii-ukraina-es-detskiebolezni-ili-permanentnyy-krizis>
45. *Torgovlya mezhdU Rossiyey i Ukrainoy. (2016).*
Dostupné z: <https://russian-trade.com>
46. *Sovmestnye dokumenty, podpisannyye po itogam shestogo zasedaniya Rossiysko-Ukrainskoy mezhdugosudarstvennoy komissii. (2013).*
Dostupné z: <http://www.kremlin.ru/supplement/1583>
47. PRIMAKOV, J. *National Research Institute of World Economy and International Relations, Russian Academy of Sciences (IMEMO), 23, Profsoyuznaya Str., Moscow, 117997, Russian Federation.* KRIVOGOUZ, M. *Ukrainian Crisis of 2013–2014: A View from the Trade Representation. RNSE 79–90 (2019).* DOI:10.20542/2073-4786-2019-3-79-90. s. 79 – 90
48. Bortnik, R. *Itogi 2018 i perspektivy 2019: deindustrializatsiya strany privedet k krakhu// Glavnosti.*
Dostupné z: <https://www.glavnosti.com/itogi-2018-i-perspektivy-2019-deindustrializaciya- strany-privedyot-k-kraxu-bortnik>
49. *Sodruzhestvo Nezavisimyykh Gosudarstv v 2018 - 2019. Mezhdugosudarstvennyy statisticheskiy komitet SNG. Statisticheskiy komitet.*
Dostupné z: <http://www.cisstat.com/>
50. VVP Ukrainy 2018. DOI:10.20542/2073-4786-2019-2-30-39
51. PRIMAKOV, J. *National Research Institute of World Economy and International Relations, Russian Academy of Sciences (IMEMO), 23, Profsoyuznaya Str., Moscow, 117997, Russian Federation.* KRIVOGOUZ, M. *Ukrainian Economy: Results of 2018 and Trade and Economic Relations with the Russian Federation. RNSE s. 30–39(2019).*

DOI:10.20542/2073-4786-2019-2-30-39

52. P PRIMAKOV, J. *National Research Institute of World Economy and International Relations, Russian Academy of Sciences (IMEMO)*, 23, Profsoyuznaya Str., Moscow, 117997, Russian Federation. RUSSIA AND THE WORLD: 2019. ECONOMY AND FOREIGN POLICY. ANNUAL FORECAST. *WEIR* 63, s. 109–134 (2019)
53. *Stoimost gaza na Ukraine.*
Dostupné z: <https://www.gazeta.ru/business/news>
54. *Kazakhstan i Ukraina: kak razvivayutsya ekonomicheskiye i diplomaticheskiye otnosheniya.* *Sputnik*
Dostupné z: <https://ru.sputnik.kz/spravka/20191205/12211701/kazakhstan-ukraine-otnosheniya.html>
55. *Rossiysko-moldavskiy otnosheniya: zhdet li dolgosrochnogo uluchsheniya? Expert*
Dostupné z: <https://expert.ru/2019/09/11/posle-vyiborov/>
56. PRIMAKOV, J. *National Research Institute of World Economy and International Relations, Russian Academy of Sciences (IMEMO)*, 23 Profsoyuznaya Str., Moscow, 117997, Russian Federation. Olenchenko, V. Belarus and Latvia: prospects for bilateral relations. *RNSE* 37–49 (2019). DOI:10.20542/2073-4786-2019-1-37-49
57. *Kak Belarus i Pribaltika rasporyadilis promyshlennym naslediyem SSSR. Analiticheskiy portal rubaltic.ru*
Dostupné z: <https://rubaltic-ru.turbopages.org/rubaltic.ru/s/article/ekonomika-i-biznes/10072017-kak-belarus-i-pribaltika-rasporyadilis-promyshlennym-naslediyem-sssr/>
58. *Ekonomika Pribaltiki sokhranyayet ravneniye na Rossiyu. Rubaltic.ru*
Dostupné z: <https://rubaltic-ru.turbopages.org/rubaltic.ru/s/article/ekonomika-i-biznes/20190820-ekonomika-pribaltiki-sokhranyaet-ravnenie-na-rossiyu/>

8 Přílohy

Příloha A - Zahraniční obchod Ruské federace s jednotlivými zeměmi

Příloha B - Statní rozpočet Ruské federace, Ukrajiny a republiky Kazachstán 2013-2019

Příloha C - Veřejný dluh Ruské federace, Ukrajiny a republiky Kazachstán 2013-2019

Příloha D - Makroekonomické ukazatelé Ruské federace 1994-2019

Příloha E - Makroekonomické ukazatelé Ukrajiny 1994-2019

Příloha F - Makroekonomické ukazatelé Republiky Kazachstán 1994-2019

Příloha A - Zahraniční obchod Ruské federace s jednotlivými zeměmi

(tisíc dolarů)

	Export		Import		Zůstatek	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015
1. BELARUS	19 989 203	15 350 032	12 749 787	8 868 871	7 239 416	6 481 161
2. UKRAINE	17 061 093	9 294 135	10 749 749	5 672 501	6 311 344	3 621 634
3. ESTONIA	3 712 809	2 176 457	1 613 899	510 819	2 098 910	1 665 638
4. AZERBAIJAN	3 372 806	2 287 051	635 870	517 775	2 736 936	1 769 276
5. ARMENIA	1 093 977	1 050 945	313 951	209 596	780 026	841 349
6. GEORGIA	517 643	530 946	268 569	163 434	249 074	367 512
7. KAZAKHSTAN	14 277 309	10 786 028	7 445 362	4 783 432	6 831 947	6 002 596
8. KYRGYZSTAN	1 743 968	1 302 395	73 854	71 698	1 670 114	1 230 697
9. TURKMENISTAN	1 155 947	913 620	90 934	73 490	1 065 013	840 130
10. UZBEKISTAN	3 120 800	2 235 196	875 170	601 834	2 245 630	1 633 362
11. LATVIA	12 819 278	7 068 943	652 339	390 238	12 166 939	6 678 705
12. LITHUANIA	4 719 520	2 946 496	1 008 721	448 133	3 710 799	2 498 363
13. REPUBLIC OF MOLDOVA	1 480 323	1 036 370	315 290	185 907	1 165 033	850 463
14. TAJIKISTAN	890 366	762 549	37 272	52 172	853 094	710 377
	Export		Import		Zůstatek	
	2016	2017	2016	2017	2016	2017
1. BELARUS	14 297 155	18 594 953	9 807 497	12 023 200	4 489 658	6 571 753
2. LATVIA	4 935 021	4 805 528	343 801	453 839	4 591 220	4 351 689
3. LITHUANIA	2 508 729	2 868 373	414 246	532 250	2 094 483	2 336 123
4. -REPUBLIC OF MOLDOVA	912 023	864 505	248 675	352 772	663 348	511 733
5. ESTONIA	2 042 626	1 868 561	637 028	758 137	1 405 598	1 110 424
6. AZERBAIJAN	1 506 424	1 934 797	446 461	692 530	1 059 963	1 242 267
7. ARMENIA	964 688	1 244 988	396 544	526 974	568 144	718 014
8. GEORGIA	590 164	699 572	202 559	384 785	387 605	314 787
9. KAZAKHSTAN	9 621 835	12 439 612	3 645 483	5 001 543	5 976 352	7 438 069
10. KYRGYZSTAN	1 035 329	1 396 262	179 197	210 586	856 132	1 185 676
11. TAJIKISTAN	660 566	692 334	26 399	25 246	634 167	667 088
12. TURKMENISTAN	570 521	343 778	330 027	84 468	240 494	259 310
13. UZBEKISTAN	1 965 246	2 625 077	759 026	1 026 637	1 206 220	1 598 440
14. UKRAINE	6 431 878	7 943 073	3 950 962	4 912 053	2 480 916	3 031 020
	Export		Import		Zůstatek	
	2017	2018	2017	2018	2017	2018
1. BELARUS	18 648 155	21 962 994	12 092 050	12 409 590	6 556 105	9 553 404
2. LATVIA	4 805 820	4 822 274	453 811	480 578	4 352 009	4 341 696
3. LITHUANIA	2 868 272	4 225 074	532 184	540 674	2 336 088	3 684 400
4. REPUBLIC OF MOLDOVA	864 505	1 204 618	353 183	355 576	511 322	849 042
5. UKRAINE	7 942 515	9 521 097	4 914 365	5 462 000	3 028 150	4 059 097
6. ESTONIA	1 842 889	2 452 057	758 142	616 938	1 084 747	1 835 119
7. AZERBAIJAN	1 933 306	1 713 352	693 508	773 498	1 239 798	939 854
8. ARMENIA	1 272 831	1 351 241	530 975	636 277	741 856	714 964
9. GEORGIA	700 133	956 794	385 043	398 223	315 090	558 571
10. KAZAKHSTAN	12 447 677	13 041 169	5 050 822	5 348 923	7 396 855	7 692 246
11. KYRGYZSTAN	1 400 994	1 637 984	221 881	251 472	1 179 113	1 386 512
12. TURKMENISTAN	343 823	288 831	84 468	122 818	259 355	166 013
13. UZBEKISTAN	2 624 964	3 317 845	1 026 761	1 063 479	1 598 203	2 254 366
14. TAJIKISTAN	692 338	849 589	25 246	44 318	667 092	805 271

(milion dolaru)

	Export		Import		Zůstatek	
	2018	2019	2018	2019	2018	2019
1. BELARUS	22015,7	20545,0	12409,6	12800,7	34425,3	33345,7
2. LATVIA	4822,3	5088,5	480,6	466,9	5302,9	5555,4
3. LITHUANIA	4225,1	3485,3	540,7	573,5	4765,7	4058,8
4. REPUBLIC OF MOLDOVA	1204,6	1640,6	355,6	383,4	1560,2	1640,6
5. UKRAINE	9521,1	6619,4	5462,0	4834,6	14983,1	11454,0
6. ESTONIA	2452,1	2449,5	616,9	485,8	3069,0	2935,3
7. AZERBAIJAN	1713,4	2312,8	773,5	856,9	2486,9	3169,7
8. ARMENIA	1351,8	1680,0	636,3	829,9	1988,1	2509,9
9. GEORGIA	956,8	882,6	398,2	449,3	1355,0	1331,9
10. KAZAKHSTAN	13041,2	14050,8	5348,9	5571,0	18390,1	19621,8
11. KYRGYZSTAN	1638,4	1550,1	251,5	316,2	1889,9	1866,3
12. TURKMENISTAN	288,8	543,3	122,8	151,5	411,6	694,8
13. UZBEKISTAN	3317,8	3908,2	1063,5	1177,7	4381,3	5085,8
14.TAJIKISTAN	849,6	953,1	44,3	36,9	893,9	990,0

Zdroj: Vlastní zpracováno dle <https://customs.gov.ru/folder/511>

Příloha B Statní rozpočet Ruské federace, Ukrajiny a Republiky Kazachstán 2013-2019

Stav státního rozpočtu, % k HDP	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Rusko	-1,6	0,1	3,1	-3,2	-1	2,9	2
Kazachstán	4,5	1,9	-6,4	-4,2	-4,2	2,3	-1,3
Ukrajina	-4,8	-3	-1,3	-2	-1,8	-2,4	-1,8

Zdroj: Vlastní zpracováno dle World atlas trade <https://knoema.com/atlas>

Příloha C - Veřejný dluh Ruské federace, Ukrajiny a Republiky Kazachstán 2013-2019

Veřejný dluh, % k HDP	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Rusko	12,3	15,1	15,3	14,8	14,3	13,5	13,9
Kazachstán	12,6	14,5	21,9	19,7	19,9	20,3	19,9
Ukrajina	40,5	70,3	79,5	81,2	71,6	60,6	50,1

Zdroj: Vlastní zpracováno dle World atlas trade <https://knoema.com/atlas>

Příloha D - Makroekonomické ukazatelé Ruská 1994-2019

Ukazatele	1994	1998	2000	2004	2008	2012	2016	2017	2018	2019
Reálný HDP, % oproti předchozímu roku	-12,7	-5,3	10,0	7,2	5,2	3,7	-0,2	1,5	2,5	1,3
Nominální HDP, miliardy dolaru	293,7	287,6	278,2	633,3	1779,1	2191,49	1280,6	1575,1	1665,2	1702,5
HDP na obyvatele na základě PPP, tisíc USD (2011)	9,0	8,6	10,5	14,7	21,7	24,2	24,1	25,9	27,3	28,2
Průměrná roční inflace, %	307,5	27,7	20,8	10,9	14,1	5,1	7,0	3,7	2,9	4,5
Import (zboží a služby), růst, %	9,4	-17,4	32,4	23,3	14,8	9,7	-3,6	17,4	2,7	1,1
Export (zboží a služby), růst, %	4,9	1,9	9,5	11,8	0,6	1,4	3,2	5,1	5,7	1,8
Nezaměstnanost, % pracovní síly	5,9	11,9	10,6	7,7	6,2	5,5	5,5	5,2	4,8	4,6
Populace, mil. Lidí	148,4	147,6	146,5	144,0	142,7	143,2	144,3	144,4	144,4	144,3

Zdroj: Vlastní zpracováno dle World atlas trade <https://knoema.com/atlas>

Příloha E - Makroekonomické ukazatelé Ukrajiny 1994-2019

Ukazatele	1994	1998	2000	2004	2008	2012	2016	2017	2018	2019
Reálný HDP, % oproti předchozímu roku	-22,9	-1,9	5,9	12,1	2,3	0,2	2,2	2,5	3,4	3,2
Nominální HDP, miliardy dolaru	38,01	43,3	32,3	64,7	181,3	175,7	93,31	112,1	130,9	154,7
HDP na obyvatele na základě PPP, tisíc USD (2011)	4,5	3,7	4,1	6,4	9,1	9,4	11,2	11,9	12,7	13,4
Průměrná roční inflace, %	891,2	10,6	28,2	9,0	25,2	0,6	13,9	14,4	10,9	7,9
Import (zboží a služby), růst, %	35,9	2,0	23,8	16,6	17,5	3,8	9,3	12,8	12,3	12
Export (zboží a služby), růst, %	10,4	1,2	21,5	22,7	5,7	-5,6	-1,8	3,5	4,2	5,8
Nezaměstnanost, % pracovní síly	14,8	11,3	11,5	8,6	6,4	7,5	9,5	9,7	9,0	8,5
Populace, mil. Lidí	52,1	50,1	49,1	47,4	46,2	45,5	45,1	44,8	44,6	44,3

Zdroje: Vlastní zpracováno dle World atlas trade <https://knoema.com/atlas>

Příloha F - Makroekonomické ukazatelé Republiky Kazachstán 1994-2019

Ukazatele	1994	1998	2000	2004	2008	2012	2016	2017	2018	2019
Reálný HDP, % oproti předchozímu roku	-12,6	-1,9	9,8	9,6	3,3	4,8	1,1	4,0	2,8	4,1
Nominální HDP, miliardy dolaru	11,8	22,1	18,3	43,1	133,4	208,0	137,3	166,8	179,3	181,7
HDP na obyvatele na základě PPP, tisíc USD (2011)	6,3	6,5	7,7	12,3	17,7	21,8	23,6	24,7	25,9	27,3
Průměrná roční inlace, %	1402,0	7,1	13,2	6,9	17,1	5,1	14,6	7,4	6,0	5,2
Import (zboží a služby), růst, %	-5,6	-7,2	28,0	14,9	-11,5	24,8	-2,0	-4,5	3,2	4,6
Export (zboží a služby), růst, %	-11,0	-11,9	27,9	11,2	0,9	4,8	-4,5	2,2	2,7	5,5
Nezaměstnanost, % pracovní síly	7,5	13,1	12,8	8,4	6,6	5,3	5,0	4,9	4,9	4,8
Populace, mil. Lidí	16,0	15,0	14,8	15,0	15,6	16,7	17,7	18,0	18,2	18,5

Zdroje: Vlastní zpracováno dle World atlas trade <https://knoema.com/atlas>